MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'ye Uyumu

Covid-19 Salgını Sürecinde İstanbul'da Beş Kamu Üniversitesinde Gerçekleştirilen Ampirik Bir Çalışma

Muzaffer Dartan • İmre S. Ersoy • N. Aslı Şirin • Pınar Deniz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKİYE'YE UYUMU

Covid-19 Salgını Sürecinde İstanbul'da Beş Kamu Üniversitesinde Gerçekleştirilen Ampirik Bir Çalışma

Muzaffer Dartan
İmre S. Ersoy
N. Aslı Şirin
Pınar Deniz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

Marmara Üniversitesi Yayınları: No. 895

SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TÜRKİYE'YE UYUMU: Covid-19 Salgını Sürecinde İstanbul'da Beş Kamu Üniversitesinde Gerçekleştirilen Ampirik Bir Çalışma

Muzaffer Dartan, İmre S. Ersoy, N. Aslı Şirin, Pınar Deniz

Her hakkı saklıdır. © Marmara Üniversitesi Yayınevi, 2023
Bu eserin tüm hakları Marmara Üniversitesi Yayınevi'ne aittir. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz. Kitap içerisinde yer alan yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.

ISBN: 978-975-400-461-8
E-ISBN: 978-975-400-460-1

Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü (Yayın No. 19)
Göztepe Kampüsü Enstitüler Binası. Kat 3, Kuyubaşı Kadıköy / İstanbul
Tel: +90 216 777 18 00 - **E-Posta:** europa@marmara.edu.tr

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Göztepe Kampüsü, Kadıköy 34722 İstanbul
Tel: +90 216 777 14 00 - **Faks:** +90 216 777 14 01 - **E-Posta:** yayinevi@marmara.edu.tr
T.C. Kültür Bakanlığı Sertifika No: 40023

Baskı: Matsis Matbaa Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demircan Cad No 51 Sefaköy – Küçükçekmece – İstanbul
Matbaa Sertifika No: 40421

1. Baskı: 500 adet
Ekim 2023

Dartan, Muzaffer.
Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'ye Uyumu: Covid-19 Salgını Sürecinde İstanbul'da Beş Kamu Üniversitesinde Gerçekleştirilen Ampirik Bir Çalışma /
Muzaffer Dartan, İmre S. Ersoy, N. Aslı Şirin, Pınar Deniz.—İstanbul : Marmara Üniversitesi, 2023.
xvi, 157 sayfa ; 16x24 sm. – (Marmara Üniversitesi Yayınları, No. 895)
Bibliyografya.
E-ISBN 978-975-400-461-8

1. Students, Foreign -- Turkey 2. Öğrenciler, Yabancı -- Türkiye 3. Students, Foreign -- Education (Higher) -- Turkey 4. Öğrenciler, Yabancı -- Eğitim (Yüksek) -- Türkiye 5. Syrian students -- Turkey 6. Suriyeli öğrenciler -- Türkiye 7. Immigrants -- Education -- Turkey 8. Göçmenler -- Eğitim -- Türkiye

LB2376.6.T92

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu çalışma,
Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören
Suriyeli öğrencilerin entegrasyonuna adanmıştır.

"Çocuklar ve gençler eğitim hakkından mahrum bırakıldığında,
içinde bulundukları toplum da sürdürülebilir bir gelecekten mahrum bırakılmış olur.
Bu durum mülteciler için daha da geçerlidir."

Forest Whitaker
Film oyuncusu ve UNESCO Barış ve Uzlaşma Özel Temsilcisi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Bu kitap, Araştırma Üniversiteleri Destek Program (ADEP) kapsamında
Marmara Üniversitesi tarafından desteklenen
"Covid-19 Salgını Döneminde İstanbul'daki Beş Üniversitede Yüksek Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Türkiye'ye Uyumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı
projeden üretilmiştir.
(Marmara Üniversitesi ADEP Projesi No. 10708)

This book is an outcome of the project entitled "The Integration of Syrian Higher Education Students at Istanbul-Based Five Universities to Türkiye During the Covid-19 Pandemic: Issues and Proposed Solutions"
and is supported by Marmara University.
(ADEP Project Number: 10708)

Etik Kurul Raporu / Ethics Committee Report

Tarih / Date: 17.01.2022 Sayı / No: 2022/02

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'ye Uyumu

Covid-19 Salgını Sürecinde İstanbul'da Beş Kamu Üniversitesinde Gerçekleştirilen Ampirik Bir Çalışma

ARAŞTIRMAYA KATILAN ÜNİVERSİTELER
(*Alfabetik sırayla*)

- İstanbul Üniversitesi
- İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa
- Marmara Üniversitesi
- Sağlık Bilimleri Üniversitesi
- Yıldız Teknik Üniversitesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

ARAŞTIRMA BİLİM KURULU
(Üniversitelerin alfabetik sırasıyla)

- Öğretim Görevlisi Mehmet Erken
  İstanbul Üniversitesi
- Araştırma Görevlisi Dr. İsmail Özsarı
  İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa
- Prof. Dr. Muzaffer Dartan
  Marmara Üniversitesi
- Prof. Dr. İmre S. Ersoy
  Marmara Üniversitesi
- Doç. Dr. N. Aslı Şirin
  Marmara Üniversitesi
- Doç. Dr. Pınar Deniz
  Marmara Üniversitesi
- Dr. Öğretim Görevlisi Tuba Sert
  Sağlık Bilimleri Üniversitesi
- Neslihan Uğur
  Sağlık Bilimleri Üniversitesi
- Öğretim Görevlisi Emel Bulut
  Yıldız Teknik Üniversitesi

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

İçindekiler vii
Takdim ix
Önsöz xiii
Teşekkür xv
Executive Summary 1
Giriş 15
1. Göçmen Entegrasyonu ve Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri 19
1.1. Göçmen Entegrasyonuna Kavramsal Bakış 19
1.2. Eğitim Alanında Göçmen Entegrasyonu 23
1.3. Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri 24
2. Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri ile İlgili Yapılmış Çalışmalar 29
2.1. Nicel Çalışmalar 29
2.2. Nitel Çalışmalar 32
2.3. Karma Yöntemle Yapılmış Çalışmalar 40
3. Araştırmanın Yöntemi 43
3.1. Nicel Araştırma 43
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi 43
3.3. Araştırma Deseni: Survey (Tarama) Modeli 43
3.4. Veri Toplama Aracı: Anket 44
3.5. Veri Analizi 45
4. Araştırma Bulguları 47
4.1. Anket Sonuçları 47
4.2. Ki-Kare Testi Sonuçları 77
5. Değerlendirme ve Çözüm Önerileri 123
Kaynakça 139
Ek: Anket Soruları 149
Yazarlar Hakkında 155

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

TAKDİM

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu, Türkiye'nin önemli gündem maddeleri arasındaki yerini sürekli korumaktadır. Türkiye coğrafi konumu nedeniyle önemli göç yolları üzerinde olup Orta Doğu, Asya ve Afrika ülkelerinden kara ve deniz yoluyla Türkiye'ye gelen ve oradan Avrupa'ya ulaşmak isteyen mülteciler için önemli bir geçiş ülkesi konumundadır. Sınır komşumuz olan Suriye'de 2011 yılından beri yaşanan iç savaş nedeniyle, milyonlarca insan bu ülkeyi terk ederek başka ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Türkiye, Suriyeli sığınmacılara insani nedenlerle "açık kapı" politikası uygulamıştır ve bunun sonucunda Mayıs 2023 itibariyle yaklaşık 3,3 milyondan fazla Suriyeli'ye ev sahipliği yapmaktadır.

Suriye iç savaşı yaklaşık 13 milyon insanın evlerini terk etmesine neden olmuştur. Yerlerinden edilen insanların yaklaşık yarısı Suriye'de daha güvenli bölgelere göç ederken, diğer yarısı ise başta Orta Doğu bölgesindeki ülkeler olmak üzere yurtdışına gitmek durumunda kalmıştır. Türkiye'ye sığınan Suriyeli sayısı düşünüldüğünde ise yurtdışına giden Suriyelilerin yaklaşık yarısının Türkiye'de yaşadığı anlaşılmaktadır.

Ayrıca Irak, Afganistan ve bazı Afrika ülkelerinden düzensiz şekilde göç ederek Türkiye'ye gelenlerin de dâhil edilmesiyle Türkiye'de kayıtlı sığınmacı sayısı yaklaşık 4 milyona ulaşmıştır. Böylece Türkiye, Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre dünya genelinde en çok sığınmacı bulunduran ülke olduğu gibi, coğrafi konumu gereği küresel düzeyde devam etmekte olan yeni zorunlu göçlere de maruz kalma olasılığı yüksek bir ülke konumundadır.

Nitekim BM Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından yayımlanan 2022 Küresel Eğilimler Raporu'na göre zorunlu göçmen sayısı sürekli artmaktadır. Raporda, özellikle Orta Doğu ve Afrika ülkelerinde yaşanan siyasi krizler ve iç savaşların neden olduğu zorunlu göçlerin yanı sıra, son dönemde Rusya'nın Ukrayna'yı işgalinin sonucunda büyük bir zorunlu göç dalgası daha yaşanmıştır. Sonuç olarak Afrika'dan Afganistan'a uzanan geniş coğrafya birlikte değerlendirildiğinde, göç etmek zorunda kalan insan sayısının, "dramatik dönüm noktası" olan 100 milyonun üzerine çıktığı belirtilmektedir.

Suriyeli zorunlu göçmenler 10 yılı aşkın bir süredir Türkiye'de yaşamakta ve bu büyük göçün neden olduğu maliyetin çok önemli bir bölümü Türkiye Cumhuriyeti tarafından karşılanmaktadır. Bu göç dalgasının doğrudan muhatabı konumundaki Avrupa Birliği (AB) ise, Türkiye ile yaptığı "18 Mart 2016 Mutabakatı" kapsamında taahhüt ettiği 6 milyar Euro'luk mali kaynağın 2020 sonu itibariyle tamamlandığını açıklamıştır. Öte yandan, aynı dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin zorunlu göçmenler için üstlendiği mali yük 40 milyar doları aşmıştır. Çatışma, şiddet ve zulüm sebebiyle zorla yerinden edilen kişilerin sayısı küresel çapta rekor düzeylere ulaşırken, Türkiye dünyada en fazla sayıda zorunlu göçmene ev sahipliği yapan ülke olmayı sürdürmüştür.

Öte yandan, AB başta olmak üzere uluslararası örgütlerin yardımı yetersiz kalmıştır. Suriyelilerin Avrupa'ya geçmesini engellediği ve dolayısıyla Avrupa'yı büyük bir göç dalgasından koruduğu için Türkiye'yi her fırsatta öven AB'nin, yardımlar konusunda bu kadar çekimser bir tavır sergilemesini anlamak kanımca mümkün değildir. Aynı AB'nin farklı mülteci gruplarına karşı farklı davranması da kabul edilebilir bir tutum değildir. Zira, Suriye krizinden sonra yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı sürecindeki Ukraynalı mültecilere karşı AB'nin yaklaşımına bakıldığında, bariz bir ayrımcılık yapıldığını söylemek yanlış olmaz. Burada sadece BM Mülteciler Yüksek Komiseri Filippo Grandi'nin Avrupa Birliği'nin Ukrayna'daki mülteci krizi ile dünyadaki benzer krizlere yaklaşımının "eşitsiz" olduğunu, buna örnek olarak da AB ülkelerinin Akdeniz'de göçmen gruplarını kabul etmemede birbiriyle yarıştığını fakat Ukraynalı mültecileri cömertçe karşıladığını vurgulayan sözlerini hatırlatmak istiyorum.

Suriye'de barışın henüz tesis edilmemesi ve dolayısıyla geri dönüş koşullarının sağlanamamış olması, Türkiye Cumhuriyeti'nin başta eğitim olmak ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda Suriyeliler için üstlendiği görevlerin giderek artmasına neden olmaktadır. Türkiye'de bulunan Suriyeli zorunlu göçmenlerin üçte birinden fazlasının çocuk ve gençlerden oluşması, eğitim konusunun önemini giderek artırmaktadır. Bunun sonucu olarak, günümüzde yüzbinlerce Suriyeli çocuk ve genç Türkiye'de ilk ve orta öğrenimde eğitim görürken, üniversite eğitimi alan gençlerin sayısı da giderek artmaktadır.

Dil sorununun yanı sıra bir dizi sosyal ve kültürel farklılıklar, Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine uyumlarını ve dolayısıyla başarı düzeylerini olumsuz

etkilemektedir. Bu zorluklara, Mart 2020'den itibaren Covid-19 salgınının tüm dünya genelinde ve Türkiye'de eğitim sistemi üzerindeki olumsuz etkileri de eklenmiştir. Nitekim üniversitelerde zorunlu olarak önce uzaktan eğitime geçilmiş, daha sonra aşamalı olarak hibrit eğitime dönülmüştür. Nispeten uzun süren yeni eğitim uygulamaları, üniversitelerin farklı deneyimler edinmelerine neden olmuştur. Çevrimiçi ortamda öğrencilerin uzaktan dersleri takip etmelerinden öğretim elemanlarıyla iletişime geçmelerine, uygulamalı derslerin en verimli nasıl yapılacağından sınav yöntemlerine kadar bir dizi sorunun üstesinden tüm zorluklara rağmen gelinebildiği görülmüştür.

Üniversitelerin tekrar yüz yüze eğitime geçtiği bir aşamada, 6 Şubat 2023'te yaşanan ve "yüzyılın felaketi" olarak tanımlanan deprem sonucu yeniden uzaktan eğitime geçilmesi, gerek salgınlar, gerekse doğal afetler gibi nedenlerle eğitim kurumlarımızın her şekilde görevlerini sürdürebilmesi konusunda hazırlıklı olması gerektiğini bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Salgın, deprem ve benzeri olağanüstü koşullarda çevrimiçi eğitime geçilmesi, üniversitelerde eğitim sisteminin uygulanmasında önemli değişikliklere neden olurken, Suriyeliler örneğinde olduğu gibi yabancı uyruklu öğrencilerin –başta dil faktörü olmak üzere– spesifik sorunlarla daha somut bir biçimde karşılaşmasına neden olmaktadır.

Bilindiği gibi, Türkiye genelinde tüm yüksek öğrenim kurumlarında eğitim gören Suriyeli öğrencilerle birlikte uzun bir müddet Covid-19 salgınını birlikte yaşadık. Bu olağanüstü dönemde karşılaştıkları genel sorunların yanı sıra spesifik sorunlarını da tespit etmek ve olası çözüm önerileri sunmak, bu yabancı uyruklu öğrencilerin başarısı için önemlidir. Bu başarıyı salt bireysel olarak değil, toplumsal perspektiften değerlendirmek de gerekir, tıpkı Türk öğrencilerin iyi eğitim alarak toplumsal hayatımıza katılmasının ülkemizin refah artışına katkı sağlamasını hedeflediğimiz gibi. Başlangıçta kısa bir süre için koruma sağladığımız milyonlarca Suriyeli zorunlu göçmenin Türk eğitim sistemindeki oranı da giderek artmaktadır. Bu çocuk ve gençlerin bir bölümünün Türkiye'de doğdukları ya da aileleriyle birlikte küçük yaşta geldikleri düşünülürse, birçok araştırmanın da gösterdiği üzere, bu genç Suriyeli nüfusun önemli bir bölümünün Türkiye'de kalmak istediği anlaşılmaktadır. Bu nedenle eğitim

sürecindeki başarıları ve bir meslek sahibi olarak toplumumuz içinde yer almaları, bizleri de yakından ilgilendirmektedir.

Bu nedenle, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü'nün Suriyeli üniversite öğrencileriyle ilgili çalışmasını önemsiyorum. Bu çalışmanın birkaç temel özelliğini de ayrıca vurgulamak isterim.

İlk olarak bu çalışma, YÖK'ün değerlendirmesi ile "Araştırma Üniversitesi Statüsü" alan Marmara Üniversitesi'nde ilk kez 2022 yılında uygulamaya konulan ADEP (Araştırma Üniversiteleri Destek Programı) kapsamında desteklenen projeler arasında yer almaktadır. İkinci olarak bu çalışma, İstanbul'da beş kamu üniversitesinin işbirliğinin ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. Bu güzel işbirliği için İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa, Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nin Sayın Rektörlerine müteşekkirim. Üçüncü olarak, bu çalışmanın projede yer alan üniversitelerin uluslararası nitelikleri bakımından gelecekte de yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine uyumlarına yönelik yararlı öneriler sunacağını düşünüyorum.

Son olarak, projeye katılan beş üniversitenin Bilim Kurulu üyelerine verimli bir işbirliği örneğini gösterdikleri için teşekkür ederim. Ayrıca, araştırmanın sonuçlarını kitaplaştırarak bizlerle buluşturduğu için Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü'ne de hususiyetle teşekkürlerimi sunar, çalışmalarında başarılar dilerim.

Prof. Dr. Mustafa KURT
Marmara Üniversitesi Rektörü

ÖNSÖZ

Pandemi, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'deki eğitim sisteminde de önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu dönemde üniversite öğrencileri, hem çevrimiçi hem de yüz yüze eğitim uygulaması nedeniyle dersleri takip etmekten öğretim elemanlarıyla iletişime kadar hem teknik hem de sosyal bir dizi sorunla karşılaşmışlardır. Türk üniversitelerinde eğitim gören yabancı uyruklu öğrenciler bu süreçten dil sorunlarının yanı sıra sosyal ve kültürel farklılıklar nedeniyle daha çok etkilenmişlerdir. Söz konusu öğrencilerin büyük bir bölümü Suriyelilerden oluşmaktadır.

Çalışmada, Türkiye'de Covid-19 salgını döneminde uygulanan hibrit eğitim sürecinde, Suriyeli üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları uyum sorunlarını tespit etmek amacıyla ilk kez İstanbul'daki beş kamu üniversitesinde eşzamanlı bir anket uygulaması yapılmıştır. Bu araştırmanın özgün niteliği, beş üniversiteyi kapsaması ve dolayısıyla elde edilen bulguların Suriyeli üniversite öğrencilerinin sorunlarını netleştirmesi ve buna ilişkin çözüm önerilerinin daha somut bir şekilde sunulmasını sağlamasıdır.

Çalışmadan elde edilen bulguların değerlendirilmesi sadece bugünkü Suriyeli üniversite öğrencilerini kapsamamaktadır. Bir yandan dünyanın sürekli salgın ve benzeri felaketlerle karşı karşıya olduğuna ilişkin bilimsel araştırmalar, diğer yandan Türkiye'de ilk ve orta öğretimde olan yüzbinlerce Suriyeli çocuk ve gencin gelecekte potansiyel üniversite öğrencisi olduğu dikkate alındığında, bu çalışmanın bulguları ve buna ilişkin çözüm önerilerinin literatüre katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Ancak elde edilen bulguların değerlendirilmesi, bu araştırma kapsamındaki anket sorularıyla sınırlı kalmıştır. Bu nedenle araştırma bulgularının açıklayamadığı diğer bazı konular da yeni çalışmaları gerektirmektedir.

Bu çalışma, ister Türkiye'de kalsınlar, ister ülkelerine geri dönsünler, ister başka ülkelere göç etsinler, Suriyeli üniversite öğrencilerinin iyi eğitim almalarının sağlanmasına olumlu katkı yapacaktır ki bu, aynı zamanda zorunlu göçle Türkiye'ye gelenlere karşı bir insanlık görevidir. Türkiye'de kalan Suriyeli öğrencilerin iyi bir eğitim alıp meslek sahibi olmaları, Türk toplumuyla

iletişimlerini güçlendireceği gibi mevcut önyargıların yıkılması ve toplumsal uyum sürecinin hızlandırılması bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca bir bölümünün Türkiye'de kalma eğiliminin giderek arttığı göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın Suriyelilerin Türkiye'ye uyumlarını hedefleyen tartışmalara katkı yapmasını ümit ediyoruz.

Muzaffer Dartan
İmre S. Ersoy
N. Aslı Şirin
Pınar Deniz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TEŞEKKÜR

"Suriyeli Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'ye Uyumu: Covid-19 Salgını Sürecinde İstanbul'da Beş Kamu Üniversitesinde Gerçekleştirilen Ampirik Bir Çalışma" başlıklı kitabımız, Araştırma Üniversiteleri Destek Programı (ADEP) kapsamında Marmara Üniversitesi tarafından desteklenen "Covid-19 Salgını Döneminde İstanbul'daki Beş Üniversitede Yüksek Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Türkiye'ye Uyumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri" başlıklı projeden üretilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde katkılarını bizden esirgemeyen tüm kurum ve kişilere şükranlarımızı sunarız. Başta Marmara Üniversitesi Sayın Rektörü Prof. Dr. Mustafa KURT Hocamıza, bizleri bu çalışmaya teşvik ettiği ve özellikle bu projede yer alan beş üniversitenin Sayın Rektörleri arasında işbirliği sağladığı için minnettarız. Bu koordinasyon olmasaydı pandemi dönemi koşullarında katılımcı üniversitelerin temsilcileri ile birlikte çalışmak ve eşzamanlı bir anket uygulamak mümkün olmayacaktı.

Projenin özünü oluşturan anketin eşzamanlı olarak başarıyla uygulanması sürecinde birlikte çalıştığımız dört katılımcı üniversiteyi temsilen Bilim Kurulu'nda yer alan değerli meslektaşlarımıza en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Projenin gerçekleşmesindeki desteğinden dolayı Marmara Üniversitesi ADEP Koordinatörlüğü, Bilgi İşlem Daire Başkanlığı ve Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'ne ve ayrıca bu çalışma için veri tabanı oluşturulmasındaki işbirliğinden dolayı katılımcı üniversitelerin Öğrenci İşleri Daire Başkanlıkları'na müteşekkiriz.

Proje sonuçlarının yer aldığı bu kitabın hazırlanmasında bizlere destek veren değerli meslektaşımız Doç. Dr. Emirhan Göral'a ve İngilizce özet metnine ilişkin katkılarından ötürü Doç. Dr. Catherine MacMillan'a teşekkür ederiz. Ayrıca kitabın hazırlanması sürecinde bizlerden - her zaman olduğu gibi - desteğini esirgemeyen Enstitü Sekreteri Nurcan Zengin'e teşekkür ederiz.

Son olarak, bu projede yer alan beş üniversitede öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin anketimize yüksek oranda katılmaları, bu çalışmanın gerçekleşmesinde en etkin rolü oynamıştır. Bu değerli katkılarından dolayı öğrencilerimize teşekkürü bir borç biliyoruz.

Muzaffer Dartan
İmre S. Ersoy
N. Aslı Şirin
Pınar Deniz

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

EXECUTIVE SUMMARY

The Integration of Syrian University Students to Türkiye*: An Empirical Study on Five Istanbul-Based Public Universities During the Covid-19 Pandemic

Migrant integration is a long-term, multi-dimensional, complex, and therefore challenging process. This process is even more challenging for those who have to leave the countries they live in due to conflict and it negatively affects the development as well as the lives of children and young people in particular. This process becomes even more difficult in the context of events such as natural disasters and pandemics. The most recent example we can give regarding this situation is the Covid-19 pandemic, which has been going since March 2020.

While the Covid-19 pandemic affects all societies in different ways, it has been noted that refugees** who leave their countries for various reasons and migrate to other countries are the most vulnerable groups in the face of the pandemic. Since the refugees in question are forced to live together as large groups in houses where health conditions are not suitable, they face infrastructure problems and hardships in meeting their basic needs on the one hand, and economic problems and unemployment on the other.

One of the areas negatively affected by the Covid-19 pandemic is that of education, which is extremely important for children and young people. The United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) underlined in its

* The United Nations adopted "Türkiye" instead of "Turkey" as the country's official name in December 2021, following a formal request from the Turkish government.

** Two terms related to forced migration come to the fore in migration studies. These are the terms "asylum-seeker" and "refugee" which are used interchangeably in popular discourse. However, there is a legal difference between these two terms. According to the International Organization for Migration (2019), the term "Asylum seeker is "a person seeking protection in a country other than his/her own country in order to be protected from persecution or serious harm and awaiting the outcome of his/her application for refugee status within the framework of relevant national or international documents", while it defines the term "Refugee" as "A person who, owing to a well-founded fear of persecution for reasons of race, religion, nationality, membership of a particular social group or political opinion, is outside the country of his nationality and is unable or, owing to such fear, is unwilling to avail himself of the protection of that country; or who, not having a nationality and being outside the country of his former habitual residence as a result of such events, is unable or, owing to such fear, is unwilling to return to it".

2022 Education Report titled "All Inclusive – The Campaign for Refugee Education" that while all children and youth in education are negatively affected by the Covid-19 pandemic, children and young people who have to migrate to other countries face even more problems.

One of the refugee groups that have been adversely affected by the Covid-19 epidemic is the Syrians, who have been welcomed by Türkiye since 2011 and whose number is approximately 3.4 million as of May 2023. The fact that more than 1 million people, the majority of whom are Syrian refugees, entered the EU territory using illegal means, turned into a "crisis" within the Union and it became necessary for the EU to cooperate with Türkiye in resolving the "refugee crisis". In this context, the "EU-Türkiye Statement" dated 18 March 2016 was released to prevent irregular migration to EU territories.

The number of Syrians (3,4 million) who stayed in Türkiye, has increased with this Statement due to the fact that they cannot go to other European countries, and the majority of this number is composed of children and youth. In this context, it has become necessary to scrutinize the educational integration of Syrian university students in Türkiye. Hence it is possible to come across various studies in the literature examining different dimensions of integration related to higher education.

Unlike previous research, this study examines the effects of the Covid-19 pandemic on the integration of Syrian university students in Istanbul. In this context, a study was conducted in five public universities in Istanbul (Istanbul University, Istanbul University-Cerrahpaşa, Marmara University, University of Health Sciences, and Yıldız Technical University). The aim of the research is to determine how the Covid-19 pandemic has affected the educational integration of Syrians studying at these universities and to propose solutions to reduce the problems they face.

This study is based on quantitative research. The population of the research is 10,325 Syrian students registered in all universities of Istanbul. The sample is 3,883 Syrians studying at the five public universities with 200 or more Syrian students. This number corresponds to 7.3 % of the total number of Syrian students in Turkish universities.

In the research, the survey model was chosen as the design, and a questionnaire was applied to collect data. The questionnaire was prepared in two languages (Turkish/Arabic) and according to the Likert scale which is used to measure the attitudes and tendencies of the people. The statements in the five-point Likert scale range from "strongly agree" to "strongly disagree".

Within the scope of the research, 918 Syrians studying at five public universities participated in an online survey conducted simultaneously between 27.01.2022 and 25.02.2022. The Syrian students surveyed account for more than 10 % of the total Syrian students enrolled at each of the five universities. According to the statistics of the Higher Education Council (YÖK), the number of Syrian students in the five public universities in the 2020-2021 academic year is as follows: Istanbul University (2315), Istanbul University-Cerrahpaşa (719), Yıldız Technical University (398), University of Health Sciences (240) and Marmara University (211). The distribution of 918 Syrian students by universities is as follows: 466 students (50.8 %) from Istanbul University; 129 (14.1 %) from Istanbul University-Cerrahpaşa; 77 (8.4 %) from Marmara University; 55 (6 %) from the University of Health Sciences; and 191 (20.8 %) from Yıldız Technical University.

The survey consists of three parts. The first part includes demographic information about the Syrian students, the second part contains information about their socio-economic profile, and the third part includes 26 statements about the views of Syrian students on distance learning during the Covid-19 epidemic period. In the data analysis, descriptive statistics and the Chi-square test are used.

Research Findings and Discussion

Regarding the ratio of Syrian students who participated in the survey (918), 56.5 % are men and 43.5 % are women. The higher number of Syrian male students participating in the survey reveals a profile that is common in the Middle East region. The main reason for this is that there is an inverse proportion between the level of education and the number of female students. There are similarities between the survey participants and the number of male and female students at universities when the data of YÖK (2020-2021) on foreign students in Türkiye is taken into account.

The survey was prepared for different age groups (19-21, 22-24, 25-27, 28-30). Among these, the 28-30 age group has the highest frequency (37.7 %). The number of Syrian participants in the 25-27 and 28-30 age groups is above the average age of Turkish students in Turkish universities with a frequency of 56.2 %. This situation is closely related to the forced migration of Syrians and shows that they had to attend higher education later in life.

When the class distribution of the Syrian students participating in the survey is examined, it is seen that the preparatory, 1st, and 2nd-grade students comprise more than half of the total number of participants with a frequency of 57.2 %. Considering that a significant part of the Syrian students participating in the

survey are at the beginning of their university education and the possibility of encountering similar issues later in their education, research findings can be useful for these students themselves and for future generations.

Looking at the years of arrival of the Syrian students who participated in the survey, it is noticeable that three-quarters of the participants (74.9 %) came to Türkiye between 2014-2019. The main reason behind the high rate during this period is the EU-Türkiye Statement released on March 18, 2016, which stopped Syrians leaving for Europe.

It is observed that the majority of the respondents (83.3 %) live in Istanbul, with the rest residing outside Istanbul. This also shows that the respondents prefer Istanbul not only for educational purposes but also as a place to live. The fact that Istanbul offers opportunities, especially in the area of education, and the ease of communication arising from the concentration of Syrian migrants in certain neighborhoods, play an important role in Syrian students' preference for Istanbul both as a place to live and for education.

The majority of the respondents (72 %) stated that they speak English in addition to Turkish and Arabic. This high rate can be interpreted as facilitating the adaptation of Syrian students to the education programs offered in English at the universities where the survey was conducted. Another striking point in the findings of the survey is that 12.4 % of the participants speak the local languages of the minorities in Syria.

The results show that the majority of the respondents (68.5 %) live with their families. An important reason for living with their families is their limited financial means. This naturally brings along some problems in terms of their integration into Turkish society. The fact that they live with their families limits their social relations. One of the important reasons for this is that Syrians are concentrated in certain districts in Istanbul, forming ethnic neighborhoods, where they have very few Turkish neighbors. Therefore, the participants' relations with Turks were limited to those at the university. The fact that education was mainly online during the pandemic minimized Syrian students' relations with Turks even further.

More than half of the respondents (53.8 %) live in households of 4 or more people. Considering that 68.5 % of Syrian students live with their families, it is obvious that their opportunities to study at home have become even more limited during the pandemic. The limited and overcrowded spaces they live in is the main factor limiting their educational opportunities.

It is observed that 69 % of the respondents are working full-time, part-time, or looking for a job. The reason behind this is that the majority of Syrian families are unable to adequately finance these students. The fact that most of the students (83.4 %) cannot fund themselves with scholarships or educational loans also makes it compulsory for them to work. Especially during the pandemic, this situation has made it difficult for students to follow the online courses and watch the video recordings of the courses afterward.

Nearly three-quarters (73.4 %) of the respondents expressed that they have internet facilities, while only 54.4% of them stated that their living space is suitable for distance learning. The negative response of the other half of Syrian students can be explained by their limited living space and overcrowding in the household.

When the language problems experienced by the respondents during the pandemic are evaluated, it has been observed that the rates of those who claimed that online courses increased their existing language problems (40.2 %) and those who expressed that they did not (42.6 %) are close to each other. However, the fact that the rate of those who need a Turkish language course in this period is 45.5 % shows that language problems persist. Only half of the Syrian students think that a foreign language they know other than Turkish (mostly English) is sufficient to follow lectures. Therefore, it can be claimed that Turkish and foreign language problems persist in the distance learning process during the pandemic period.

The main areas related to the language problems experienced by the students participating in the survey during their education process can be listed as follows: the way the instructor gives the lecture, the inability to get enough help from their Turkish classmates, the inability to ask questions in the online course environment, and the limited opportunity to follow the lectures later on via video recordings.

According to the findings of the survey, 41.1 % of Syrian students do not think that the professors give lectures taking them into consideration. It is also noteworthy that the rate of Syrian students who are indecisive on this issue is 30.4 %. In addition, only 37.5 % of the students state that they received help, while 25.9 % are indecisive. Syrian students state that they do not receive help from their Turkish friends to overcome the difficulties they face during lectures and especially in terms of language. However, considering that they have also experienced problems during the pandemic, the possibility of Turkish students to help their Syrian classmates online might also be limited due to time concerns.

On the other hand, only 47.7 % of the participants stated that they were able to ask questions during online lectures. Most likely, these students were able to ask questions because some universities allowed small groups of students (generally up to 25) to attend lectures on Zoom, Google Meet, Microsoft Teams, and similar platforms. However, it should not be ignored that for large groups of students in distance learning during the pandemic, the opportunities to ask questions were extremely limited during the lectures given by universities' central online platforms. In this respect, it can be suggested that Turkish and Syrian students had similar problems in terms of opportunities to ask questions during the lectures. Even if it is possible to record the lectures through the universities' centralized online systems and follow them later on, due to the fact that most of the students (69 %) are working or looking for a job, the possibility of repeating the recorded lectures, later on, is limited.

It is also possible to say that the respondents' social relations inside and outside the university were affected more negatively during the pandemic. The main problems that stand out in this context can be listed as follows:

- In terms of communication opportunities with lecturers outside of class hours, only 32.6 % of Syrian students stated that they had no problems communicating with the academic staff. These communication problems can be understood since the communication of academic staff with their students was limited to online platforms during the pandemic. It is possible to claim that similar problems also apply to Turkish students. When it is questioned whether Syrian students have communication problems with their Turkish friends inside and outside the university, it is understood that approximately half of the respondents (48.1 %) had communication problems. The indecisive respondents, on the other hand, constitute 19.1 % of the respondents. Therefore, considering the widespread media coverage of Syrian refugees, this reflection negatively affects the relationships of the majority of the students participating in the survey within and outside the university.
- When the effects of media on Syrians' social relations in Türkiye are questioned, it is understood that only 32.7 % of the respondents are not affected by the negative news in the media. Therefore, considering the widespread media coverage of Syrian refugees, this reflection negatively affects the relationships of the majority of the students participating in the survey within and outside the university.

- When asked about the impact of the non-vaccination of family members during the pandemic on the respondents' social relations, it is understood that 70 % of the respondents were not affected as they usually live with their families and among themselves in their ethnic neighborhoods.
- When asked whether their social relations during the pandemic period were limited to Syrian friends, 46.1 % of the participants stated that their relations were limited to their Syrian peers, while 16.3 % were indecisive. This supports the view that the problems they experienced with their Turkish friends increased during the pandemic.

In the context of their future plans, the respondents were asked about their views on the options of staying in Türkiye, returning to Syria, or going to a third country. The majority of Syrian students (65.7 %) expressed their desire to stay and find a job in Türkiye after the pandemic and/or their graduation. Out of the participants, 22.8 % stated that they have not decided yet. Considering the cyclical developments in the Turkish labor market, it is highly likely that in an environment where the trend of even Turkish students to go abroad is increasing, the tendency of the majority of the undecided to go abroad may also increase over time.

As for their preferences regarding where they would go if they leave Türkiye once the pandemic and/or their studies are over, one of the alternatives is Syria and the other is a third country. Regarding their preference to return to Syria and contribute to the reconstruction of their country, 26.9 % of the respondents said yes, while 36.2 % said no. On the other hand, 36.9 % stated that they were still indecisive. This rate is at the same time *the highest indecisive rate* obtained from the entire survey.

The fact that the conditions for return are not favorable in Syria (peace in the country is not yet on the agenda and the entire infrastructure has been destroyed) makes it increasingly difficult to return. Therefore, it may be claimed that the number of respondents who intend to return to Syria is expected to decrease further, while the rate of those who are indecisive may increase. Thus, if Syrian students want to go somewhere other than Türkiye when the pandemic and/or their studies are over, their preference might be for a third country.

Accordingly, 31.3 % of the respondents expressed a tendency to go to a third country - the most preferred developed European countries due to their geographical proximity - while 30.6 % were indecisive. Considering the difficulty in finding a job in Türkiye on the one hand, and the unfavorable conditions for returning to Syria on the other, it is understandable that Syrian students are more

likely to go to third countries, especially EU countries after the pandemic and/or their studies are over. This trend is also valid for 30.6 % of indecisive respondents. However, it is not only up to Syrians to decide whether or not to go to Europe. As a matter of fact, as their desire to go to European countries has increased, Syrian refugees' stay in Türkiye was rather mandatory within the context of the EU-Türkiye Statement of March 18, 2016.

It is stated that the income and expenditures of a large part of the respondents were negatively affected by the pandemic. While the income of 64.6 % of the majority was negatively affected, 53 % of the respondents had no decrease in their expenditures.

The respondents were asked whether they attended tutorials (complementary classes) during the pandemic. It is observed that more than half of Syrian students (58.8 %) have not attended tutorials or were unaware of such an option. It is possible to ascertain that complementary courses, which are as important for Turkish students as they are for Syrian students, have not yet found sufficient application in our universities.

When asked about their preferences regarding exam procedures, it is noticed that the majority of Syrian students (76.1 %) prefer to take exams in the form of multiple-choice tests. This is understandable from the point of view of Syrian students, primarily in terms of their language problems. On the other hand, 59.6 % of Syrian students prefer written exams to oral exams.

The opinions of respondents were asked concerning whether they would like to enjoy time (social, cultural, sports activities etc,.) on the university campus, benefit from the canteen, and have a special unit to solve their problems during the pandemic. The majority of students (60 %) preferred to benefit from the social, cultural, and sports activities on the university campus provided that necessary measures were taken during the pandemic. During the pandemic, the desire to participate in social and cultural activities at the university emerged as a need, particularly during the lockdown. In an environment where incomes have decreased and expenditures have increased, the fact that these activities are offered under favorable conditions for students can be considered to play an important role in this preference. For the same reason, it is also understandable that students prefer the university canteen to be open.

Distance learning was prioritized during the pandemic, yet it is observed that Syrian students prefer hybrid education (56.3 %) for both social reasons and for direct communication with academic staff and Turkish friends. For Syrian students to adapt to university life and succeed in their education, it is noticed that most of them (78.3 %) prefer to have a special unit within the Departments

of Student Affairs to assist them in solving their problems in their universities. The establishment of such an advisory unit has become necessary due to the increasing number of foreign students, particularly Syrians, who have come to Türkiye as a result of the mass forced migration since 2011.

Proposals for a Solution

This research, which focuses on Syrian university students in Istanbul, covers the period of the Covid-19 pandemic. Hence, it offers important clues considering that similar pandemics or epidemics may occur in the future. As a matter of fact, World Health Organisation (WHO) Director-General Ghebreyesus, in his statement to the Report News Agency on January 25, 2023, expressed his serious concerns that the Covid-19 epidemic still continues and will continue in the future. The pandemic period has negatively affected the Turkish education system, as well as the world. This negativity is felt by all students studying in Türkiye, including the foreign ones. In the context of this research, solutions for the problems faced by the Syrian students who came to Türkiye as part of a mass forced migration wave due to the civil war that has been going on in their country since 2011, are discussed.

These proposals for solution are valid for a long period of time, considering the scientific data that the pandemic will continue in the future. In addition, although encouraging the return of Syrian refugees has become an official policy of the Turkish Republic, the history of migration shows that some of the Syrians (those who acquired Turkish citizenship, were born and raised here, etc.) are likely to stay for the long-term in Türkiye. The following proposals are important for the future, as they are not only limited to current Syrian students, but are also closely related to hundreds of thousands of Syrian children and young people studying at primary and secondary level in Türkiye. These proposals can be listed as follows:

Reorganizing the way the lectures are given, taking into account the Syrian university students:

It is becoming increasingly important to reorganize the teaching styles of the academic staff so that the Syrian students can better understand the lectures. The main reason for this is that all five universities participating in the survey are in Istanbul, a world metropolis, and are gradually gaining an international character. Therefore, these universities naturally become centers of attraction for students coming from the outside world (especially from the Turkic Republics, the Middle East and African countries). In order for these students to adapt to the Turkish education system and to better understand Turkish lectures in addition to English ones, the instructors need to rearrange the way they lecture.

In this context, the instructor should consider that she/he is in a class consisting of students coming from different cultures and should pay maximum attention to speaking in a clearer and more understandable way. For example, the instructor should not only think of Turkish students while making a comparison during the lecture, but should consider that the class consists from students of different cultures. Therefore, instructors should be more careful about the global nature of the additional information / comparisons / anecdotes they will give in the lecture. Otherwise, practical experience indicates that, despite the knowledge of English or Turkish grammar, it is difficult for all foreign students to follow the course due to cultural differences and they may even lose their concentration during the lecture. This, in the final stage, may cause a negative perception about the Turkish education system among foreign students and may also be a negative reference for new foreign students who will come to universities.

Dissemination of tutorials in universities:

The main feature of tutorials, as in Western universities, is to help students understand the course better upon their request. This opportunity is important for all students, not just for foreign students who cannot ask questions in lectures held in large lecture halls. Thus, complementary courses also encourage the active participation of Turkish and foreign students in the courses. This can be achieved by establishing a deep cooperation ground between the lecturer and the student. For this, incentive systems should be introduced for teaching staff. Tutorials should not be left to the personal initiative of the instructors, but should be included in the curriculum and should be credited.

Another model for the dissemination of complementary courses in universities envisages cooperation between Turkish and Syrian students. For this purpose, the development of *Social Responsibility Projects*, which are implemented in Turkish universities, as in all European universities, has become necessary especially during pandemic periods. As a first step, joint study programs for Turkish students to repeat lectures with Syrian students can be encouraged in the context of the Social Responsibility Project. With the coordination of the Head of the Departments, Syrian students will be able to close the gaps originating mainly from language deficiencies in these complementary courses, while Turkish students will have the opportunity to better understand the lectures by repeating the topics once again. With this joint study method, Social Responsibility Projects may be redefined to motivate students and the contribution of the projects to their graduation grade may be increased. As a result, the participation

of students in Social Responsibility Projects, which are currently more of a formality in our universities, can turn into a social benefit.

Contributing to the development of the academic languages of Syrian and Turkish students:

Implementation of programs for students to improve their academic language in Turkish and / or English in the field they study, will contribute to their ability to follow the literature better and to develop their research / analysis skills. For this, education should be given to improve academic languages after TÖMER (Turkish and Foreign Languages Research and Application Center) and university preparatory classes. The development of the academic languages of Syrian and Turkish students will also pave the way for bringing up future academic staff.

Expanding scholarship and educational loan opportunities:

Since most of the Syrian students had to work during the pandemic period, which negatively affected their success in education, scholarship and educational loan opportunities should be expanded to cover them as well. For this purpose, the scope of the 2016 EU-Türkiye Statement can be expanded and European Union funds can be deployed in a way that will contribute to the success and career acquisition of Syrian students studying at universities in Türkiye. These funds are also of great importance for the success and careers of thousands of potential candidates who will go to university in the future. Thus, Syrian students who are still continuing their university education and will receive higher education in the future will create an important human resource potential for both Türkiye and the EU economy. As a matter of fact, according to the research findings, it is seen that the rate of Syrian students who want to go to third countries other than Syria and Türkiye after graduation or who are undecided about this issue has reached 61.9 %. It is highly probable that a significant part of them will prefer Western countries.

Establishment of a special unit within the student affairs departments at universities:

Staff who can speak the language (Arabic and/or English) can be assigned to help solve the problems that Syrian university students face during their education. The establishment of such a unit is important in terms of ensuring coordination with the relevant departments of the university. Such a unit may also encourage the integration of new students into the education system and helps to communicate with official authorities (residence permit, etc.) in legal matters arising from student status. The efficient operation of this unit will also be an important reference for prospective students.

Reorganization in student dormitories to accommodate Syrian students within certain quotas:

It is important that Syrian students are accommodated in dormitories within certain quotas, especially during pandemic periods, so that they can continue their communication with Turkish students. This will facilitate their integration into the Turkish society. As in the examples of Fatih, Esenyurt and Bağcılar, which are districts of Istanbul, it is seen that Syrians mostly live in their own ethnic neighborhoods. Allowing at least some of these Syrian students to stay in dormitories within quotas may be an important step in terms of maintaining their relations with Turkish society.

Ensuring the participation of Syrian students in social activities at the university:

Due to the limited social life outside the university during the pandemic period, the social activities of Syrian students in campus life have gained even more importance. In this context, in order to ensure students' social development as well as their education, their active participation in various activities, especially sports and cultural activities, under the guidance of student clubs, can have a two-fold positive effect. First, the social activities that Syrian students will carry out with Turkish students on campus can be an important step in terms of promoting their own culture and thus improving mutual relations by eliminating the prejudices that could exist. Secondly, such joint activities can also provide an opportunity for Syrian students to get accustomed to the culture of the host country. As a result, mutual cultural rapprochement will form the basis for living together in Türkiye.

Student clubs have important duties to better coordinate such joint activities. For this purpose, at least one Syrian and/or foreign student representative may be encouraged to take part in the management of student clubs. Being together in the management and making decisions together about the activities may bring both parties closer to each other. The presence of a foreign student in the administration can be an important factor that may motivate other foreign students at the university. Such active participation may also strengthen the sense of belonging of foreign students to their universities. In addition, foreign students may have the opportunity to directly convey their problems to the university administration, thanks to the duties they will undertake in the management of student clubs.

Ensuring the maintenance of Syrian graduates' (alumni) ties with their universities:

The integration of Syrian and other foreign students into social activities, especially in the student clubs, will be decisive in the emotional connection of

these students with their universities not only during their education but also after graduation. This also applies to Turkish students. Today, one of the most important achievements of universities is the value that their graduates occupy various positions in the society, add to the perception of the institution they have studied.

Considering the international qualifications of the five public universities covered in this research, it is important that Syrian and other foreign students maintain their ties with their universities after graduation. In this context, the fact that foreign graduates recommend their universities will improve the international image of the Turkish universities.

Strengthening the sense of belonging of foreign graduates at various positions in the society will also enable them to make contributions to the students currently studying at their universities. These contributions can be in the form of granting scholarships, giving professional information by attending career days, and providing job opportunities. These graduates can also be role models for new students by taking part in national and international events of their university and by sharing their experience. On the other hand, communication of the Alumni Office with foreign nationals as well as Turks will also increase the strength of universities.

Conclusion

The success of Syrian university students will enable them to be employed in various fields of the labor market in Türkiye when they graduate, and as a result, to contribute to the country's economic and social development. At the same time, this will ensure that the prejudices spread in the media and prevailing in society such as "Syrians are only a burden to us" will be destroyed. Thus, it will be possible for Syrian students to leave their ethnic neighborhoods, develop their social relations and integrate with the Turkish society.

Providing Syrian students with the opportunity to have a profession may reduce their tendency to go to a third country after graduation and increase the probability of their staying in Türkiye. This, from the perspective of Türkiye's future, will help create an important human resource potential and will also contribute towards peaceful coexistence in Turkish society.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

GİRİŞ

Göç ve göç edilen ülkeye entegrasyon,[1] kendi içerisinde yeterince karmaşık, uzun ve bir o kadar da zorlu bir süreçtir. Çatışma (conflict) nedeniyle yaşanılan ülkeyi terk etmek ve göç edilen ülkeye entegre olmak daha da zordur. Zira göç eden kişilerin, kendi ülkelerinde maruz kaldıkları savaş ve şiddet deneyimlerinin yanı sıra sığındıkları ülkelerde temel ihtiyaçları karşılanırken güçlük çekmeleri ve toplumsal dışlanma gibi travma yaşamaları entegrasyonu zorlaştırmaktadır (Kirmayer vd., 2011). Dolayısıyla bu süreç, Şeker ve Aslan (2015) ve Rutter'ın (2003) ifade ettikleri gibi, zorunlu göçmenlerin tüm yaşantılarını, özellikle çocuk ve ergenlerin ise gelişimlerini de olumsuz yönde etkilemektedir (akt. Özçürümez ve İçduygu, 2020).

Bir ülkeye zorunlu göçle gelerek yerleşme, hali hazırda zorluklarla dolu bir süreç iken, doğal afet, salgın gibi olaylar bu entegrasyon sürecini daha da zorlaştırmaktadır. Bu tür olaylara verilebilecek en güncel örnek ise, küresel düzeyde yaşanan Covid-19 salgınıdır. Korona virüs kaynaklı Covid-19 salgını, 2019 yılının sonlarına doğru Çin'in Wuhan kentinde başlayıp çok kısa bir süre içinde tüm dünyaya yayılmış ve Mart 2020 itibariyle küresel salgına dönüşmüş olup eğitim de dahil olmak üzere insan hayatının her alanını sekteye uğratmıştır. Salgınla mücadele etmek için yüz yüze eğitime ara verilmiş, iş dünyasında esnek mesai uygulamasına geçilmiş, sokağa çıkma sınırlandırılmış, hatta kimi durumlarda yasaklanmıştır.

Covid-19 salgını, toplumun her kesimini olumsuz etkilemekte, fakat farklı nedenlerle yerlerinden edilen, başka ülkelere göç etmek zorunda kalan mülteciler[2] dünyanın her yerinde pandemi karşısında en kırılgan grupları oluşturmaktadır. Pandeminin başlangıcında yapılan araştırmalarda, Covid-19 salgının sosyo-ekonomik açıdan toplumun en altında bulunan kesimlerini daha fazla etkilediği ve bu gruptaki insanlara hastalığın bulaşma ihtimalinin daha fazla

[1] Bu çalışmada entegrasyon ve uyum eşanlamlı olarak kullanılmıştır.

[2] Göç çalışmalarında zorunlu göçe ilişkin iki terim öne çıkmaktadır. Bunlar, "sığınmacı" ile "mülteci" terimleri olup, popüler söylemde birbirlerinin yerine kullanılabilmektedirler. Ancak bu terimler arasında hukuki bir fark vardır. Uluslararası Göç Örgütü *sığınmacıyı*, "zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi" (IOM, 2019, s. 12), *mülteciyi* ise "Irkı, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi" (2019, s. 169) olarak tanımlamaktadır.

olduğu belirtilmektedir. Nitekim, koronavirüsten en çok etkilenen ülkelerde, yoksulların yaşadığı bölgelerde salgın daha ölümcül etkiler göstermiştir. Bunun başlıca nedenleri arasında insanların işlerini koruma, yaşamlarını sürdürme amacıyla evden çıkmak zorunda kalarak virüsle temas etme ihtimallerinin artması gelmektedir (Tarlan, 2020). Özellikle ülkelerini terk edip başka ülkelere sığınan göçmenlerin, kalabalık aileler halinde sağlıksız konutlarda bir arada yaşamak zorunda kalmaları nedeniyle çeşitli altyapı sorunları, su ve hijyen malzemelerine erişimin yanı sıra, maddi sorunlar ve işsizlikle mücadele ettikleri görülmektedir.

Covid-19 küresel salgınının olumsuz etkilediği alanlardan biri de yükseköğrenimin de dahil olduğu eğitim alanıdır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2022) yayınladığı "All Inclusive - The Campaign for Refugee Education" başlıklı raporda belirttiği üzere, dünyanın tüm ülkelerindeki çocuklar ve gençler Covid-19 salgınının eğitimleri üzerinde yarattığı olumsuz etkilere maruz kalırken, ülkelerini terk edip başka ülkelerde zorunlu göçmen olan çocuklar ve gençler çok daha dezavantajlı duruma gelmişlerdir.

Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan çatışmalar sonucu yerlerinden edilmiş kişilere kapılarını açan diğer ülkelerde olduğu gibi, on yılı aşkın bir süredir devam eden savaştan kaçıp Türkiye'ye gelen Suriyeli zorunlu göçmenler[3] de Covid-19 küresel salgınından etkilenmiştir. Bu durum Türkiye'de yüksek öğrenim gören Suriyeli öğrencileri de kapsamaktadır. Suriyeli öğrencilerin sayısı giderek artmaktadır. Nitekim 2021-22 dönemi rakamlarından da görüleceği üzere, Türkiye üniversitelerinde kayıtlı Suriyeli öğrenci sayısı 53,097 olup, bu sayı toplam yabancı uyruklu öğrencilerin (260,151) beşte biri seviyesine ulaşmıştır (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2022).

Yukarıdaki veriler ışığında, bu araştırmada cevap aranacak olan temel soru, Covid-19 küresel salgınının İstanbul'daki Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonları üzerinde hangi etkileri yarattığıdır. Bu bağlamda araştırmanın amacı, Mart 2020'den beri devam eden Covid-19 küresel salgınının İstanbul'daki beş kamu üniversitesinde öğrenim gören Suriyelilerin eğitim alanını da kapsayan entegrasyonu üzerindeki etkilerini tespit etmek ve ankete katılan Suriyeli

[3] Türkiye Cumhuriyeti devleti Suriyelilere "geçici koruma" statüsü vermiştir. Bunun nedeni Türkiye'nin coğrafi çekinceyle imzaladığı 1951 Birleşmiş Milletler Mülteciler Statüsüne İlişkin Sözleşme ve 1967 New York Protokolü uyarınca sadece Avrupa'dan gelen sığınmacılara "mülteci" statüsü vermesidir. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından "geçici koruma statüsü" verilmiş olsa da Suriyeliler, Türkiye, Ürdün, Lübnan başta olmak üzere pek çok ülkeye sığınan zorunlu göçmenlerdir. Dolayısıyla bu çalışmada Suriyelilerden "zorunlu göçmenler" olarak bahsedilmektedir.

öğrencilerin de görüşleri değerlendirilerek karşılaşılan sorunların azaltılmasına yönelik öneriler sunmaktır.

Araştırmanın hedefleri ise İstanbul'daki üniversitelerde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Covid-19 salgınında;

- Neler yaşadıkları ve yaşantılarında nelerin değiştiği,
- Uzaktan öğrenim ve harmanlanmış (hibrid) eğitim sürecinde ne tür kolaylık ve zorluklar yaşadıkları,
- Medyada çıkan haberler nedeniyle sosyal ilişkilerinin nasıl etkilendiği,
- Yaşadıkları deneyimin yüksek öğrenim sonrasında Türkiye'de kalma ve çalışmaya dair düşüncelerini nasıl etkilediğini öğrenmektir.

Araştırmanın İstanbul'daki beş kamu üniversitesinde öğrenim gören Suriyeli öğrencilere odaklanma sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye'de Suriyeli nüfusu 100,000'ni aşan şehirlerimizde yüksek öğrenim gören Suriyelilerin sayısı incelendiğinde, en fazla öğrencinin (takriben % 25) İstanbul'daki üniversitelerde kayıtlı olması (YÖK, 2022);
- Araştırma kapsamında yer alan beş kamu üniversitesinde kayıtlı durumdaki toplam Suriyeli öğrenci sayısının 3,883 olup, Türkiye genelindeki üniversitelerde bulunan toplam Suriyeli öğrenci sayısının (53,097) % 7,3'üne tekabül etmesi;
- Her şehirde Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonunu etkileyen farklı dinamiklerin varlığının tek bir şehre odaklanmayı anlamlı kılması ve İstanbul'un demografik ve toplumsal yapı açısından Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonunun incelenmesi için örnek şehir niteliği taşıması;
- İstanbul'un kozmopolit özellikleri nedeniyle bu araştırmanın ileride Türkiye geneline bir uyarlama yapılmasına öncülük etme potansiyeli taşımasıdır.

Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonlarını İstanbul'daki beş kamu üniversitesi örneğinde inceleyen bu çalışmanın birinci bölümünde göçmen entegrasyonu kavramsallaştırılmaktadır. İkinci bölümde ise Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonlarıyla ilgili yazın taramasına yer verilmektedir. Üçüncü bölüm, araştırmanın yöntemine dair bilgileri içermektedir. Dördüncü bölüm, araştırmanın dayandığı anket çalışmasından elde edilen bulgulara odaklanmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise araştırmanın bulguları yorumlanmakta, genel değerlendirme yapılmakta ve saptanan sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmaktadır.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

BÖLÜM 1
GÖÇMEN ENTEGRASYONU VE TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ

Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonunu İstanbul'daki beş kamu üniversitesi örneğinde inceleyen çalışmanın bu bölümünde öncelikle göçmen entegrasyonu kavram olarak ele alınmakta, ardından eğitim alanında entegrasyon incelenmekte ve son olarak Türkiye'de yaşayan Suriyeliler ve Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili genel bilgilere yer verilmektedir.

1.1. Göçmen Entegrasyonuna Kavramsal Bakış

Kitlesel insan hareketliliğinin küresel düzeyde artması, pek çok kavramın tartışılmasını da beraberinde getirmiştir. Bu kavramlar, farklı dinsel, kültürel, etnik, sosyal grupların birlikte ortak yaşamının "en az sorunla" nasıl mümkün olacağı ve ortaya çıkan bu toplumsal çeşitliliğin nasıl bir "toplumsal kazanca" dönüştürüleceğine ilişkin kavramlardır (Erdoğan, 2022). Bunlar arasında en çok kullanılan ve tartışılanı ise, gerek İngilizce gerek Türkçe literatürde farklı anlamlarda kullanılan entegrasyon kavramıdır. Entegrasyon, Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından hazırlanan Göç Terimleri Sözlüğü'nde şu şekilde tanımlanmaktadır:

> Göçmenlerin ev sahibi toplumun sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi hayatına eklemlendikleri, göçmenler ve yaşadıkları toplumların karşılıklı olarak birbirlerine uyum gösterdikleri (adaptation) iki yönlü bir süreçtir. Hem göçmenler hem de ev sahibi toplumlar için bir dizi ortak sorumluluklar gerektirir ve sosyal içerme (social inclusion) ve sosyal uyum (social cohesion) gibi diğer nosyonları bünyesinde barındırır. … (IOM, 2019, s.104)

Toksöz ise entegrasyonu şöyle tanımlamaktadır:

> Göç alan ülke hükümetlerinin demokratik bir toplum olma iddialarının geçerliliğini korumak ve ırkçılıkla mücadele etmek bakımından ülkede göçmen ve etnik azınlıklar aleyhine varolan havayı dağıtmak, ırkçı saldırıların yarattığı korku, güvensizlik ve içe kapanma tavırlarını aşmak ve göçmenlerin karşılaştıkları iktisadi, siyasi, sosyal eşitsizlikleri aşmak için kullandıkları kavram entegrasyon olmuştur. (Toksöz, 2006, s. 36)

Göçmenler, yerleştikleri ülkelerde hem yabancı olarak algılanırlar hem de önceden tanımadıkları bir coğrafyada, bilmedikleri bir kültürde kendilerini yabancı hissederler. Bu durum, göç yazınında kabul edilen temel olgulardan

biridir (Çevik, 2020). Bu açıdan bakıldığında, iki tarafın da hissettiği bu yabancılığın aşılmasında entegrasyon çalışmaları önemli rol oynamaktadır.

Göçmen entegrasyonuyla ilgili literatür incelendiğinde, birbirlerine yakın anlamlara sahip pek çok kavram üretildiği ve bunların ortak bir tanımda toplanamadığı görülmektedir (Çevik, 2020; Entzinger & Biezeveld, 2003; Castles, Korac, Vasta & Vertovec, 2002). Standart bir tanımın olmaması kavramın öznel şekilde değerlendirilmesini beraberinde getirmektedir. Örneğin, Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı "Komisyon'dan Konsey'e, Avrupa Parlamentosu'na, Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi'ne ve Bölgeler Komitesi'ne göç, entegrasyon ve istihdamla ilgili bildirim" belgesinde entegrasyon şöyle ifade edilmektedir:

> Bu belgenin amacı çerçevesinde entegrasyon, bir ülkede yasal şekilde ikamet eden üçüncü ülke vatandaşlarının ve ev sahibi toplumun karşılıklı hakları ve yükümlülüklerine dayanan ve göçmenlerin tam katılımını sağlayan iki yönlü bir süreç olarak anlaşılmalıdır. Bu, bir tarafta ev sahibi toplumun, göçmenlerin resmi haklarını bireyin iktisadi, sosyal, kültürel ve sivil yaşama katılma ihtimali olacak şekilde garanti etme sorumluluğu, diğer taraftan da göçmenlerin kendilerini konuk eden toplumun temel değerlerine saygı duymaları ve kendi kimliklerinden vazgeçmek zorunda kalmadan entegrasyon sürecine etkin biçimde katılmaları olarak anlaşılmalıdır. (European Commission, 2003, s.17-18)

Göçmen entegrasyonuyla ilgili akademik çalışmalar 1920'lerde Chicago Sosyoloji Okulu'nun çalışmalarıyla başlamıştır. Park ve Burgess (1921) başta olmak üzere Chicago Sosyoloji Okulu'nun temsilcilerinin yaptıkları çalışmalarda göçmenler ve göçmen soyundan gelenlerin ev sahibi toplumun koşullarına nasıl uyum sağlayacakları sorusuna yanıt aranmıştır. Chicago örneği üzerinden göçün Amerikan şehirlerinin gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi entegrasyon kuramlarının sosyolojik açıdan gelişmesinde ilk yaklaşım olarak anılmaktadır.

Göçmen entegrasyonunu siyasi ve sosyal perspektiften ele alan Park'a göre entegrasyon, ancak ulus-devlet içinde homojen bir yaşam tarzının benimsenmesiyle mümkündür, zira ev sahibi topluma karşı aidiyet hissetmek ve barış içinde bir arada yaşamak için homojenlik zorunludur (Treibel, 2011). Homojenliği vazgeçilmez gördüğünden ötürü Park'ın entegrasyon modeli asimilasyona yol açmaktadır (Öztürk, 2007). Bunun sebebi ise, modelde kurulan sisteme göçmenlerin uymaları ve bir anlamda kimliklerin terkedilmesine yönelik talebin tek boyutlu olmasıdır (Treibel, 2011). Diğer taraftan, göç araştırmalarının önemli isimlerinden Eisenstadt (1954), Taft (1957), ve Gordon'un (1964) Park'ın entegrasyon modelinde yer alan asimilasyonu farklılaştırdıkları görülmektedir.

Ev sahibi toplumdaki grupların davranışlarını hesaba katarak tam ve kaçınılmaz nitelikteki asimilasyonun olamayacağının altını çizmiş ve kısmi asimilasyon modellerinden söz etmişlerdir (akt. Treibel, 2011).

Son dönemde yapılmış göç araştırmalarına bakıldığında, entegrasyonun daha ziyade göçmenlerin içinde yaşadıkları toplumlara dil, kültür, işgücü piyasası ve diğer insanlarla sosyal ilişkiler kurma şeklinde ele alındığı görülmektedir. Entegrasyona sosyal ilişki kurmak olarak yaklaşıldığında, çok katmanlı ve karmaşık yönünün ön plana çıktığı söylenebilir. Ev sahibi toplum ile göçmenlerin entegrasyona yaklaşımını açıklamakta kullanılan kuramlar birbirlerinden farklıdırlar. Dolayısıyla, entegrasyon tek bir kuramla açıklanacak bir olgu değildir (Heckmann, 2015). Bu bağlamda, göçmenler ve genel olarak yabancı etnik grupların entegrasyonu söz konusu olduğunda kastedilen sosyal entegrasyondur.

Göçmen entegrasyonunda modeller incelendiğinde, bazılarının öne çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki Alman sosyolog H. Esser'in geliştirdiği eyleme yönelik modeldir. Esser, bu modelde 'sistem entegrasyonu' ve 'sosyal entegrasyon' arasında ayrım yapmaktadır. Sistem entegrasyonu, bir toplumun sahip olduğu sistemin bütünüyle entegrasyonu iken, sosyal entegrasyonu aktörler ve onların oluşturdukları grupların var olan sosyal sistemlere entegre olmaları şeklinde düşünmek mümkündür (Esser, 2000). Esser'in (2001) sözünü ettiği sistem entegrasyonunda göç edilen ülkede göçmenlerle yerli halk arasında herhangi bir gerginlik yaşanmadan göçmenlerin ev sahibi topluma dahil edilmeleri söz konusudur. Sosyal entegrasyonda ise, göç alan ülkelerde göçmenler ve diğer etnik gruplar yerli halkla sosyal ilişki kurmak ve işgücü piyasası gibi çeşitli sosyal alanlara katılmak suretiyle ev sahibi topluma dahil edilmektedirler (Hans, 2016). Sosyal entegrasyon farklı pek çok boyutu olan bir süreçtir ve Esser'in bu süreci dört unsura ayırdığı görülmektedir: a) kültürleşme (göçmenlerin ev sahibi topluma başarılı bir biçimde katılabilmeleri için gereken kültürel yeterliliği edinmeleri), b) sosyal-ekonomik-siyasal konumlanma (göçmenlerin belirli bir sosyal konumu işgal etmesiyle var olan sisteme dahil edilmeleri), c) etkileşim (göç ettikleri topluma yeni katılan göçmenlerin bir yanda kendi toplumları, diğer yanda ev sahibi toplumun üyeleri ile etkileşime geçmeleri), ve d) özdeşleşme (göçmenlerin ev sahibi toplumla zihinsel ve duygusal ilişki geliştirmeleri) (Esser, 2001). Esser, (2001), sosyal entegrasyona bu dört unsur ve onlar arasında yaşanan etkileşimin şekil verdiğini ileri sürmekte ve söz konusu entegrasyonun bu unsurları gerçekleştirme şekline göre farklı türlere ayırmaktadır: çoklu entegrasyon, asimilasyon, marjinalleşme ve ayrım (segregasyon).

Bir diğer entegrasyon modeli yine bir Alman sosyolog olan Heckmann'ın modelidir. Heckmann, (2015) Esser'den farklı şekilde asimilasyon yerine göç alan ülkenin sosyal yapılarına yeni nüfusları dahil etme olarak tanımladığı entegrasyon kavramını tercih etmekte ve entegrasyonun dört boyutundan söz etmektedir: yapısal entegrasyon (yerleşilen toplumda haklar ve temel kurumlarında üyelik, pozisyon ve statü kazanılması), kültürel entegrasyon (göçmenlerin bilişsel, kültürel, davranışsal ve tutumla ilgili değişim süreçleri), sosyal entegrasyon (arkadaşlık, etnik gruplar, eş seçimi, sosyal çevreler ve kulüp üyelikleri gibi özel yaşama ve grup üyeliklerine yansıyan göçmen üyeliği), ve özdeşleşme entegrasyonu (göçmenlerin kimlik ve ulusal, etnik, bölgesel ve yerel kolektif yapılarla özdeşleşme süreci). Diğer taraftan Heckmann, Esser'e benzer şekilde, sosyolojide yer alan sosyal ve sistem entegrasyonu arasında var olan kavramsal farklılaşmanın göç araştırmalarına dahil edilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (Heckmann, 2015).

Son model Hoffmann-Nowotny'e (1990) aittir. Bu modelde ev sahibi toplumun ödevleri ön plana çıkmaktadır. Entegrasyon, aşamalı şekilde gerçekleşen bir süreçtir ve göçmenlerin mesleki ve yasal konum gibi ev sahibi toplumun statü yapısıyla etkileşim ve eğitim, barınma ve gelir elde etme gibi alanlara katılımı olarak tanımlanırken, asimilasyon ise göçmenlerin ev sahibi toplumun kültürüne katılımı şeklinde tanımlanabilir (Hoffmann-Nowotny, 1990). Asimilasyonda değerler ve normların benimsenmesinin yanı sıra dil de önemli bir rol oynamaktadır. Ancak yine de göçmenlerin çalışma hayatına başlamaları suretiyle ev sahibi toplumun dilini edinebilmeleri mümkündür. Dolayısıyla göçmenlerin, dil kursları, eğitim imkanları, çalışma hayatı ve siyasi sisteme katılımlarının geliştirilmesi gibi ev sahibi toplumun merkezi statü çizgisine katılmalarını sağlamak amacıyla çeşitli şartların yaratılması önem taşımaktadır (Hoffmann-Nowotny, 1990).

Göçmen entegrasyonuna ilişkin geliştirilen ilk kuramsal modellerdeki varsayım, göçmenlerin ev sahibi toplumlarda etnik açıdan çoğunluğu oluşturan gruba uyum sağlamak suretiyle entegre edilmeleri yönündeyken, sonraki modellerde asimilasyon alternatiflerinin altı çizilmektedir. Entegrasyon süreçlerini en kapsamlı biçimde açıklayan kuramın bütün bağlamlarda ve her göçmen grubu için geçerli olması mümkün değildir (Hans, 2016). Pek çok durumda göçmenlerin yanı sıra yerli halkın göçle beraber oluşan yeni yaşam tarzlarına bireysel ve kolektif olarak uyum sağlamaları yalnızca kültürel alışkanlıkları içermekle kalmayıp asimilasyonu da beraberinde getirebilmektedir. Söz konusu sürecin ister entegrasyon ister asimilasyon ve alternatifleri olarak adlandırılsın, birçok aşamada ilerleyen, başlangıç ve bitiş noktaları olan, çok boyutlu ve farklı alanlara sahip bir süreç olduğu unutulmamalıdır.

1.2. Eğitim Alanında Göçmen Entegrasyonu

Göç tartışmalarının ayrılmaz bir parçası niteliğindeki entegrasyon, farklı alanları olan bir süreç şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Entegrasyonun alanları konusunda da göç çalışmalarına katkıda bulunan bilim insanları arasında görüş farklılıkları olmakla birlikte bazı alanların öne çıktığı söylenebilir. Bunlar, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel (kültürel) veya kültürel/dini, hukuki/siyasal alanlardır (Entzinger & Biezeveld, 2003; Penninx, 2005). Göçmen entegrasyonuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, entegrasyonun sağlanması için ölçülebilir şartların gerekli olduğu vurgulanmaktadır. İşgücü piyasası, eğitim, sağlığın başta geldiği bu ölçülebilir şartlar aslında entegrasyonun göstergeleridir (Topçu & Büyükbeşe, 2020). Entzinger ve Biezeveld (2003) çalışmalarında sosyo-ekonomik alanda başarılı bir entegrasyon göstergesinin göçmenlerin iş piyasasına katılımları ve bunu harekete geçiren veya engelleyen eğitim ve dil becerileri gibi etkenlerle bağlantılı olduğunun altını çizmektedirler. Dolayısıyla, hem yeni gelen hem de ikinci nesle mensup genç göçmenlerin eğitim alanındaki kazanımlarını gözlemlemek büyük önem taşımaktadır (Entzinger & Biezeveld, 2003).

Ager ve Strang da (2008) çalışmalarında çeşitli göstergelere yer vermektedirler. Bunlar, a) işaretleyici ve araçlar olarak iş, barınma, eğitim ve sağlık; b) sosyal bağlantılar olarak sosyal köprüler, sosyal bağlar ve bağlantılar; c) kolaylaştırıcılar olarak dil ve kültür bilgisi, güven ve istikrar; ve d) temel göstergeler olarak da haklar ve vatandaşlıktır. Entegrasyon göstergelerinin ortaya konulduğu bir başka çalışma ise Castles, Korac, Vasta ve Vertovec (2002) tarafından yapılmıştır. İlgili çalışmada entegrasyonun yönleri arasında örgün eğitim, mesleki eğitim (training) ve istihdama ilişkin entegrasyon, sosyal entegrasyon, sağlık, hukuki entegrasyon, siyasal entegrasyon ve toplam entegrasyon yer almaktadır. Her bir entegrasyon yönü de ayrı göstergelere sahiptir. Örneğin, akademik ve mesleki eğitim ile istihdama ilişkin entegrasyon göstergeleri arasında mesleki eğitim ve yüksek akademik eğitime erişim ve tamamlama istatistikleri, kendi ülkesinde kazandığı dereceleri geçerli saydırabilme ve meslekleri uygulayabilme istatistikleri, göçmenlerin yaptıkları iş başvurusu sayıları, çağrıldıkları iş mülakatı ve aldıkları iş teklifi sayısı, girişimci konumundaki göçmen sayısı, göçmenler arasındaki işsizlik oranları, istihdamın mesleki ve sektörel dağılımı, göçmenlerin iktisadi göstergelerinin toplumun geri kalan kısmıyla karşılaştırılması yer almaktadır. Ayrıca sosyal entegrasyon göstergelerinden biri olan dil öğrenim ve dili kullanma becerisi de akademik ve mesleki eğitim ile istihdama ilişkin entegrasyon açısından önem taşımaktadır (Castles vd., 2002).

Diğer taraftan, Türkiye'de bulunan Suriyelilerin entegrasyonlarının mümkün olup olmadığını incelediği çalışmasında Şen (2020) eğitime entegrasyon

boyutlarından biri olarak yer vermektedir. Diğer boyutlar ise sosyo-kültürel boyut, sosyo-ekonomik boyut, politika boyutu, hukuki boyut ve güvenlik ve suç boyutudur. Eğitim boyutuna ilişkin Şen (2020), bir taraftan ulus bilincinin geliştirilmesi bağlamında eğitimin ulus-devletin inşasında önemli rol oynamasından ötürü ulus-devletin eğitim politikalarını tanımlama yetkisine sahip olduğu, diğer yandan da entegrasyonun çift-yönlü bir süreç olması hasebiyle eğitim boyutunun ev sahibi toplumun bilinçlenmesi ve göçmenleri kabul edip entegrasyonlarını içselleştirme noktasında önem taşıdığını vurgulamaktadır. Göçmen kökenli çocukların, iyi bir örgün ve mesleki eğitim almaları durumunda ebeveynlerine kıyasla daha vasıflı işlerde çalışma imkanına sahip olmaları söz konusudur. Bu nedenle, entegrasyonun eğitim boyutu, temel ve zorunlu eğitim haricinde örgün ve mesleki eğitimi de kapsamaktadır ve sosyo-ekonomik boyutla iç içe geçmiş durumdadır.

İster Şen'in dile getirdiği gibi boyut, ister entegrasyon çalışmalarının pek çoğunda olduğu gibi gösterge olarak ele alınsın, temel ve zorunlu eğitimin yanı sıra yüksek öğrenimi de içeren eğitim, göçmen entegrasyonunda önemli bir yere sahiptir, zira sosyo-ekonomik alan başta olmak üzere pek çok entegrasyon alanını doğrudan etkilemektedir. Örneğin, eğitim ve mesleki eğitim düzeyi yüksek, birkaç dili konuşabilen, ülkeye katkıda bulunabilecek göçmenlerin bulundukları ülkelerin toplumlarınca kabul edilmeleri göreceli olarak kolaylaşmaktadır (Karasu & Koçal, 2021). Diğer bir deyişle, entegrasyon eksiksiz bir toplumsal kaynaşmayı kapsamakta ise bunun sosyal, kültürel, siyasal, hukuki ve istihdama ilişkin boyutlarında eğitim doğrudan rol oynamaktadır (Yaralı Akkaya, Azimli Çilingir & Tuğ Levent, 2018).

1.3. Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri

Farklı alanları veya boyutlarıyla göçmen entegrasyonunun en fazla tartışıldığı ülkelerden biri de Türkiye'dir. Mart 2021 itibariyle onuncu yılını geride bırakan Suriye'deki savaşın neden olduğu kitlesel zorunlu göç açısından değerlendirildiğinde Türkiye, altı yılı aşan bir süredir dünyada en fazla sayıda yerinden edilen kişiyi barındıran ülkedir. Suriye'den Türkiye'ye ilk kitlesel göç hareketi 252 kişinin giriş yapmasıyla 29 Nisan 2011'de gerçekleşmiş ve ilerleyen aylarda bu sayı giderek artmıştır (Erdoğan, 2022).

Suriyeli zorunlu göçmenler, 2015 yılına gelindiğinde, Avrupa'nın II. Dünya Savaşı'ndan bu yana karşılaştığı en büyük kitlesel zorunlu göç hareketinde bir numaralı aktör konumuna gelmişlerdir. Yaklaşık yarısını Suriyelilerin oluşturduğu 1 milyondan fazla kişi daha çok yasadışı yolları kullanmak suretiyle Avrupa Birliği (AB) topraklarına giriş yapmış (IOM, 2015); gelen zorunlu göçmenlerin sayıca fazla olması ve onların yerleştirilmesi başta olmak üzere pek çok konu üye

devletler arasında görüş ayrılıklarına neden olmuştur. Bazı üye devletler zorunlu göçmen istemezken, bazıları onlara kapılarını açmışlar ve zorunlu göçmenlerin kabul edilmesi konusu AB içerisinde "dayanışma krizi"ne yol açarken Almanya, Birlik nezdinde "kriz"e dönüşen kitlesel zorunlu göçü ortaklaşa çözmek amacıyla çaba harcamıştır (Şirin, 2022).

AB sınır koruma ajansı Frontex verilerinin gösterdiği üzere, 2015 yılında AB ülkelerine gelen yaklaşık 1,5 milyon zorunlu göçmenin 1 milyona yakınının Doğu Akdeniz rotasını kullanması (Arısan Eralp, 2016), AB'nin bu "göçmen krizi"ne Türkiye olmadan çözüm bulamayacağını gözler önüne sermiştir. Dolayısıyla AB, Türkiye ile işbirliği yapmak zorunda kalmıştır. Konuyla ilgili Birlik içinde yapılan tartışmaların sonucunda kitlesel zorunlu göçü acilen azaltmak için Türkiye ile uzlaşmaya karar verilmiş ve Avrupa Komisyonu 15 Ekim 2015'te Türkiye ile bir Ortak Eylem Planı üzerinde *ad referenda* anlaşmaya varmıştır (European Commission, 2015). 29 Kasım 2015 tarihli AB-Türkiye Zirvesi'nde de Türkiye'deki Suriyeli zorunlu göçmenleri ve ayrıca sığındıkları diğer ülkeleri de desteklemenin yanı sıra Birlik topraklarına düzensiz göç akınlarını engellemeye yönelik ikili işbirliğini güçlendirme amacını taşıyan Ortak Eylem Planı (European Commission, 2016) hayata geçirilmiştir. 29 Kasım 2015 tarihli Ortak Eylem Planı, "… Türkiye'nin, ülkedeki geçici korumaya ihtiyaç duyan kitlesel insan akınını yönetme çabalarını destekleme amacıyla, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından acilen uygulanacak bir dizi ortak eylem belirlemektedir " (European Commission, 2015).

AB'nin "göçmen krizi"ni çözme yolunda attığı adımların etkisiyle 29 Kasım 2015 ve sonrasında gerçekleştirilen ikili zirvelerin son noktası ise 18 Mart 2016 tarihli AB-Türkiye Ortak Bildirisi (Göç Mutabakatı) olmuştur. 18 Mart Mutabakatı'nın Suriyelileri ilgilendiren maddelerini şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. 20 Mart 2016 tarihinden başlamak üzere, Türkiye'den Yunanistan'a geçen tüm yeni düzensiz göçmenler Türkiye'ye iade edilecektir.
2. Korunmaya muhtaç gruplara yönelik BM Kriterleri dikkate alınmak suretiyle, Yunan adalarından Türkiye'ye iade edilen her bir Suriyeli için Türkiye'den bir diğer Suriyeli AB'ye yerleştirilecektir.
3. Türkiye, Türkiye'den AB'ye yasadışı göçe yönelik yeni deniz ve kara güzergahlarını önlemek için gerekli her türlü tedbiri alacak ve bu amaç doğrultusunda AB'nin yanı sıra komşu devletlerle de işbirliği yapacaktır.
4. Türkiye ve AB arasındaki düzensiz geçişler sona erdiğinde ya da en azından büyük ölçüde ve sürdürülebilir şekilde azaltıldığında Gönüllü İnsani Kabul Planı uygulamaya konulacaktır.

5. AB, Türkiye ile yakın işbirliği içerisinde, Türkiye için Sığınmacı Mali İmkânı kapsamında başlangıç olarak tahsis edilen 3 milyar avronun ödenmesini hızlandıracak ve Mart ayı sonundan önce, Türkiye'nin sağlayacağı hızlı bildirimler ile tespit edilecek geçici koruma altındaki kişilere yönelik daha çok sayıda projenin finansmanını sağlayacaktır.
6. AB ve AB'ye üye devletler, özellikle Türkiye sınırına yakın belirli alanlarda Suriye içindeki insani koşulların iyileştirilmesine yönelik olarak ve yerel nüfusun ve mültecilerin daha güvenli olacak alanlarda yaşamasını sağlamak üzere Türkiye ile her türlü ortak çabayı gösterecektir (European Council, 2016).

AB ile varılan 18 Mart Mutabakatı sayesinde Avrupa'ya gitmeleri engellenen, Türkiye'deki geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin sayısı Mayıs 2023 itibariyle 3,381,429'dur (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2023). Söz konusu Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı şehirler sırasıyla İstanbul (536,171), Gaziantep (460,150), Şanlıurfa (368,223), Hatay (354,648) ve Adana'dır (250,711) (GİB, 2023).

Türkiye'de bulunan Suriyeliler ile ilgili demografik veriler incelendiğinde, çoğunluğunun 18 yaş altı ile 19-24 yaş grubundaki bireylerden oluştuğu görülmektedir (GİB, 2023). Bu grup içerisinde 9 yaş altı çocukların toplamı bir milyonun üzerinde olup potansiyel üniversite öğrencisi sayısını gösteren 19-24 yaş aralığındaki Suriyeliler 404,505'tir ki bu epey dikkat çekicidir.

YÖK verilerine göre, Türkiye'deki yabancı uyruklu üniversite öğrencileri arasında Suriyelilerin oranının 2013-14 eğitim ve öğretim yılından beri her yıl arttığı görülmektedir. Çünkü üniversitede okumak isteyen Suriyelilere mevzuat alanında, resmi belge temin edilmesi ve kayıt ücretleri ve gerek Türkçe gerek yabancı dilde eğitim konularında kolaylıklar sağlanmıştır (Karadeniz, Apak & Bütün, 2022). Söz konusu kolaylıklardan biri de hiç kuşkusuz YÖK'ün 4 Eylül 2013 tarihli genelgesiyle yükseköğretim kurumlarına yerleştirilen Suriyelilerden program süreleri içinde öğrenimlerini sürdürenler ve yeni kayıt yaptıranlardan öğrenim ücreti almama kararıdır (Seydi, 2014). Bu kolaylıklar sonucunda 2013-14 eğitim öğretim yılında 48,183 öğrencinin sadece 1,785'i Suriyeli iken 2020-21 eğitim öğretim yılına gelindiğinde bu sayı 224,000 içinde 47,482'ye ulaşmış durumdadır (YÖK, 2022). Geçtiğimiz yıllarda yaşanan bu artış, ilk ve orta öğrenime devam eden Suriyeli öğrenciler düşünüldüğünde, üniversiteye gidecek olanların sayısının giderek artacağının göstergesidir.

Suriyeli çocuk ve gençlerin toplam Suriyeli nüfus içindeki oranları ve YÖK verilerinin de gösterdiği gibi, yabancı uyruklu öğrencilerin arasında en fazla sayıda öğrencinin Suriye uyruklu olması göz önünde bulundurulduğunda,

göçmen entegrasyonu açısından yüksek öğrenimi de kapsayan eğitim oldukça önemlidir. Wilkinson'ın (2002) dile getirdiği gibi, çatışma yüzünden ülkelerinden ayrılmak zorunda kalan çocuk ve ergenlerin eğitim alanındaki performansları entegrasyon süreçlerinin gerçekleşip gerçekleşmediğini ve aynı zamanda uzun dönemde yerleştikleri topluma ne denli uyum sağlayabildiklerini gösterdiğinden ötürü eğitimin üzerinde çok dikkatli durulması gerekmektedir.

Göçmen entegrasyonunun temel alanlarından biri olan eğitim, Covid-19 salgınından ciddi şekilde etkilenmiştir. Salgın, bütün öğrenciler gibi yüksek öğrenim gören Suriyeli öğrenciler için de zorlukları beraberinde getirmiştir. Bu zorluklar arasında sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle öğrencilerin sosyalleşmelerinin sekteye uğraması, dersleri uzaktan eğitim kapsamında çevrimiçi platformlarda takip etmek zorunda kalmaları, öğretim elemanları ve arkadaşlarıyla iletişimlerinin sınırlanması sayılabilir.

Bu çalışmada, pandemi döneminde yüksek öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde yaşadıkları problemler tespit edilmeye ve çözüm önerileri getirilmeye çalışılmaktadır. Uzaktan eğitim, 2021-2022 eğitim-öğretim döneminde hibrid eğitime dönüşmüştür. Önümüzdeki dönemlerde hibrid eğitimin devam etmesi, ortaya çıkabilecek yeni salgınlar nedeniyle kuvvetle muhtemeldir. Dolayısıyla, pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde Suriyeli üniversite öğrencilerinin tecrübelerinin ele alındığı bu çalışmanın geleceğe ışık tutmak açısından da önemli olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bir sonraki bölümde, Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili yapılmış diğer çalışmalara yer verilmektedir.

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

BÖLÜM 2
TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İLE İLGİLİ YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonlarıyla ilgili bugüne dek çok sayıda araştırma yapılmıştır. Bunların bazıları nicel, bazıları nitel ve bazıları da karma yöntemle yapılmış araştırmalardır. Bu bölümde söz konusu araştırmalardan öne çıkanlar ve bulgularına yer verilmektedir.

2.1. Nicel Çalışmalar

Suriyeli üniversite öğrencileriyle ilgili nicel araştırmaların ilki Altunbaş (2020) tarafından yapılmıştır. Altunbaş'ın Suriyeli üniversite öğrencilerinin yükseköğrenimden memnuniyetleri üzerine olan bu çalışması, bugüne kadar üniversite öğrencilerinin memnuniyeti konusunda yapılan anket çalışmalarını bir araya getirerek bir sonuca ulaşmayı hedeflemiştir. Yapılan araştırmanın neticesinde, Suriyeli üniversite öğrencilerinin akademik ve idari personelle iletişim, ötekileştirilme, kültürel farklılıklar, dil sorunları, psikolojik ve sosyal yalnızlık gibi konularda memnuniyetsizlik yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci çalışma, Paksoy, Koçarslan ve Kılınç (2016) tarafından Kilis 7 Aralık Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. İletişim sorunlarını konu alan çalışma, tüm üniversitedeki Suriyeli öğrencilere ulaşmayı hedefleyen bir anket çalışmasıdır. Öğrencilerin Türkçe bilme durumları sorgulandığında, % 51,5'inin çok iyi, % 48,6'sının ise biraz ve çok az bildiğini söyledikleri görülmektedir. Buna rağmen yapılan araştırmada yaşanılan sorunlara evet ve kısmen evet diyen öğrencilerin oranlarına bakıldığında ciddi iletişim sorunları yaşandığı sonucuna varmak mümkündür. Öğrencilerin % 64,7'si dersleri takip etmede, % 82,3'ü derslerde not almada sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ders kitaplarını okumada sorun yaşıyorum diyenlerin oranı % 58,8 seviyesindedir. Daha çok sözel dersleri anlamada sorun yaşıyorum diyenlerin oranı % 73,5 ve daha çok sayısal dersleri anlamada sorun yaşıyorum diyenlerin oranı ise % 57,4 düzeyindedir. Dersi anlatan öğretim elemanıyla derslerle ilgili iletişim kurarken sorun yaşıyorum diyen Suriyeli öğrencilerin oranı % 52,9'dur. Sınav sorularını anlamada kısmen veya tamamen sorun yaşayan öğrencilerin oranı % 60,3'tür. Klasik soruları cevaplamada sorun yaşıyorum diyen öğrencilerin oranı ise % 72,1 seviyesindedir. Eğitim-öğretim ortamı ile ilgili olarak yaşanan iletişim sorunlarına baktığımızda yasal haklarımı anlama ve anlatmada sorun yaşıyorum diyenlerin oranı % 53'tür. Öğrenciler bölüm başkanlarıyla, danışmanlarıyla, sınıf arkadaşlarıyla ve Türk öğrencilerle iletişimde % 65-70 seviyelerinde sorun

yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin yarıdan fazlası kamu kurumlarında işlem yaparken iletişim sorunu yaşıyorum derken, alış-veriş yaparken ve komşularımla iletişim sorunu yaşamıyorum diyenlerin oranı % 80'ler seviyesindedir. Çalışmada iletişimsel sorunların çözülmesi için öğretim elemanlarının dersleri bu öğrencileri dikkate alarak yapması ve sık sık geri bildirim alınmasının uygun olacağı ve dil kurslarının hazırlanmasının iyi olacağı gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmada oranlar yorumlanırken sadece "evet" diyen öğrencilerin cevapları iletişim konusunda yaşanan sorunların boyutunu irdelemede kullanılmıştır. Oysa iletişim konusunda yaşanan problemlerle ilgili olarak "evet ve kısmen evet" diyen öğrencilerin sayılarına bakıldığında problemin boyutlarını daha net anlamak mümkün olabilmektedir.

Üçüncü çalışma Erdoğan, Erdoğan ve Yavcan (2017) tarafından hazırlanan "Elite Dialogue" başlıklı bir rapordur. Raporda 120 kadar akademisyen ve Türkiye'deki 36 kentteki 470 Suriyeli üniversite öğrencisi ile yapılan anketin sonuçları gözler önüne serilmektedir. Raporun sonucu, bu elit gruplara ülkede kalmaları için özel teşvik politikaları izlenmesi gerekliliği yönündedir. Suriyeli öğrencilerin en fazla problem yaşadıkları konunun dil olması göz önünde bulundurulduğunda, Arapça dışında bildikleri dil konusu önem kazanmaktadır. Öğrencilerin % 38'i Türkçe, % 32'si İngilizce, % 5'i Fransızca, % 47'si Kürtçe başta olmak üzere diğer dilleri ileri derecede bildiklerini bildirmişlerdir. Göç öncesi ve sonrası hane halkı gelirlerine bakıldığında göç sonrasında refah seviyesinde ciddi düşüş görülmektedir. Öğrencilerin üniversiteye kayıtta özellikle yeterince bilgiye ulaşamama, denklik, harç ve dil konularında sıkıntı yaşadıklarına şahit olunmaktadır. Burslarla ilgili olarak öğrencilerin % 51'i başvurdum ama çıkmadı derken, % 23'ü burstan faydalandığını belirtmiştir. Derslerde öğrencilerin başarısına yönelik algı sorulduğunda % 65'i iyi ve oldukça iyi şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin % 51'i Türk, % 81'i Arap arkadaşlarıyla ilişkilerinin iyi/çok iyi olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'deki eğitimin kalitesi konusunda öğrencilerin % 64'ü iyi ve çok iyi şeklinde cevap vermişlerdir. Öğrencilerin % 25'inin çalışarak geçimlerini sağladıkları, % 14'ünün Sivil Toplum Kuruluşlarında (STK) faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Öğrencilerin, Suriyeli zorunlu göçmenlere karşı ayrımcılık yapıldığını ve Suriyelilerin huzursuz/endişeli olduğu yönünde bir algıya sahip oldukları gözlemlenmiştir. Geleceğe yönelik umut konusunda öğrencilerin genel olarak hayattan korkmadıkları, sadece % 30'nun üniversite bitince iş bulabileceğini düşündüğü, ev geçimi konusunda endişeleri olduğu, Suriye'nin geleceğinden umutlu değilken, Türkiye'nin geleceğinden umutlu oldukları. Suriyeli öğrencilerin % 52'si savaş biter ve uygun bir rejim gelirse ülkelerine gideceklerini söylerken, bu ihtimalin çok az olduğunu da ifade etmektedirler. Öğrencilerin % 52'si Türkiye'de kalıcı olmayı, gitme

durumunda ise % 40'ı Kanada'yı tercih etmektedir. Öğrenciler en az T.C. vatandaşlığını tercih ederken, en çok tercih edilen İkamet İznidir. Öğrencilerin % 71'i Türkiye'nin Suriyelilere yönelik politikasını başarılı / çok başarılı bulmakla beraber bu konudaki en önemli sorunun "koordinasyonsuzluk" olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye ve Suriye ile ilgili haber alınan kaynağın öncelikle sosyal medya araçları olduğu görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin % 61'i haberler 'olumsuz, ötekileştirici ve gerçeği yansıtmıyor' görüşündedir.

Dördüncü çalışma, Erdoğan ve Erdoğan'nın (2018) tarihli çalışmalarıdır. Türkiye'deki üniversitelerde öğrenim gören Suriyelilerin erişim yollarını, niteliklerini ve sosyal boyutunu konu edinen bu çalışma, Mayıs 2017'de tamamlanan "Elite Diyalog" adlı projede toplanan nicel verilere dayanmaktadır. Çevrimiçi bir anket uygulaması yapılmıştır ve öğrencilere sorulan sorular savaş sonrası zafiyetler, aile geçmişi, sosyo-ekonomik koşullar ve beklentiler konularında bilgi toplayıcı niteliktedir. Anket sonuçlarına göre Suriyeli öğrenciler savaş nedeniyle travma ve derin psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar, üniversiteye kayıt yaptıranların oranı düşüktür, sosyal açıdan yerel halkla bütünleşmemişlerdir ve geleceğe yönelik beklentileri belirsizlik içermektedir. Çalışma bu açıkların kapatılmasına yönelik yaşam boyu eğitim, daha fazla finansman ve daha fazla istihdam olanakları sunulması gibi önerileri kapsamaktadır.

Beşinci çalışma, Karadeniz, Apak ve Bütün'ün (2022) Mardin Artuklu Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyelilerin durumlarını tespit etmek için yaptıkları bir araştırmasıdır. Bu çalışma, akademik ve sosyal alanlarda karşılaşılan sorunlar, eğitimin niteliği ve işlevselliği, Suriyeli öğrencilerle öğretim elemanları arasındaki iletişim, sosyalleşme ve kültürel alışveriş, Suriyeli öğrencilerin üniversite mezuniyeti sonrasında mesleki beklentilerinin yanı sıra; üniversite, Mardin ve Türkiye'ye dair algı ve tutumlarıyla ilgili sorun alanlarını saptamak ve bu konularla ilgili politikalar için bilgi oluşturmayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında Ocak-Şubat 2022 döneminde yapılan ankete 366 Suriyeli öğrenci katılmıştır. Anketten elde edilen veriler betimleyici istatistikle analiz edilmiştir. Ankete katılan öğrencilerin erkek ağırlıklı (% 67,5) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin % 32,5'i Suriye'de üniversite öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kalmış; yarıdan fazlası savaş öncesinde üniversite geçmişi olmuştur. Mardin Artuklu Üniversitesi'nde tercih ettikleri bölümlerin başında Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler ile İşletme gelmektedir. Ankete katılan öğrencilerin dörtte üçüne yakın bir kısmının (% 73,5) okudukları bölümden memnun olduğu görülmektedir. Bu öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 80) üniversitede Arapça dilinde eğitim görmekle birlikte, yaklaşık yarısı, olanak tanındığı takdirde Türkçe programda okumak istediğini belirtmiştir. Ankete katılanların üniversiteye ilişkin bilgi kanalları daha çok Suriyeli arkadaşları ve çevrimiçi ortamlardır. Öğrencilerin

yarısından fazlasının mezuniyet ertesinde Türkiye'de öğrenim gördüğü bölüme uygun bir iş bulma fırsatına sahip olacağı konusunda kararsız olduğu görülmektedir. Üniversiteden beklentilerinin başında öğrencilerin yarıdan fazlası mezun olunca iş bulmalarına yardımcı olunması (% 56,8), harçların daha düşük olması (% 52,5) ve daha nitelikli eğitim (% 53,9) gelmektedir. En güçlü ilişkinin yine Suriyeli arkadaşlarla kurulduğu ortaya çıkmıştır. Ankete katılan öğrencilerin %70,6'sı Mardin'deki yaşamdan, % 73,7'si Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile ilişkilerinden memnun ve çok memnun olduğunu dile getirmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlasının belirli şartlar yerine geldiği takdirde (savaşın sona ermesi, rejimin değişmesi vb.) Suriye'ye dönmek istediği, % 45,4'ünün ise söz konusu koşullar sağlansa da dönmek istemediği görülmektedir. Geleceğe ilişkin olarak, % 64,4'ü yaşamlarının, % 50,6'sı çalışma hayatlarının, % 50'si ise Türkiye'deki siyasi durumun iyi olacağı beklentisi içindedir. Son bulgu Türkiye'deki statü ile ilgili olup katılımcıların oldukça yüksek bir oranda (yaklaşık % 85) çifte vatandaşlık istedikleri görülmektedir.

2.2. Nitel Çalışmalar

Suriyeli üniversite öğrencileriyle ilgili yapılmış ve sayıca daha fazla olan nitel araştırmaların ilki, Çopur ve Demirel'in (2017) yaptığı durum çalışmasıdır. Bu çalışmada, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak 6 katılımcıyla görüşülmüş ve verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Amaç, Bursa'da yaşayan üniversite öğrencilerinin göçün eğitim üzerindeki etkileri hakkındaki düşüncelerini sorgulamaktır. Çalışmanın bulguları arasında Suriyeli öğrencilerin yüksek öğrenimlerinin göç nedeniyle sekteye uğramasının kendilerini ve ailelerini umutsuzluğa sevk ettiği; yaşanan ekonomik zorlukların eğitimde kesinti veya tamamen eğitimden vazgeçmeye sebep olduğu; eğitim dili engelinin ciddi problem yarattığı; eğitimin devamında rehberlik hizmeti /oryantasyon alamamalarının sorunlara neden olduğu; ve topluma uyum problemlerinin sıkıntılara yol açtığı yer almaktadır. Çözüm önerileri olarak kurumsal profesyonel destek sağlanması, ekonomik ihtiyaçlar için uluslararası fonların devreye sokulması, dil öğrenmelerini sağlayacak faaliyetler ile oryantasyon faaliyetlerinin arttırılması sunulmuştur.

İkinci çalışma, Zavalsız ve Gündağ'ın (2017) görüşme tekniği ile Karabük Üniversitesi'nden 30 öğrenci ile yaptığı yabancı uyruklu öğrencilerin sosyo-kültürel entegrasyonu konulu çalışmadır. Bu çalışmada katılımcıların % 47'si Suriyeli'dir. Öğrenciler Türkçe bilgilerinin yetersizliği nedeniyle dersleri anlamada sıkıntı çektiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların % 43'ü okul bittikten sonra Türkiye'de kalmak istediklerini ifade ederken, % 50'si ise tersini düşünmektedir. Adaptasyon sürecinde sıkıntı çeken öğrenciler % 57'lerde iken en büyük

adaptasyon zorluğunun dil kökenli olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca deneklerin Karabük'ü pek beğenmemelerine karşın üniversiteyi beğenme oranları % 97'lerdedir. Çalışma, sadece Suriyeli zorunlu göçmenleri değil, yanı sıra Yemen, Çad , Somali ve diğer ülkelerden gelen göçmenleri de araştırdığı için çalışmamıza ışık tutma potansiyeli sınırlıdır.

Üçüncü çalışma, Suriyeli üniversite öğrencilerinin çok boyutlu dışlanmasını konu edinmektedir. Gül ve Şaşman Kaylı (2020), Uşak Üniversitesi'nde öğrenim gören, kartopu örnekleme yöntemi ile belirledikleri 20 öğrenciyle yüz yüze derinlemesine görüşme yapmışlardır. Suriyeli öğrencilerin dışlanması ile ilgili olarak verilerin analizi ekonomik, mekânsal, ve kültürel dışlanmaya işaret etmektedir. Çalışmada dışlanmaya karşı mikro, makro ve ikisinin arasında yer alan mezo bazda sosyal hizmet müdahalesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Mikro bazda sosyal hizmet müdahalesi olarak psikolojik destek, burslar, üniversitede çalışma imkanları yaratılması, sosyalleşme süreçleri önerilmiştir. Mezo uygulamalar üniversite öğrenci ve öğretim üyeleri ile diğer kurum çalışanlarını da kapsayacak psikolojik grup çalışmalarını içermelidir. Makro sosyal hizmet müdahalesi olarak da zorunlu göçmen Suriyeli öğrencilerin temel haklara erişiminin, dışlayıcı – aynı işe düşük ücret gibi – risklerin engellenmesi vb. konularda uzun soluklu politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca medyanın Suriyeli öğrencilerle ilgili yanlış bilgilendirme yerine doğru bilgi verilmesi sağlanmalı ve ötekileştirici dil kullanılması engellenmelidir.

Dördüncü çalışmada Sezgin ve Yolcu (2016), Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin sosyal uyum ve toplumsal kabul süreçlerini 11 Suriyeli öğrencinin katıldığı odak grup görüşmesi ile irdelemektedirler. Görüşmede demografik özellikler, ekonomik özellikler, barınma, sosyal-kültürel uyum, toplumsal kabul ve eğitim-dil olmak üzere 6 temada sorulara yer verilmiştir. Ekonomik özellikler olarak bakıldığında öğrencilerin okul zamanı çalışmadıkları, okulda yarı-zamanlı çalışma imkanlarının olmadığı ve sadece erkek öğrencilerin yazın çalıştığı sonucuna varılmıştır. Ekonomik açıdan ebeveynler sadece sahip oldukları varlıklarını geride bırakmamışlar, aynı zamanda kendi mesleklerini de yapamaz duruma gelmişlerdir. Öğrencilerin barınma biçimi sosyal uyum süreçlerini de etkilemektedir. Toplumsal kabul ile ilgili olarak öğrencilerin dersleri anlama, derslerde not tutma konusunda ve arkadaşlar ve yerel halk ile iletişimde sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Yerel halkın genel olarak Suriyelilere yöneltilen "Geldiniz, ekmeğimizi çaldınız", "Siz geldiniz her şeye zam geldi", "Yabancıysan edepli ol" gibi söylemlerden Suriyeli öğrenciler kısmen de olsa paylarını almaktadırlar. Buna rağmen Suriyeli öğrencilerin yerel halkla iletişim kurma gayreti içinde oldukları belirtilmektedir. Eğitim ve dil teması altında sorulan

sorulara verilen cevaplardan ise konuşmak konusunda pek problem söz konusu değilken asıl sorunun okumak konusunda olduğu anlaşılmıştır.

Beşinci çalışma, Şahin ve Çelik'in (2020) nitel araştırma desenlerinden fenomonolojiyi (olgu bilim) seçtikleri bir çalışmadır. Bu araştırmaları için Şahin ve Çelik, maksimum çeşitlilik örneklem tekniği ve derinlemesine mülakat yöntemini kullanmışlardır. Bu kapsamda Ankara'daki farklı üniversitelerden 14 Suriyeli lisans öğrencisi ile derinlemesine görüşme gerçekleştirmiş ve verilerin analizini içerik analizi yöntemi ile yapmışlardır. Araştırmada dil yetersizliğinin en önemli sorun olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin Türkçe ve Yabancı Dil Araştırma ve Uygulama Merkezi'nde (TÖMER) gördükleri 1 senelik Türkçe eğitimin akademik süreçler için yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Öğrencilerin şikâyet ettiği diğer bir temel konu ise oryantasyon eksikliğidir. İdari personelin sadece Türkçe biliyor olması da sıkıntı yaşanmasına sebep olan diğer bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Akademik kadronun Suriyeli öğrencilerle olan ilişkilerinde önyargılı olanların yanı sıra pozitif ilişki kuranların da varlığından bahsetmek mümkün görünmektedir. Diğer öğrencilerle ilişkiler konusunda ise Suriyeli öğrencilerin, olumlu davranmayan Türk öğrenciler yerine diğer yabancı öğrencilerle sosyal ilişkide oldukları saptanmıştır.

Altıncı çalışma, Karadağ'ın (2016), yükseköğretimde uluslararasılaşma üzerine yaptığı nitel araştırmadır. Bu kapsamda, Adıyaman Üniversitesi'ndeki her fakülte / yüksekokuldan birer kişi olmak üzere 10 Suriyeli öğrenci ile nitel araştırma kapsamında, yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmış ve verilerin analizinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırma, yükseköğretim sisteminin yabancı (Suriyeli) öğrenciler için hazır olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır. Sorulara verilen cevaplar göstermektedir ki üniversite hiçbir tanıtım ve markalaşma faaliyetinde bulunmamaktadır. Öğrenciler barınma ihtiyaçları için Kredi Yurtlar Kurumu veya çadır kentlerden yararlanmaktadırlar. Sosyal Faaliyetler alanında en büyük sıkıntıları yabancı öğrenciler için bir faaliyet alanının olmamasıdır. Rehberlik faaliyetleri alanında bölüm öğretim elemanlarının, fakülte yöneticilerinin ve öğrenci işleri görevlilerinin yardımcı olduğu belirtilmiştir. Türkçe öğrenimi konusunda üniversitenin sunduğu imkanlar var mı sorusuna ise (TÖMER)'den faydalandıklarını söyleyerek yanıt vermişlerdir.

Yedinci çalışma da Adıyaman Üniversitesi örneği üzerinedir. Taşar (2019) tarafından yapılmış olan bu çalışmada Suriyeli öğrencilerin yükseköğretimdeki sorunları incelenmektedir. Araştırmanın deseni durum (örnek olay) çalışmasıdır. Çalışma grubu ölçüt örnekleme yöntemiyle seçilmiş, 10 öğrencinin görüşleri yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. İletişim konusunda

Suriyeli öğrencilerin özellikle yurtta, öğrenci işlerinde ve ders veren öğretim elemanları ile dil kökenli iletişim problemleri yaşadıkları saptanmıştır. Yükseköğretim programına kabulde istenen Denklik Belgesi savaştan her şey geride bırakılarak gelinmesi sebebiyle önemli bir problem kaynağı olmuştur. Ölçme ve Değerlendirme aşamasında soruların anlaşılmaması, cevaplar için yeterli zamanın verilmemesi, çevrimiçi eğitimin zorlukları ve hazırlanacak ödevler için bilgisayarın mevcut olmaması gibi problemlerin yaşandığı belirtilmiştir. Barınma ve burs konusundaki soruya öğrencilerin çoğunluğu yurtta gerektiği kadar çok çalışamadıkları ve (yeterli sayı ve düzeyde) burs alamadıkları için ciddi sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Taşar (2019) üniversite çalışanlarının ve Türk vatandaşı öğrencilerin duygudaşlık geliştirebilecek şekilde eğitime tabi tutulmaları, Türkçe dil kurslarında daha fazla konuşma ve yazmaya ağırlık verilmesi, sınavlarda Suriyeli öğrencilere yeterli sürenin verilmesi ve öğretim elemanının sınavda bulunması ve üniversite tarafından bu öğrencilere burs verilmesi şeklinde çözüm önerileri geliştirmiştir.

Sekizinci çalışma Gültekin, Yücebaş, Kaya ve İncetahtacı'nın (2019) hazırladığı rapordur. Bu raporda Gaziantep Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerin genel durumları Türk ve Suriyeli öğrencilerle yapılan odak grup görüşmeleriyle gözler önüne serilmektedir. Dil konusu Suriyeli öğrencilerin yaşadığı en büyük problem olarak karşımıza çıkarken, iletişim konusunda da Suriyeli ve Türk öğrencilerin arkadaşlıklarının selamlaşma ve sosyal medyadan takiple sınırlı kaldığı belirtilmektedir. Suriyeli öğrencilerin akademik başarıları ile ilgili olarak karşılarına çıkan engellere bakıldığında, ekonomik problemlerin, dilin ve özellikle Suriyelilere karşı olan ayrımcı davranışların öne plana çıktığı görülmektedir. Hizmetler, bilgiye erişim ve haklarını öğrenmek konusunda Suriyeli öğrenciler sorunlar yaşamaktadırlar. Bu sorunların en önemli kaynağının ise dil sorunu olduğu görülmektedir. Suriyelilere yönelik algı konusunda ise Türk öğrencilerin üniversite bittiğinde Suriyeli öğrencilerin kendi iş olanaklarını ellerinden alacaklarını düşündükleri için dışlayıcı davranışlarda bulundukları görülmektedir. Türk öğrencilerin, Suriyeli öğrencilerle tanışmadan önce Suriyeliler hakkında doğru olmayan bilgilere medyadan ulaşmaları da olumsuz bir algının oluşmasına neden olmaktadır. Raporda öneriler kısmında bilgiye erişim ve iletişim için Arapça'nın da kullanılması, Suriyeli öğrencilerin faaliyetlerde yer almalarının sağlanması, öğretim elemanlarının Suriyeli öğrenciler konusunda daha duyarlı olmaları, Türkçe kursların sayısının arttırılması, psiko-sosyal destek birimlerinin kurulması, kampüs içinde yarı zamanlı çalışma imkanlarının öne çıkması, Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavlarının (YÖS) merkezi ve istenilen dilde yapılması ve burs için söz konusu olan yaş sınırının kaldırılması konuları ön plana çıkmaktadır.

Dokuzuncu çalışma olan Kaya'nın (2021) çalışmasında amaç, Suriye'den Türkiye'ye göç etmiş ve iki yıldan fazla süredir Türkiye'de bulunan hemşirelik öğrencilerinin göç deneyimleri ve üniversite yaşamları boyunca kendilerini yabancı hissetmeleri konusunu derinlemesine görüşmelerle sorgulamaktır. Göç öncesi travmatik deneyimler, göç sonrası karşılanmayan ihtiyaçlar, ırkçılık ve sosyal destek eksikliği katılımcılar için son derece zorlayıcı olmuştur. Düşük akademik performans, akran zorbalığı, akran desteği gibi önemli sosyal bağların eksikliği ve ırkçılık Suriyeli öğrencilerde yalnızlık, değersizlik, öfke, geçmişe özlem ve düşük benlik saygısına neden olmaktadır.

Onuncu çalışma Attar ve Küçükşen (2019) tarafından yapılmış olup, Mersin Üniversitesi'ndeki Suriyeli birinci sınıf öğrencilerinin yaşadıkları bireysel, çevresel ve yapısal problemleri incelemektedir. Türk ve Suriyeli öğrencilerle derinlemesine görüşme şeklinde yapılan çalışma ile Suriyeli öğrencilerin "yabancı" olarak görülüp görülmedikleri sorgulanmaktadır. Analizde Bauman'ın "Uluslararası yabancı" kavramından yola çıkarak temastan kaçınma, mekânsal ayrımcılık, bilinmeyenle etkileşim ve önyargı konuları incelenmektedir. Çalışmanın sonuçları her iki grubun da birbirinden uzak durduğunu, Türkçe problemini aşmaları durumunda komünikasyonun artacağını ve özellikle üniversiteye giriş koşullarıyla ilgili Türk toplumundaki önyargıların mevcut olduğunu kanıtlar yöndedir.

On birinci çalışma, Kaya ve Keklik'in (2021) Ankara'da kamu üniversitelerindeki Suriyeli üniversite öğrencilerinin uyum sürecini inceleyen bir araştırmadır. Söz konusu incelemede, yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen nitel veriler içerik analizine tabii tutulmuştur. Bu öğrencilerin uyumunu ölçen çalışmanın neticesinde Suriyeli üniversite öğrencilerinin diğer Suriyeli zorunlu göçmenlere nazaran daha kolay uyum sağladığı; savaşın ise dayanıklılığı ve uyumu kolaylaştırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

On ikinci çalışma, Akbaşlı ve Mavi'nin (2021) araştırmasıdır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesindeki 15 zorunlu göçmenle yapılan yarı yapılandırılmış ve içerik analizine tabii tutulmuş görüşmeden oluşan araştırmanın neticesinde, kimlik ve vatandaşlık krizi, savaş ve göçten kaynaklanan psikolojik problemler ve Avrupa'ya göç etme isteği ön plana çıkmıştır. Yapılan çalışmada ekonomik koşullar, ulaşım, mevzuat, sosyal kapsayıcılık ve lisan gibi problemlere vurgu yapılmaktadır. Söz konusu problemlere çözüm getirebilmek amacıyla üniversitelerde göç konusunda bir ofis kurulması, işsizlik probleminin önüne geçmek için etkili bir koordinasyonun kurulması, burs ve kredi imkanlarının artırılması, psikolojik yardım imkanlarının ve sosyal aktivitelerin artırılması gibi önerilere yer verilmiştir.

On üçüncü çalışma, Cin ve Doğan'ın (2021) Türkiye'nin çeşitli illerindeki üniversitelerde eğitim gören ve en az dört yıldır Türkiye'de bulunan 15 Suriyeli öğrenci ile yaptıkları yarı yapılandırılmış yüz yüze görüşmelerden elde edilen verilere dayanmaktadır. Sorular Türkiye'ye gelişleri, Türkiye'ye yerleşmeleri, Türkiye'de üniversite öncesi eğitim hayatları, üniversite deneyimleri ve gelecekle ilgili planları konularında yoğunlaşmıştır. Araştırmada öğrencilerin en çok önemsedikleri değerlerin, eğitim almak, ev sahibi ülkenin bir parçası olmak, başarmak ve daha özgür ve cinsiyet eşitliğine dayanan bir hayat sürmek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyeli üniversite öğrencileriyle ilgili on dördüncü çalışma Hohberger'in (2018) raporudur. Bu rapor, Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki üniversite temsilcileri ve uluslararası ofis gibi kurumlarla yapılan 20 görüşme ve 51 Suriyeli üniversite öğrencisi ile yapılan yarı yapılandırılmış bireysel veya grup görüşmelerinden elde edilen verileri içermektedir. Öğrencilerle yapılan görüşmeler, göç etmeden önce Suriye'deki yaşamları, Türkiye'ye gelişleri, Türkiye'deki ilk ayları veya yılları, Türk üniversitelerine kayıt öncesi süre ve üniversiteye erişimleri ile ilgili sorulara odaklanmıştır. Ayrıca öğrencilere burslar ve mali durumları, bugüne kadar karşılaştıkları eğitim engelleri, Türk öğrencilerle kampüsteki sosyal etkileşimleri, günlük sosyal yaşamlarındaki zorluklar ve gelecek planları sorulmuştur. Öğrencilerle yapılan görüşmeler merkezi bir öğrenci alım sisteminin getirilmesinden, Türkçe kurslarında akademik Türkçe'nin de okutulmasına, mevzuat ile ilgili bir kitapçığın hazırlanmasından, işgücü piyasasındaki imkanlarla ilgili bilgi aktarılmasına kadar pek çok önerinin raporlanmasına vesile olmuştur.

On beşinci çalışma olan Yavcan ve El-Ghali'nın (2017) araştırması, Türkiye'deki üniversiteler ve Sivil Toplum Kuruluşlarıyla (STK) yapılan 16 görüşme ve Gaziantep ile Şanlıurfa'daki kayıtlı ve aday olan üniversite öğrencileri ile yapılan üç odak grup görüşmesinden elde edilen verilere dayanmaktadır. Çalışmanın kısa dönem için tavsiyeleri arasında Türk hükümetinin "Arap Bölgesindeki Mülteci Durumunu Düzenlemeye İlişkin Arap Sözleşmesi"nin geliştirilmesi ve onaylanması ve kabul edilmesi için çaba göstermesi; TÖMER kurslarında eğitim için burs verilmesi, öğrencilere başarısızlık durumunda telafi kursları veya eğitim kampları sunulması, okurken çalışma imkanları sunulması, Suriyeliler için yükseköğrenimin öneminin vurgulanması ve STK'larla işbirliği içinde olunması gibi öneriler sunulmuştur. Uzun dönem için yapılan tavsiyeler arasında ilk önce Suriyeli zorunlu göçmenlerin sosyo-ekonomik durumlarını örneğin yarı-zamanlı çalışma imkanları yaratarak güçlendirmek yer almaktadır. İkinci olarak, politika yapıcıları ve medyanın Suriyelilerin Türk kamuoyu ile iletişim kurmalarına yönelik bir dil kullanmaları önerilmektedir. Son olarak da yükseköğretim

kurumlarının neler sundukları ve nasıl sundukları konusunda kendilerini geliştirmeleri ve yaratıcı olmalarına olanak sağlanması tavsiye edilmektedir.

On altıncı çalışma Ertaş'a (2022) ait olup konusu on yıldan fazla bir süredir Türkiye'de yaşayan Suriyeli gençlerin sağlık alanlarındaki eğitim görme süreçleridir. Temel problemi ise sağlık eğitimi yönetimi alanındaki yeterlilikler ve sağlık alanlarında eğitim gören Suriyeli gençlerin karşılaştıkları sorunlardır. Nitel olarak tasarlanan araştırmada veri toplamak için yarı yapılandırılmış sorular derinlemesine görüşmelerde sorulmuş olup elde edilen veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Çalışmanın özgünlüğü, sağlık eğitimi yönetimi araştırıldığı için eğitim sahasında bulunan paydaşları kapsıyor olmasından ileri gelmektedir, zira Suriyeli öğrencilerin yanı sıra Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nde görevli olan fakülte sekreterleri, öğrenci işleri yetkilileri ve öğretim elemanları ile de görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın öne çıkan bulguları üç kategoride şöyle sıralanabilir: Öğrencilere göre; son sınıfta okuyan Suriyeli öğrencilerin ilk yıllarda dil ve iletişim sorunları başta olmak üzere çeşitli zorluklar yaşamaları, bu zorlukları kendilerinden sonra gelen göçmen öğrencilerin yaşamamaları için öğrenci kulübü kurmaları ve bu kulüpte gerek dil ve iletişim gerekse ders ve öğretim elemanlarıyla ilgili deneyimlerini paylaşmaları, birinci sınıfta akranlarınca dışlandıklarını algılamaları, akademik başarı ve Türk öğrencilerle iletişimlerinin ikinci sınıftan itibaren artması; öğretim elemanlarına göre Türkçe yazılı ifadelerde sorun yaşamalarından ötürü sınavlarda başarılı olamamaları, ancak yine de iletişim sorunu yaşamamaları ve sorularını rahatlıkla sormaları, staj dönemlerinde teorik derslere oranla daha verimli katılım göstermeleri söz konusudur; idari birimlerde görev yapanlar ise Suriyelilerin bazı işlemlerde gerekli olan belgeleri anlayamadıklarını ve gerek Türk gerekse diğer yabancı uyruklu öğrencilerin Suriyelilere pozitif ayrımcılık yapıldığına dair şikayet ettiklerini dile getirmektedirler.

On yedinci çalışma Dalaman ve Demirtaş'ın (2022) araştırmasıdır. Bu çalışmanın konusu Suriyelilerin yükseköğrenime erişimde yaşadıkları zorluklar ve yükseköğrenim görürken karşılaştıkları sorunlardır. Söz konusu yaşanan zorluklar ve karşılaşılan problemleri tespit etmek amacıyla bir nitel araştırma tasarlanmış ve bu çerçevede Gaziantep, Şanlıurfa ve İstanbul'da 12 Suriyeli üniversite öğrencisi ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın bulguları şöyledir: Şanlıurfa'daki üniversite öğrencilerinin yarıya yakınının (% 48) kadınlardan oluşması özellikle kadınlar açısından yükseköğrenim için şehrin güvenli bir yer olduğunu göstermektedir ve sosyal uyum, arkadaşlık kurma açılarından İstanbul'dakilere kıyasla daha rahat ve özgüvenlidirler; Suriyeli gençler için ücretsiz yükseköğretim imkanı ve burs olanaklarının yaratılması, yeni bir dil ve farklı bir kültür öğrenme olanağının

bulunması, Türk eğitim sisteminin Suriye'dekine kıyasla daha iyi olması ve kişisel gelişim ve kadın öğrenciler açısından özgürlük duygusu yaratması Suriyeli öğrencilerin olumlu deneyimleridir. Ancak gerek yükseköğrenime erişimde gerekse üniversitede okurken maddi sorunlar, başvuru belgelerini hazırlarken karşılaştıkları sorunlar ve dil ve akademik engeller gibi çeşitli zorluk ve sorunlarla da karşılaşmışlardır; özellikle ilk yıllarda sosyal dışlanma yaşamışlardır; Türk medyasında bazen Suriyeli üniversite öğrencileriyle ilgili yanlış bilgi ve haberlerin yer alması, dışlayıcı söylem ve içerikler üretilmesi sonucunda ötekileştirmeye maruz kalmışlardır. Türkçe'yi yeterli derecede bilmemeleri arkadaşlık kurmalarında engel oluşturmuştur; Türk toplumuyla iletişimlerini "din", "eğitim", "kültür", "iş yaşamı", "genç olmak" ve "Türk toplum yapısı" gibi unsurlar kolaylaştırırken, "toplumdaki mülteci algısı" ise zorlaştırmaktadır.

On sekizinci çalışma Şahin ve Kaya'ya (2022) ait olan araştırmadır. Bu çalışma, Harran Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyelilerin ülkelerine geri dönüşle ilgili eğilimlerini incelemekte ve geri dönüş sürecinde hangi dinamik ve koşulların rol oynadığını gözler önüne sermeyi amaçlamaktadır. Çalışma nitel olarak tasarlanmıştır. Yarı yapılandırılmış soru formları kullanılarak 6 kadın, 10 erkek olmak üzere toplam 16 Suriyeli öğrenciyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bulgulara, görüşmelerin deşifre edilmesi ve verilerin kodlama yoluyla tematik şekilde analiz edilmesiyle ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda Harran Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeliler arasında geri dönüşe hem olumlu hem de olumsuz yaklaşanların var olduğu görülmüştür. Her iki eğilimde de güvenlik, ülkedeki rejim, ekonomik ve sosyal etkenler rol oynamaktadır. Bunlar arasında Suriye'de devam eden güvenlik sorunu olumsuz yaklaşanlar açısından birinci derecede önem taşımaktadır. Görüşülen bazı öğrenciler mezhep kaynaklı farklılıklardan ötürü kendilerini tehdit altında görmekte ve ülkelerinde güvenliğin tam anlamıyla sağlanamayacağını düşünmektedirler. Bunun yanı sıra, Suriye'deki zor yaşam koşulları da geri dönüşe olumsuz yaklaşıma yol açmaktadır. Türkiye'de kalma süresinin iyice uzaması, dil öğrenimi, vatandaşlık alınması, göreceli de olsa Türkiye'de yaşadıkları yere entegrasyonun sağlanması geri dönüşe olumsuz yaklaşmalarına sebep olmaktadır. Ülkelerine geri dönüşe olumlu yaklaşanlar ise şartlı bir geri dönüşü kastetmektedirler. Rejimin değişmesi, savaşın sona ermesi ve güvenliğin sağlanması öne sürülen başlıca şartlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra düzenin sağlanması, kamu hizmetlerinin yeniden başlaması, sosyal yaşantının normalleşmesi de altı çizilen diğer koşullardır. Araştırmanın bulguları, Harran Üniversitesi'nde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin geri dönüşü şu aşamada imkansız olarak algıladıklarını göstermektedir.

2.3. Karma Yöntemle Yapılmış Çalışmalar

Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonunu konu edinen çalışmaların bazıları da karma yöntem (nitel ve nicel araştırma tekniklerinin birlikte yer aldığı yöntem) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki olan Yaralı Akkaya, Azimli Çilingir ve Tuğ Levent'in (2018) çalışması, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları eğitime ilişkin sorunları konu edinmiştir. Araştırmanın veri toplama kısmını oluşturan saha çalışmasında önce yarı-yapılandırılmış anketler Suriyeli öğrencilere uygulanmış, daha sonra örneklemi oluşturan Suriyeli öğrencilerin bir bölümü ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ortaya çıkan tablo şöyledir: Suriye'de üniversitede okumakta olduğunuz bölümde mi eğitiminize devam ediyorsunuz sorusuna, öğrencilerin % 41'i hayır cevabını vermiştir. TÖMER'de alınan Türkçe hazırlık eğitiminin içerik, kapsam ve süresini yeterli bulmayan öğrencilerin oranı % 50'den ciddi oranda fazladır. Dersleri Türkçe'yi iyi bilmemem nedeniyle anlayamıyorum, dil nedeniyle derslere ilgim azaldı ifadelerine verilen "katılıyorum ve çok katılıyorum" cevapları % 50'nin üzerindedir. Öğrencilerin % 50'den fazlası sınavlarda test yapılmasını istediklerini belirtmişlerdir.

İkinci çalışma, Kaya ve Şahin'in (2021) Harran Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrencilerle yaptıkları anket ve odak grup görüşmelerinden elde edilen verilere dayanmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre bazı konularda uyum sağlanmış olmakla birlikte ekonomik sorunlar, lisan problemi, barınma ve yetersiz ev koşulları, ulaşım, dışlanma ve ayrımcılık, sosyalleşme sürecine düşük katılım, istihdam ile ilgili gelecek kaygısı, kültürel gettolaşma gibi konularda problemlerin devam ettiği görülmektedir. Bu problemlerin halledilebilmesi için dil kursları, burs, üniversite kulüpleri, yerel yönetimlerin desteği, Suriyeli öğrencilerin yoğun olduğu üniversitelere kaynak aktarımı yapılması, sivil toplumla işbirliğine gidilmesi, ders, sınav ve kaynakların revize edilmesinin yanı sıra, eğitimcilerin ve idari personelin çok kültürlülük konusunda eğitilmesi, İŞKUR ve meslek kuruluşları ile işbirliklerinin geliştirilmesi ve kampüs içi ve dışı için danışma merkezlerinin kurulması gerekmektedir.

Üçüncü çalışma, Sağır ve Aydın (2020) tarafından Suriyeli öğrencilerin en fazla olduğu İstanbul, Karabük, Mersin ve Kahramanmaraş şehirlerindeki üniversitelerde öğrenim gören Suriyeli 825 öğrenciye kartopu tekniği kullanılarak anket uygulanmıştır. Uyum konusunda sorulan sorulara verdikleri cevaplar öğrencilerin kendilerini arada kalmış hissettiklerini göstermektedir. Suriyeli öğrenciler dersleri anlamakta kısmen sıkıntı çekmektedirler. Türkiye'deki eğitim seviyesi ile ilgili olarak ise kendi ülkelerininkinden daha iyi olduğu yönünde net bir görüşleri mevcuttur. Öğrencilerin önemli bir çoğunluğu eğitimleri bittikten

sonra da Türkiye'de kalacaklarını ifade etmişlerdir. Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları en büyük problem dil konusu ve bunun getirdiği iletişim problemleridir. Öğrencilerin önemli bir şikayeti de medyanın Suriyeli zorunlu göçmenler için kullandığı dildir. Ayrıca Karabük Üniversitesi özelinde 8 öğrenci ile yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat da yapılmıştır. Mülakatlarda elde edilen en önemli bulgular ise dil ve iletişim ile yabancılık hissinin zorlandıkları noktalar olduğudur. Çalışma önemli noktaları hem kantitatif hem de kalitatif analizle sorgulaması ve ortaya çıkardığı bulgular açısından literatüre katkı sağlayıcı niteliktedir.

Karma yöntemin kullanıldığı son çalışmayı Harunoğulları, Süzülmüş ve Polat (2019) Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi'ndeki Suriyeli öğrenciler ile gerçekleştirmişlerdir. 90 öğrenci ile anket ve 15 öğrenci ile de derinlemesine görüşme yapılmıştır. Eğitime ilişkin bilgilerin analizinde öğrencilerin en fazla dil ve maddi imkanlar açısından sıkıntı çektikleri saptanmıştır. Öğrencilerin barındıkları yer ile ilgili sorulara verdikleri cevaplardan çoğunluğunun evde ve ailesiyle birlikte kalabalık yaşadıkları anlaşılmıştır. Burs / öğrenim kredisi alma, çalışma durumlarına ilişkin sorulardan ise Suriyeli öğrencilerin % 43'ünün burs aldığı; % 12'sinin ise okul saatleri dışında çalıştığı tespit edilmiştir. Suriyeli öğrencilerin çoğunluğunun Suriye'deki iç savaştan psikolojik olarak etkilendikleri görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin gelecek planı olarak % 50'den fazlasının ülkesine geri dönmek istediği sonucuna ulaşılmıştır. Türk kültürüne ve çevreye ilişkin sorulardan öğrencilerin kültürel uyum ve çevreye uyum konularında problem yaşamadıkları görülmektedir. Sosyal ilişkiler açısından ise öğrenciler Türklerle iyi bir ilişki içinde olduklarını belirtmişlerdir. Ankete katılan öğrencilerin eğitimden büyük ölçüde memnun oldukları sonucuna varılmıştır. Analizlerden çıkan sonuçlara göre Suriyeli öğrencilerin yaşadıkları şehre ve ülkeye aidiyet duygusunu geliştirecekleri faaliyetler yapmak, üniversitede sosyal ve kültürel imkanlardan haberdar olmalarını ve Türk öğrencilerle dil pratikleri yapmalarını sağlamak sorunları azaltabilecek önlemler arasında görülmektedir.

Türkiye'deki Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili yapılmış pek çok çalışmanın yanı sıra üniversitelerde pandemi sürecinde uzaktan eğitim ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalar da bulunmaktadır. Bunlara örnek vermek gerekirse, Afşar ve Büyükdoğan (2020), Keskin ve Özerkaya (2020), Yılmaz Altuntaş ve diğerleri (2020), Akbal ve Akbal (2020), Genç, Engin, Yardım (2020), Karadağ ve Yücel (2020), Orçanlı ve Bekmezci (2020), Demirbilek, (2020), Tüzün ve Yörük-Toraman (2021), Ünal, Şanlıer ve Şengil (2021), Yıldırım Şahin (2021), Tosun (2021), Şahin (2021) ve Şahin, Abbak, Taştan Aslaner ve Altunsaban Yerlikaya, (2022) sayılabilir. Bunlar arasında sadece Güven (2021)'in çalışmasında, 1 tane Suriyeli öğrencinin görüşleri yer almaktadır. Bu çalışma Konya'da ikamet eden

16 ülkeden 25 yabancı üniversite öğrencisinin Covid 19 döneminde uzaktan eğitimlerini inceleyen nitel bir araştırmadır. Diğer çalışmalar Suriyeli üniversite öğrencileri ile ilgili olmadığı için inceleme dışı bırakılmıştır. Bunun haricinde bazı çalışmalar da Suriyeli ilköğretim ve lise öğrencilerinin pandemi döneminde uzaktan eğitim ile ilgili karşılaştıkları sorunları incelemektedir. Bunlara örnek vermek gerekirse, Arslanoğlu, Demirci, Arıcı & Bolat (2021), Gülerce ve diğerleri (2022), Çelik ve Kardaş İşler (2020), Polatlı Duatepe Eğitim Kültür Sanat ve Gençlik Derneği'nin Araştırma Raporu (2021) sayılabilir. Ayrıca, Suriyeli ortaokul öğrencilerine eğitim veren öğretmenlerin ve rehber öğretmenlerin deneyimlerini inceleyen Jusufbašić ve Kenan (2022) çalışması da Suriyeli üniversite öğrencilerinin ortaokul döneminden getirdikleri problemleri saptayan bir diğer nitel araştırmadır.

Bu çalışmanın özgünlüğü, Covid-19 salgını döneminde uygulanan hibrit eğitim ile yüksek öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Türkiye'ye uyumunun incelenmesinden ileri gelmektedir. Çalışmayı özgün kılan diğer bir etmen ise İstanbul'daki en yüksek sayıda Suriyeli öğrencinin kayıtlı olduğu 5 kamu üniversitesini kapsayan ve dolayısıyla sadece İstanbul özelinde yapılmış olan başka bir araştırmanın bulunmamasıdır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

BÖLÜM 3
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, Mart 2020'den beri devam eden Covid-19 küresel salgınının İstanbul'da beş kamu üniversitesindeki Suriyeli öğrencilerin Türk toplumuna entegrasyonu üzerindeki etkilerini tespit etmeyi amaçlayan araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgiler verilmektedir.

3.1. Nicel Araştırma

Covid-19 salgınının Türkiye'de yüksek öğrenim gören Suriyelilerin entegrasyonunu İstanbul örneğinde inceleyen bu araştırma, amacı açısından açıklayıcı, kullandığı yöntem açısından ise nicel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Nicel araştırmalar, yaşadığımız olayları ve olguları nesnelleştirme suretiyle gözlemlenebilir duruma getiren, ölçümleyebilen ve sayısal şekilde ifade eden araştırmalardır. Nicel araştırmalar, bireylerin toplum içerisindeki hareket ve davranışlarını gözlemlemeyi ve bir örneklem üzerinden deney yolu ile objektif ölçüm yaparak ana kitleye genelleme amacını taşımaktadır (İslamoğlu & Alnıaçık, 2016). Bu tür araştırmalarda, gerçekler arasında oluşan bağları yorumlayabilmek için istatiksel veriler kullanılır ve ortaya çıkan sonuçlar sayısal şekilde belirtilir. İstanbul'da yüksek öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin entegrasyonunu konu alan bu araştırmanın nicel şekilde tasarlanmasının nedeni, göçmen entegrasyonunun çeşitli göstergelere dayanılarak ölçümlenebilir olmasıdır.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini, YÖK'ün 2020-2021 eğitim öğretim dönemi istatistiklerine göre, kayıtlı oldukları İstanbul'daki tüm kamu ve vakıf üniversitelerinde öğrenim gören 10,325 Suriyeli öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırmanın örneklemi, ilk kez sadece İstanbul ile sınırlı olacak şekilde, her biri 200 ve üzeri Suriyeli öğrenciye sahip olan beş kamu üniversitesine kaydolmuş toplam 3883 Suriyeli'den oluşmaktadır. Araştırma kapsamındaki üniversiteler İstanbul Üniversitesi (2315), İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa (719), Yıldız Teknik Üniversitesi (398), Sağlık Bilimleri Üniversitesi (240) ve Marmara Üniversitesi'dir (211).

3.3. Araştırma Deseni: Tarama (Survey) Modeli

Bu araştırmanın deseni, sosyal bilimlerde en fazla kullanılan araştırma modeli niteliğindeki tarama (survey) modelidir. Yaşamın farklı alanlarında kişilerin belirli konulardaki tutum, inanç, görüş, davranış ve beklentilerini anketler kullanılarak tespit etme amacını taşıyan tarama modeli, geniş bir evrenin birtakım özelliklerini

tanımlamak için uygun bir modeldir, çünkü birçok değişken arasında bulunan ilişkiyi aynı anda test etme olanağı tanımaktadır, araştırmacılara esneklik sağlamaktadır, ve katılımcıların görüş ve tutumları standart bir ölçek veya aynı sorular ile tespit edildiğinden daha nesnel sonuçlara ulaşmayı olanaklı kılmaktadır (Gürbüz & Şahin, 2017).

Araştırma için tarama (survey) modelinin seçilme nedeni, Türkiye toplumu için oldukça önemli hale gelen göçmen entegrasyonu konusunda Suriyeli üniversite öğrencilerinin görüş, düşünce ve beklentilerini tespit etmek için uygun bir model olmasıdır.

3.4. Veri Toplama Aracı: Anket

Bu araştırmada veri toplama aracı, nicel araştırmalarda elde edilen verinin istatistiki ve matematiksel analizinin kolay olması hasebiyle ankettir (Gürbüz & Şahin, 2017). Araştırmaya katılan bireylerin düşünce, tutum ve görüşlerini belirlemeye olanak tanıyan anketler, çeşitli çıkarımlarda bulunmayı ve kıyaslamalar yapmayı mümkün kılmaktadır.

Araştırmada uygulanan anket şu üç bölümden oluşmaktadır: [4]

- demografik bilgiler,
- sosyo-ekonomik profil,
- küresel salgın döneminde yüksek öğrenimde uzaktan eğitim başlığı altında

  a) uzaktan eğitimin teknoloji, dil ve yaşanılan ortam açılarından yeterliliği,

  b) öğretim elemanları ve Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilere karşı ayrımcı / yardımcı tutumları,

  c) medyanın Suriyeli zorunlu göçmenlere bakış açısı ve aşı konusunun Suriyelilerin sosyal ilişkilerine yansıması,

  d) istihdam beklentileri,

  e) salgın döneminde ekonomik durumun etkilenmesi,

  f) sınavların şekli, tutorial (tamamlayıcı dersler) yapılması ve hibrid eğitim uygulaması,

  g) kampüs yaşamı, yemekhane, Suriyeli öğrencilerle ilgili sorunlar için özel bir idari bölüm kurulması.

[4] Ankette yer alan soruları için bkz. Ek: Anket Soruları.

Güvenirlik açısından anketin anadilde gerçekleştirilmesi büyük önem taşıdığından ötürü anket uygulaması, Türkçe ve Arapça dillerinde yapılmıştır. İki dilde hazırlanan ankette ölçeklendirme ifadeleri yer almaktadır ve ölçüm aracı olarak daha ziyade kişilerin tutum ve eğilimlerini ölçmekte kullanılan Likert ölçeği seçilmiştir. Likert ölçeği, "… ölçülmeye çalışılan özelliğe ilişkin birbirine benzeyen, ancak aralarında çeşitli farklılıklar içeren yargılar"dan oluşmaktadır (İslamoğlu & Alnıaçık, 2016, s. 175). Ölçekte yer alan ifadeler 'kesinlikle katılıyorum'dan 'kesinlikle katılmıyorum'a kadar uzanan derecelendirmeye tabidir (Gürbüz & Şahin, 2017). Derecelendirmelerin en sık kullanılanı bu çalışmada da kullanılan beşli olanıdır. Likert, yanıt kümesinin temsil ettiği sayılar arasındaki uzaklıkların eşit olduğunu öne sürmüştür (Likert, 1932). Bu çalışmada, yanıt kümesinin temsil ettiği sayılar aşağıdaki gibi kodlanmıştır:

1 KESİNLİKLE KATILIYORUM

2 KATILIYORUM

3 KARARSIZIM

4 KATILMIYORUM

5 KESİNLİKLE KATILMIYORUM

3.5. Veri Analizi

Bu araştırmada verilerin analizinde Betimsel İstatistik ve Ki-kare testi kullanılmıştır. Bu kapsamda değişkenlere ait veriler derlenmiş, tablolar ve grafikler halinde özetlenmiştir. Ordinal düzeye sahip veri setinin yorumlanabilmesi için basit düzeyde ortalama ve standart sapma gibi tanımlayıcı istatistiklerin dışında oranlar da hesaplanmıştır. Ankette bulunan 26 ifadeyle ilgili görüşlerin, örneklem grubunun demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri ile bağlantılı olup olmadığının analizinde ise Ki-kare testi kullanılmaktadır. Ki-kare testi, iki değişken arasında ilişkinin varlığını test eder (Pearson, 1900). Bu değişkenler satır ve sütun değişkeni olarak yer alır. Verilerden gözlemlenen sıklıklar (G), beklenen sıklıklarla (B) karşılaştırılır. Sıfır hipotezinde, gözlemlenen ve beklenen sıklıkların anlamlı şekilde birbirinden farklı olmaması (yani iki değişkenin bağımsız olması); alternatif hipotezde ise farklı oldukları (yani iki değişkenin arasında bağlantı bulunduğu) ifadeleri yer almaktadır.

$$\chi^2 = \sum \frac{(G-B)^2}{B}$$

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

BÖLÜM 4
ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde, araştırma kapsamında İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi, ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nde öğrenim gören 918 Suriyeli öğrencinin katıldığı, 27.01.2022-25.02. 2022 tarihleri arasında eşzamanlı olarak çevrimiçi gerçekleştirilen anketin sonuçları yer almaktadır. Anket üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm ankete katılanların demografik bilgilerini, ikinci bölüm sosyo-ekonomik profillerine dair bilgileri içermekte, üçüncü bölümde ise araştırma kapsamında yer alan üniversitelerde öğrenim gören Suriyeli öğrencilerin Covid-19 salgını döneminde uzaktan eğitimle ilgili düşüncelerini öğrenmeye yönelik, Likert ölçeğine göre görüş bildirdikleri 26 adet ifade bulunmaktadır. Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin bildirdikleri görüşler Ki-kare testi ile analiz edilmiştir.

4.1. Anket Sonuçları

Bu bölümde söz konusu beş kamu üniversitesinde öğrenim gören 918 Suriyeli'nin katıldığı çevrimiçi olarak gerçekleştirilen anketin sonuçlarına yer verilmektedir.

4.1.1. Demografik Bilgiler

4.1.1.1. Cinsiyet

Ankete 918 kişi katılmış olup bunun 519'u (% 56,5) erkek ve 399'u (% 43,5) kadındır (Şekil 1). Yüksek öğrenime doğru yöneldikçe Suriyeliler arasında erkeklerin oranının kadınlara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun en temel sebeplerinden biri aile içerisinde erkek öğrencilerin kızlara göre yüksek öğrenim görmelerinin daha fazla desteklenmesidir.

Şekil 1. Ankete katılanların cinsiyete göre dağılımı

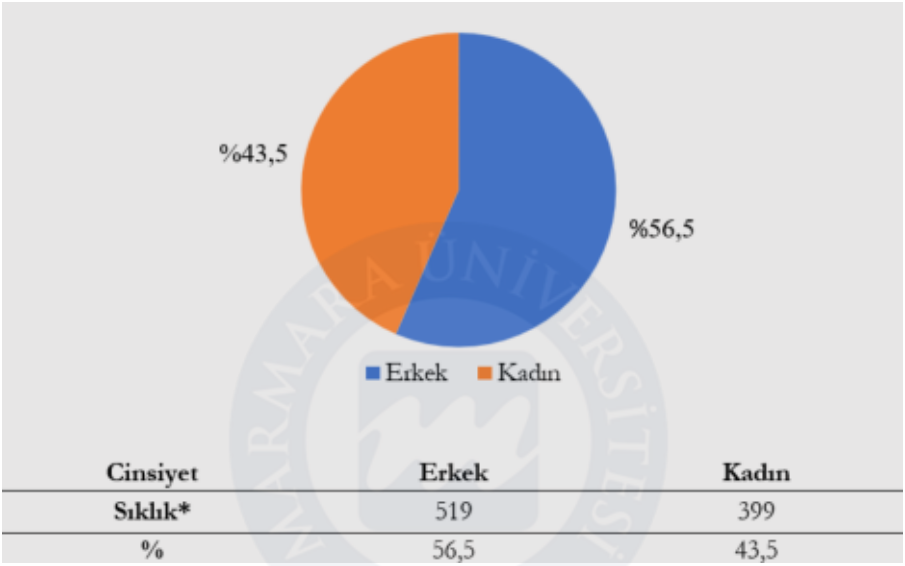

Cinsiyet	Erkek	Kadın
Sıklık*	519	399
%	56,5	43,5

* Sıklık terimi ile ankete katılanların sayısı ifade edilmektedir.

4.1.1.2. Yaş

Ankete katılanlar dört yaş grubunda toplanabilir. Buna göre 19-21 yaş arası 211 kişi (% 23), 22-24 yaş arası 191 (% 20,8), 25-27 yaş arası 170 (% 18,5), ve 28-30 yaş arası 346 (% 37,7) kişi ankete katılmıştır (Şekil 2). Anketin dikkat çekici noktası 28-30 yaş grubunun diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir oranda olmasıdır. Bu durum, kuvvetle muhtemel zorunlu göçle ilgili olup, başlıca sebepleri arasında;

- dil eğitiminden ötürü üniversiteye geç başlamış veya ara vermiş olmaları,
- Suriye'deki eğitimini yarıda bırakıp gelmiş olanların eğitim durumlarını gösteren belgeleri temin etmelerinin uzun zaman alması,
- dil eğitimine öncelik vermeleri,
- özellikle aileleri ile birlikte gelenlerin Türkiye'ye yerleşmelerinin uzun sürmesi nedeniyle üniversiteye de geç başlamaları yer almaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde ise, 19-21 ile 22-24 yaş grupları Türkiye'de yüksek öğrenime devam etme yaşları olarak kabul edilirken, 25-27 ve 28-30 yaş gruplarında olan Suriyeli öğrencilerin sayısının (516) ankete katılan toplam Suriyeli öğrenci sayısının yarısının üzerinde olmasının (% 56,2) zorunlu göçle yakından ilgili olduğu söylenebilir.

Şekil 2. Ankete katılanların yaşa göre dağılımı

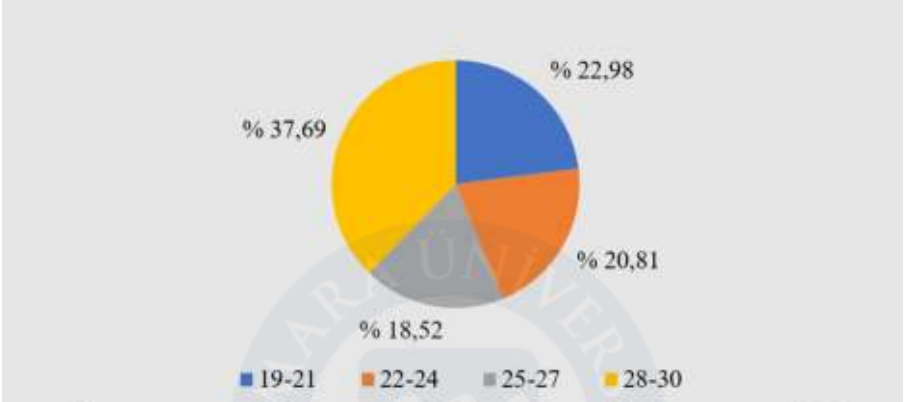

Yaş	19-21	22-24	25-27	28-30
Sıklık	211	191	170	346
%	23,0	20,8	18,5	37,7

4.1.1.3. Üniversite

Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin üniversiteye göre dağılımına bakıldığında, İstanbul Üniversitesi'nin 466 katılımcıyla diğer üniversitelere göre daha yüksek oranda temsil edildiği görülmektedir (Şekil 3). Bu sayı, toplam katılımcı sayısının % 50,8'ine tekabül etmektedir. Ankete katılanlar, kayıtlı oldukları üniversitelerdeki toplam Suriyeli öğrenci sayısına oranlandığında ise, üniversitelerin her birinde katılımcıların toplam Suriyeli öğrenci sayısının % 10'nu aştığı görülmektedir. Bu oran istatistiki analiz için yüksek olup araştırmacıların veri analizlerinde kolaylaştırıcı bir faktör olarak değerlendirilebilir.[5]

[5] Anketin uygulandığı üniversiteler, 2020-21 akademik yılında kayıtlı Suriyeli öğrenci sayısının büyüklüğüne göre şöyle sıralanmaktadır: İstanbul Üniversitesi (2315) İstanbul-Cerrahpaşa Üniversitesi (719), Yıldız Teknik Üniversitesi (398), Sağlık Bilimleri Üniversitesi (240), Marmara Üniversitesi (211).

Şekil 3. Ankete katılanların üniversitelere göre dağılımı

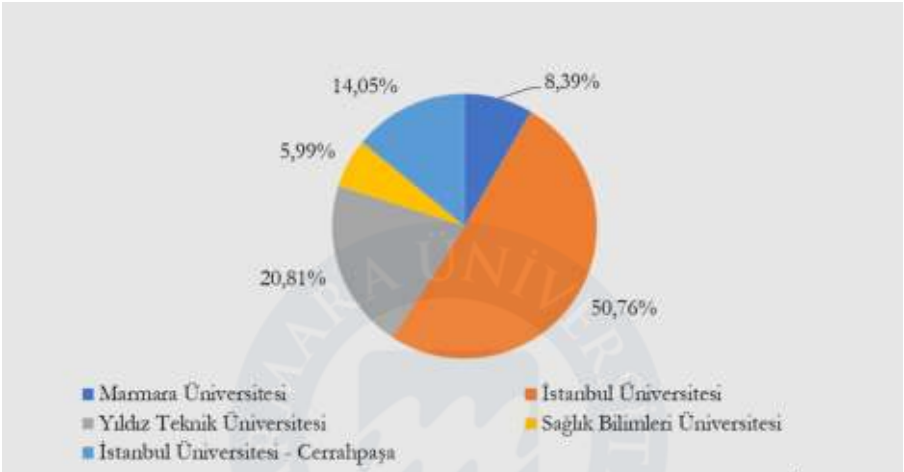

Üniversite	Marmara Üniversitesi	İstanbul Üniversitesi	Yıldız Teknik Üniversitesi	Sağlık Bilimleri Üniversitesi	İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Sıklık	77	466	191	55	129
%	8,4	50,8	20,8	6,0	14,1

4.1.1.4. Sınıf

Katılımcıların öğrenim gördükleri sınıflara bakıldığında, 1. ve 2. sınıflarda okuyan Suriyeli öğrencilerden ankete katılanların oranının (% 47,4) toplam katılımcı sayısının yaklaşık yarısına tekabül ettiği görülmektedir (Şekil 4). Bu durum, özellikle yükseköğrenimlerine pandemi döneminde başlayan hazırlık lisans, 1. ve 2. sınıf Suriyeli öğrencilerin öğrenimlerinin devamında karşılaşacakları sorunları tespit etmek ve çözüm önerileri getirmek bakımından anketin önemini artırmaktadır. Sorunların tespiti ve çözüm önerileri, hazırlık sınıfındaki öğrencileri de yakından ilgilendirmektedir, zira onların da (% 9,8) yükseköğrenime başladıklarında benzer sorunlarla karşılaşacakları düşünülebilir.

Şekil 4. Ankete katılanların lisans/lisansüstü seviyelerine göre dağılımı

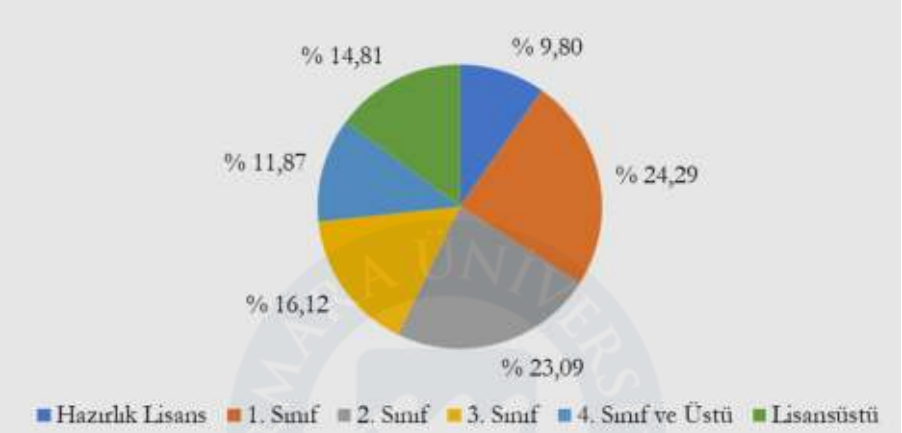

Sınıf	Hazırlık Lisans	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf ve Üstü	Lisansüstü
Sıklık	90	223	212	148	109	136
%	9,8	24,3	23,1	16,1	11,9	14,8

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Genel Direktörü Ghebreyesus 25 Ocak 2023 tarihli demecinde, Covid-19 salgınının halen devam ettiğini ve gelecekte de devam edeceğine dair kaygılarını şu şekilde ifade etmiştir: "Covid-19 nedeniyle dünyada son sekiz haftada 170,000 insan hayatını kaybetti. Bu sadece kayıtlara geçen rakam, gerçek ölüm sayısı ise çok daha yüksek… Birçok ülkedeki durum ve artan ölüm sayısı beni çok endişelendiriyor." (Report News Agency, 25 Ocak 2023)

4.1.1.5. Türkiye'ye Geliş Yılı

Ankete katılanların Türkiye'ye geliş yıllarına göre dağılımına bakıldığında, Suriye'de iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren Türkiye'ye gelen zorunlu göçmen sayısının giderek arttığı görülmektedir. Nitekim 2011-2013 döneminde gelenlerin oranı % 19,1 iken, bu oran 2014-2016 döneminde % 43,4 ile zirveye ulaşmıştır (Şekil 5). Katılımcıların Türkiye'ye gelişlerinin 2017 sonrasında azalan bir eğilim göstermesi, 2016 yılında Türkiye ile AB arasında imzalanan ve Türkiye'den Avrupa'ya doğrudan göçü engelleyen 18 Mart 2016 Mutabakatı ile doğrudan ilintilidir.

Şekil 5. Ankete katılanların Türkiye'ye geliş yıllarına göre dağılımı

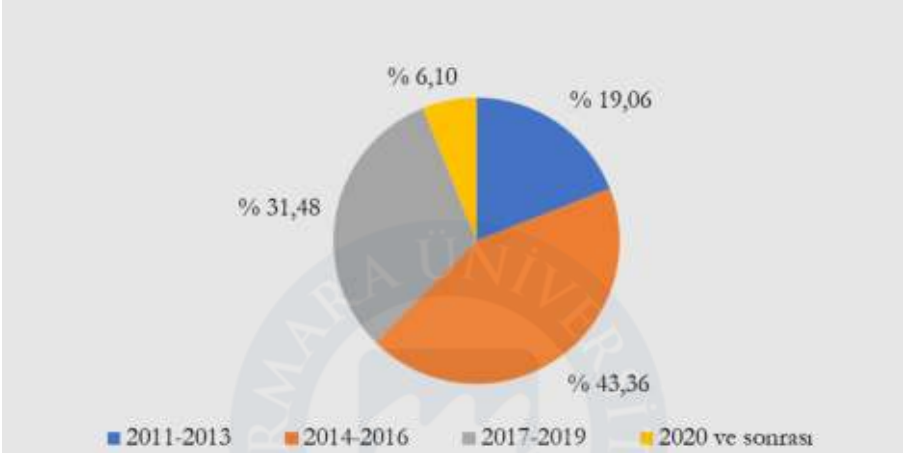

Türkiye'ye gelinen yıl	2011-2013	2014-2016	2017-2019	2020 ve sonrası
Sıklık	175	398	289	56
%	19,1	43,4	31,5	6,1

4.1.6. Yaşanan Şehir

Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin % 83,3'ünün İstanbul'da, geriye kalanların ise başka illerde yaşayıp İstanbul'da eğitim gördüğü anlaşılmaktadır (Şekil 6). Katılımcıların büyük çoğunluğunun İstanbul'da yaşaması, Suriyeli nüfusun Türkiye genelinde en fazla İstanbul'da yaşamasıyla yakından ilintilidir.

Şekil 6. Ankete katılanların yaşadıkları yere göre dağılımı

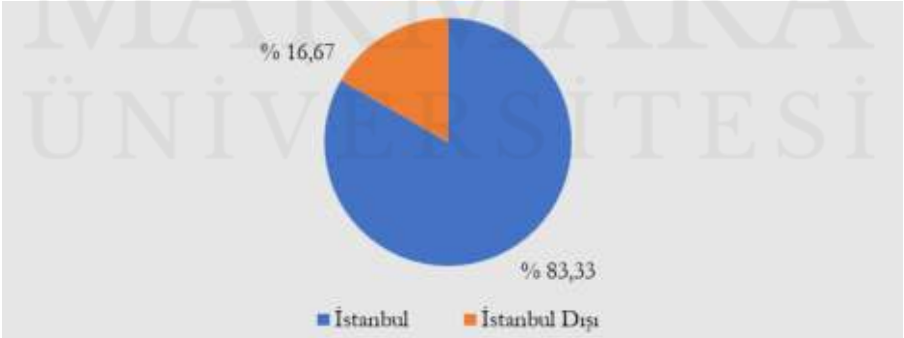

Yaşanan Şehir	İstanbul	İstanbul Dışı
Sıklık	765	153
%	83,3	16,7

4.1.1.7. Yabancı Dil Bilgisi

Resmi dili Arapça olup ankete katılan Suriyeli öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü (% 72) Türkçe dışında bildikleri yabancı dilin İngilizce olduğunu bildirmişlerdir. Ankete katılanların çok küçük bir kısmı ise (% 0,8) İngilizce'nin yanı sıra uluslararası dillerden biri olan Fransızca'yı konuştuklarını ifade etmişlerdir (Şekil 7).

Şekil 7. Ankete katılanların Türkçe dışında bildikleri yabancı dillere göre dağılımı

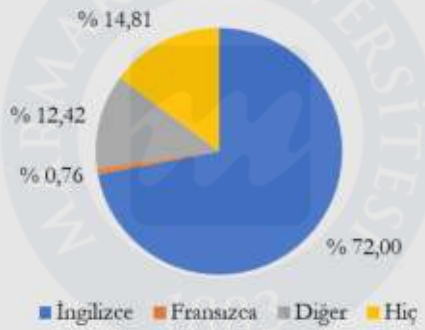

Türkçe dışında bildiğiniz yabancı diller	İngilizce	Fransızca	Diğer	Hiç
Sıklık	661	7	114	136
%	72,0	0,8	12,4	14,8

Bunun, Suriye'nin geçmişinde Fransız sömürgesi olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Katılımcıların % 12,4'ü gibi yüksek bir oranı diğer dilleri bildiğini ifade etmiştir. Bu durumun ankete katılanların bir bölümünün Suriye'de yaşayan azınlık mensupları olduğundan kaynaklandığı söylenebilir.[6] Ankete katılanların % 14,8'i ise, Türkçe dışında bir yabancı dil bilmediğini ifade etmiştir.

[6] Suriye'de yaşayan azınlıkları dinsel, etnik ve yakın dönemde (2011 öncesi) yurt dışından Suriye'ye göç edenler olarak üç grupta toplamak mümkündür. 2010 yılı itibariyle Suriye'de yaşayan dini gruplar Sünni Müslümanlar (% 74), Aleviler (% 11), İsmaili ve Ithna'ashariler diye bilinen Müslümanlar (% 2), Hıristiyanlar (% 10) ve Dürzîler'dir (% 3). Etnik azınlık grupları şöyle sıralanabilir: Aleviler 2,1 milyon (% 11), farklı mezheplerden oluşan Hıristiyanlar 1,9 milyon (% 10), Iraklı mülteciler 1,5-2 milyon (% 7,8-10,4), Kürtler 2-2,5 milyon (% 10-15), Dürzîler 580,000 (% 3), Filistinliler 442,000 (% 2,3), İsmaili ve Ithna'ashariler 386,000 (% 2), ve Ermeniler 323,000 (% 1,7). Görüldüğü gibi, Aleviler, Dürzîler ve İsmaili ve Ithna'ashariler Suriye toplumunda hem dini hem etnik azınlık olarak yer almaktadırlar. Ülkede konuşulan ana lisanlar ise resmi dil

4.1.2. Sosyo-Ekonomik Profil

4.1.2.1. Yaşanan Mekan

Katılımcılar yaşadıkları mekan açısından incelendiğinde, büyük bir çoğunluğunun (% 68,5) aileleriyle beraber yaşadığı görülmektedir. Geriye kalanların sırasıyla % 14,2'sinin arkadaş yanında, % 7,3'ünün tek başına, % 7,2'sinin öğrenci yurdunda, % 2,8'nin akraba yanında kaldıkları anlaşılmaktadır (Şekil 8).

Şekil 8. Ankete katılanların yaşadıkları mekana göre dağılımı

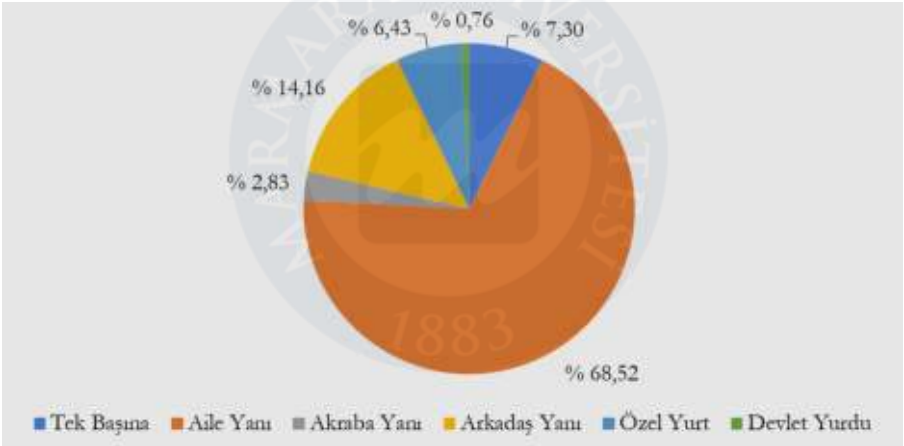

Yaşanan Mekan	Tek Başına	Aile Yanı	Akraba Yanı	Arkadaş Yanı	Özel Yurt	Devlet Yurdu
Sıklık	67	629	26	130	59	7
%	7,3	68,5	2,8	14,2	6,4	0,8

Öğrenci yurtlarında kalma imkanına sahip olmayan Suriyeli katılımcılar büyük bir olasılıkla kendi içlerinde anadillerini konuşarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bu durumun da onların eğitim dili olarak Türkçe ve / veya İngilizce'yi ileri düzeyde öğrenmelerini ve dolayısıyla Türk toplumuyla sosyal hayatta iletişim kurmalarını zorlaştırdığı söylenebilir.

olan Arapça, Kürtçe (Kurmançi Lehçesi), Ermenice, Aramice, Çerkezce ve Türkçe'dir (Minority Rights Group International, 2011).

4.1.2.2. Yaşanan Hanedeki Kişi Sayısı

Katılımcıların yarısından fazlasının (% 53,8) hane halkının 4 ve üzeri kişiden oluştuğu konutlarda yaşadıkları görülmektedir (Şekil 9). Özaslan'ın (2019) da belirttiği gibi, İstanbul'da Suriyelilerin büyük bir çoğunluğunun Sultanbeyli, Sultangazi, Fatih, Esenler, Bağcılar vb. ilçelerde yaşadıkları göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin hanelerindeki ders çalışma koşullarının elverişsiz durumda olduğu düşünülebilir.

Şekil 9. Ankete katılanların yaşadıkları hanedeki kişi sayısına göre dağılımı

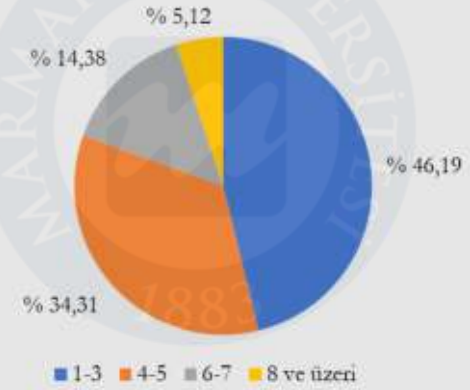

Yaşanan Hanedeki Kişi Sayısı	1-3	4-5	6-7	8 ve üzeri
Sıklık	424	315	132	47
%	46,2	34,3	14,4	5,1

4.1.2.3. Çalışma Durumu

Ankete katılanların % 41'i çalışmadıklarını, yine aynı oranda katılımcı ise tam zamanlı veya yarı-zamanlı olarak çalıştığını ifade etmiştir. Katılımcıların geriye kalan % 17,5'i ise iş aradıklarını bildirmiştir (Şekil 10). Böylece anket uygulananların % 69'nun tam zamanlı, yarı-zamanlı çalıştıkları veya iş aradıkları göz önünde bulundurulduğunda, bu durum hali hazırda Türkçe'ye hakimiyet konusunda dezavantajlı konumda olan Suriyeli üniversite öğrencilerinin derslerini düzenli takip edip hazırlık yapmaları konusunda engelle karşılaştıklarını düşündürmektedir.

Şekil 10. Ankete katılanların çalışma durumuna göre dağılımı

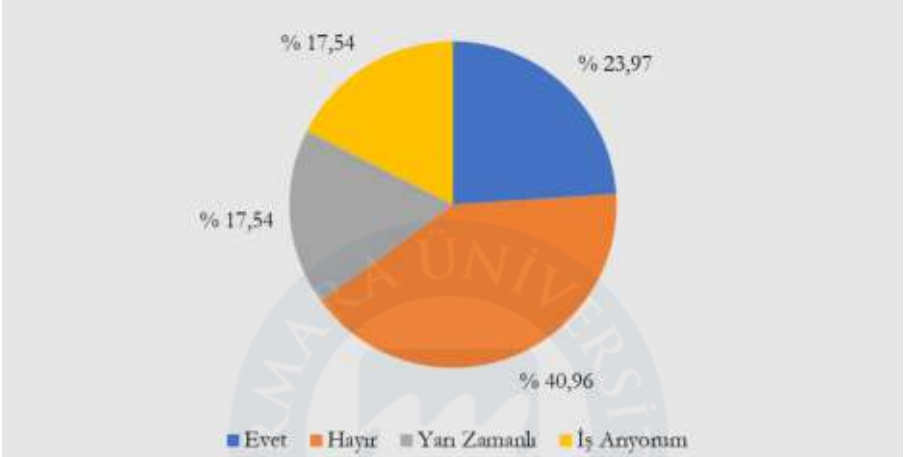

Çalışıyor musunuz?	Evet	Hayır	Yarı zamanlı	İş arıyorum
Sıklık	220	376	161	161
%	24,0	41,0	17,5	17,5

4.1.2.4. Burs / Kredi

Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 83,4) burs veya öğrenim kredisi alamadığını ifade etmiştir. Öğrencilerin sadece % 10,8'i burs / kredi aldıklarını ve % 2,3'ü ise başvuru yaptıklarını beyan etmişlerdir (Şekil 11). Bu durum burs / kredi olanaklarının sınırlı veya burs / kredi alma umutlarının çok düşük düzeyde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ankete katılan öğrencilerin büyük bir kesiminin burs / kredi alamıyor olması ile, bir önceki grafikte görüldüğü gibi bu öğrencilerin % 69'nun yarı zamanlı, tam zamanlı çalışıyor veya iş arıyor olmaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülebilir. Bu nedenle, Suriyeli üniversite gençlerine çalışma zorunda kalmamaları için burs / öğrenim kredisi verilmesi, Türkiye'de Suriyeli üniversiteli öğrencilerin mesleki eğitimi açısından önem arz etmektedir.

Şekil 11. Ankete katılanların burs / kredi alma durumuna göre dağılım

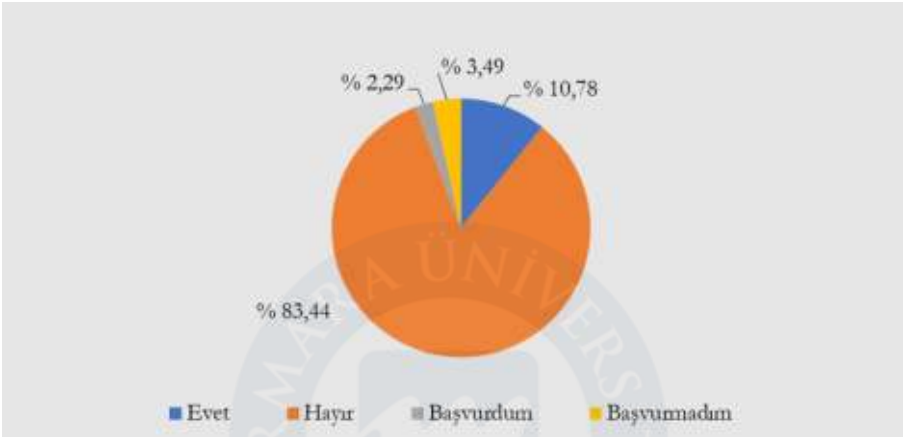

Burs/kredi alıyor musunuz?	Evet	Hayır	Başvurdum	Başvurmadım
Sıklık	99	766	21	32
%	10,8	83,4	2,3	3,5

4.1.3. Küresel Salgın Döneminde Yükseköğrenimde Uzaktan Eğitim

Bu bölümde 26 adet ifade ve onlara ilişkin görüşler yer almaktadır. Bu *ifadelerden ilki* (Şekil 12) Suriyeli üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim için gerekli teknolojik (bilgisayar) ve internet olanaklarına sahip olup olmadıkları ile ilgilidir.

Katılımcıların % 73,4'ü "kesinlikle katılıyorum-katılıyorum" diyerek uzaktan eğitim için gerekli teknolojik ve internet olanaklarına sahip olduklarını bildirmişlerdir. Buna karşılık öğrencilerin % 12,6'sı ise "katılmıyorum-kesinlikle katılmıyorum" diyen grubu oluşturmaktadır. Dikkat çeken bir nokta ise "kararsızım" diyenlerin oranının % 13,9 olmasıdır. Teknolojik ve internet imkanlarına sahip olanların tüm katılımcıların dörtte üçünü oluşturması pandemi döneminde eğitimden kopmamaları bakımından önemli bir imkana sahip olduklarını göstermektedir.

Şekil 12. Uzaktan Eğitim için gereken teknolojik ve internet olanaklarına sahip olma

Not: Bu bölümde grafiklerde yer alan yüzdeler, sayı 0,5'in altında ise bir alt rakama, üstünde ise bir üst rakama yuvarlanmaktadır.

İkinci ifade (Şekil 13) yaşanılan ortamın uzaktan eğitim için uygun olup olmadığını anlamakla ilgilidir. Ankete katılan Suriyeli üniversite öğrencilerinin % 28,5'i yaşadıkları ortamın uzaktan eğitim için uygun olmadığını bildirmişlerdir. Öte yandan, dikkat çekici bir biçimde, katılımcıların yarıdan fazlası (% 54,4) yaşadıkları ortamın uzaktan eğitim için uygun olduğunu ifade etmişlerdir.

Şekil 13. Yaşanılan ortamın uzaktan eğitim için uygunluğu

Bu bulgu, Erdoğan, Erdoğan ve Yavcan'ın 2017 tarihli "Elite Dialogue – Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin

Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması"nda, üniversitede okuyan Suriyeli öğrencilerin ve ailelerinin sosyo-ekonomik açıdan daha avantajlı bir kesimde yer aldığı bulgusuyla örtüşmektedir (Erdoğan vd., 2017). Katılımcıların % 17'si ise bu konuda "kararsız" olduğunu belirtmiştir.

Üçüncü ifade (Şekil 14) uzaktan eğitimin dil yetersizliği nedeniyle dersleri anlama konusundaki problemi artırıp artırmadığını anlamakla ilgilidir. Ankete katılanların % 40,2'si "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" derken; % 42,6'sı "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmiştir. Her iki oranın birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Şekil 14. Uzaktan eğitimin dil yetersizliği sebebiyle dersleri anlama sorununa etkisi

Diğer taraftan "kararsızım" diyenlerin oranının % 17,2 düzeyinde olması da dikkat çekici bir başka unsurdur. Burada önemli bir husus Suriyeli gençlere üniversitelerin hazırlık sınıflarında ve / veya TÖMER gibi dil eğitim merkezlerinde Türkçe dil eğitiminin yeterli düzeyde verilip verilmemesiyle de yakından ilintilidir. Aslında Suriyeli öğrencilerin Türkçe dil sorunu ortaöğretimden itibaren Suriyeli öğrencilere Türkçe'nin sistematik olarak yeterli düzeyde öğretilememesiyle de yakından ilgilidir (Jusufbašić ve Kenan, 2022).

Dördüncü ifade (Şekil 15) pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyulan ihtiyacın artıp artmadığını anlamakla ilgilidir. Ankete katılanların % 45,5'i "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" derken; % 39,5'i "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmiştir. "Kararsızım" diyenlerin oranı ise % 15,1 seviyesindedir.

Şekil 15. Pandemi döneminin Türkçe dil kursuna duyulan ihtiyaca etkisi

Her ne kadar teknolojik imkanlara sahip olanların oranı tüm katılımcıların dörtte üçüne tekabül etmekte ise de pandemi koşulları nedeniyle çevrimiçi Türkçe dil kursuna duydukları ihtiyacın arttığı yönündeki ifadeye "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin oranı katılımcıların yaklaşık yarısıdır. Bunun başlıca nedeni olarak öğretim elemanları ile yüz yüze ve Türk sınıf arkadaşları ile yine doğrudan temasları olmadığı için, Suriyeli öğrencilerin dersleri anlamakta zorlanmaları ve dolayısıyla çevrimiçi Türkçe dil kursuna olan ihtiyaçlarının artması olduğu söylenebilir. Ayrıca "kararsızım" diyenler de dikkate alınırsa, çevrimiçi Türkçe dil kursuna ihtiyaç duyanların sayısının daha da artacağı kuvvetle muhtemeldir.

Şekil 16. Yabancı dil bilgisinin ders takibi için yeterlilik durumu

Beşinci ifade (Şekil 16) Türkçe dışında bilinen yabancı dilin o dilde verilen dersi takip etmek için yeterli olup olmadığını anlamakla ilgilidir. Bu ifadeye ankete katılanların net yarısı "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" şeklinde görüş bildirmiştir. Buna karşılık "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin oranı ise olumlu görüş bildirenlerin yarısı kadardır. Dikkat çeken bir husus yine aynı oranda (% 25,7) katılımcının "kararsızım" demesidir. Katılımcıların net yarısının yabancı dilde dersleri takip edebiliyor olduklarını söylemesi, Suriyeli öğrencilerin Türkçe'ye oranla İngilizce verilen dersleri daha iyi anlayabildiklerini düşündürmektedir. Nitekim anketteki başka bir ifadeden (Şekil 7) ise katılımcıların % 72'sinin İngilizce bildiği anlaşılmaktadır.

Altıncı ifade (Şekil 17) öğretim elemanlarının Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrimiçi dersleri daha anlaşılır bir dille anlatıp anlatmadığı ile ilgilidir. Ankete katılanların % 41,1'i "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmiştir.

Şekil 17. Öğretim elemanlarının çevrimiçi derslerde Suriyeli öğrencilerin dil sorununu göz önünde bulundurması

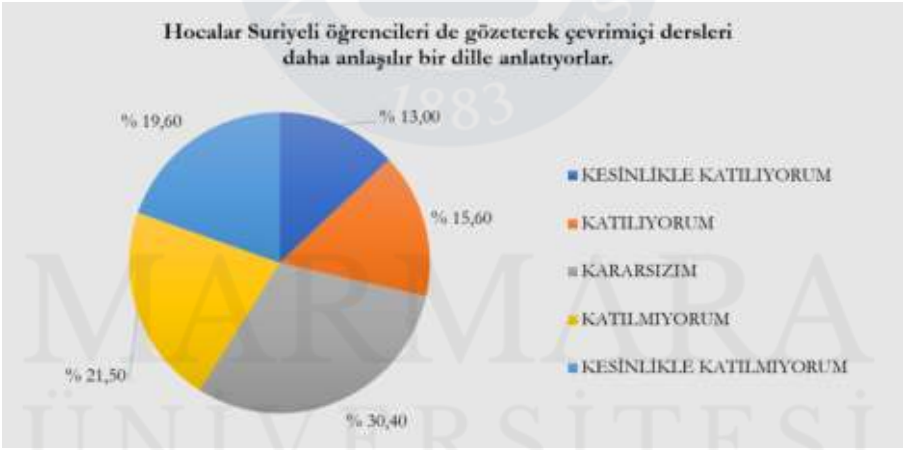

Buna karşın, katılımcıların % 28,6'sının ise "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" dedikleri görülmektedir. Ayrıca "kararsızım" diyenler ankete katılanların % 30,4'ünü oluşturmaktadır (Şekil 17). Bu oranlar göstermektedir ki pandemi döneminde çevrimiçi dersler için Suriyeli öğrencilerin teknolojik altyapıya büyük ölçüde sahip olması bir kolaylık sağlıyor ise de, öğretim elemanlarının Suriyeli öğrencileri de gözeterek ders anlatmalarının bir gereklilik olduğu anlaşılmaktadır.

Şekil 18. Pandemi döneminde derslerle ilgili Türk öğrencilerden destek alma durumu

Yedinci ifade (Şekil 18) Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde derslerle ilgili olarak Türk öğrencilerden yardım alıp almadığı ile ilgilidir. Bu ifadeye olumlu (% 37,5) ve olumsuz (% 36,5) görüş bildirenlerin oranlarının birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Buna karşın katılımcıların % 25,9'nun kararsız olduğunu ifade etmesi dikkat çekmektedir. Olumsuz yanıt verenler ile "kararsızım" diyenlerin toplam oranlarının yüksek olmasının (% 62) başlıca nedeni, ankete katılan Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde üniversitede Türk arkadaşlarıyla bir araya gelme imkanlarının sınırlı olmasıyla açıklanabilir.

Sekizinci ifade (Şekil 19) pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ortamında yapılan derslerde soru sorma imkanlarının ne kadar olduğuyla ilgilidir. Derslerde rahatça soru sorabiliyorum ifadesine "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" şeklinde görüş bildiren Suriyeli öğrencilerin % 47,7 olması bu anketin dikkat çekici bulgularından biridir. Türkçe dil sıkıntısı, çevrimiçi yapılan derslerde soru sorma zorluğu ve buna ilave olarak öğretim elemanlarının Suriyeli öğrencileri dikkate almadan ders anlattıkları bir ortamda (Şekil 17) katılımcıların % 47,7'sinin bu ifadeye olumlu görüş bildirmesi ayrıca bir araştırma konusudur. Dikkat çeken bir başka bulgu da, aynı soruya "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerle (% 26,2), "kararsızım" diyenlerin (% 26) toplamının olumlu bakanlardan daha fazla olmasıdır.

Şekil 19. Çevrimiçi derslerde rahat soru sorabilme imkânı

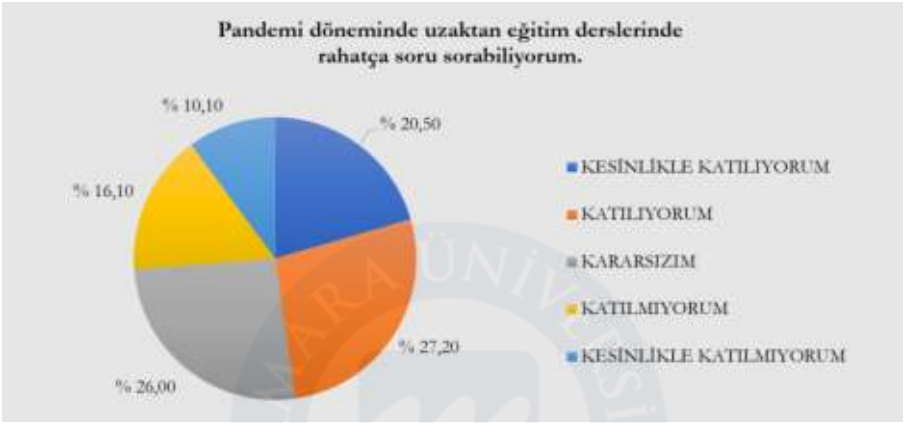

Dokuzuncu ifade (Şekil 20) Suriyeli öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde kayıt edilen dersleri tekrar ederek derslerdeki eksikliklerini kapatıp kapatamadıkları ile ilgilidir. Ankete katılanların yaklaşık dörtte üçünün bu ifadeye olumlu yanıt vermesi, Suriyeli öğrencilerin Türkçe dil bilgisi sorunu göz önüne alınırsa, anlaşılır bir durumdur. Bu, çevrimiçi derslerin olumlu bir yanı olarak düşünülebilir. Yine bu anketin bulgularına göre katılımcıların % 69 gibi yüksek bir oranda tam zamanlı, yarı-zamanlı çalıştıkları veya iş aradıkları göz önünde

Şekil 20. Çevrimiçi ders kayıtlarını tekrar izleyebilmenin yararı

bulundurulduğunda, Suriyeli öğrencilerin aynı zamanda dersi eş zamanlı izleme imkanına sahip olmayıp daha sonra ders kayıtlarını takip ettiği de düşünülebilir.

Onuncu ifade (Şekil 21) Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde öğretim üyeleriyle ders dışı iletişimde daha fazla sorun yaşayıp yaşamadıkları ile ilgilidir. Bu ifadeye ankete katılanların % 40,5'i "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" derken, % 32,6'sı ise "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmiştir. Pandemi döneminde ders dışında öğretim elemanlarıyla bağlantı kurmak genelde e-posta üzerinden mümkün olduğundan, öğretim elemanlarının her zaman müsait olmadığı ve çoğunlukla öğrencilerin e-postalarını yanıtlayamadıkları düşünülebilir. Dolayısıyla yüz yüze eğitimde Suriyeli öğrencilerin ders sonrasında doğrudan öğretim elemanı ile iletişiminin çevrimiçi dersler esnasında mümkün olmaması nedeniyle "daha fazla sorun yaşıyorum" diyenlerin oranının nispeten yüksek olması anlaşılabilir. Ayrıca "kararsızım" diyen katılımcıların oranının da % 26,9 gibi yüksek bir oranda olması dikkat çekicidir.

Şekil 21. Pandeminin öğretim elemanlarıyla ders dışı iletişime etkisi

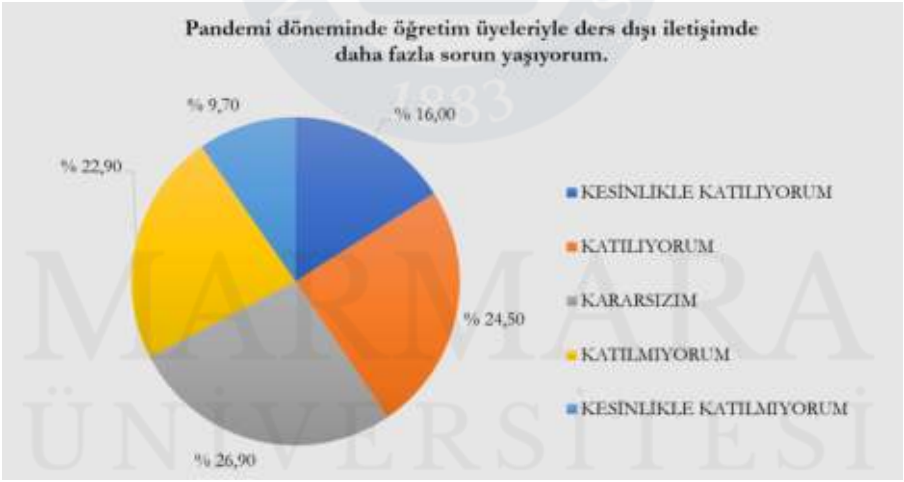

On birinci ifade (Şekil 22) Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde Türk arkadaşlarıyla iletişimde daha fazla problem yaşayıp yaşamadıkları ile ilgilidir. Bu ifadeye ankete katılanların % 48,1'i "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin oranı ise % 32,9 ile daha düşük olmuştur.

Şekil 22. Pandeminin Türk arkadaşlarla iletişime etkisi

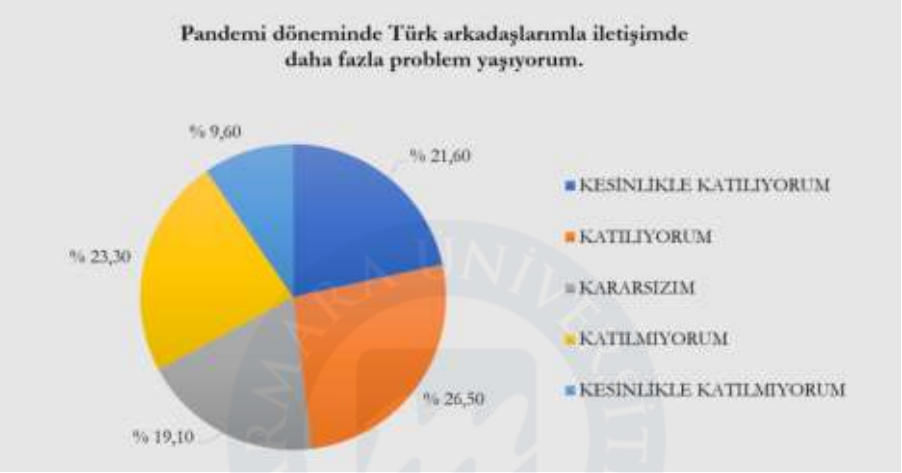

"Kararsızım" diyen katılımcıların oranı ise % 19,1'dir. Pandemi şartlarının iletişim açısından yarattığı problemler göz önünde bulundurulduğunda, Suriyeli üniversite öğrencilerinin Türk arkadaşlarıyla iletişimde daha fazla sorun yaşadıklarını ifade etmeleri şaşırtıcı değildir. Nitekim, Şekil 18'deki ifadeye ilişkin görüşlere bakıldığında, pandemi döneminde dersler ile ilgili olarak Türk öğrencilerden yardım alamadıklarını dile getirenler ile "kararsızım" diyenlerin oranının % 72,4 olduğu görülmüştür. Bu iki ifadeyle ilgili görüşler birbiriyle paralellik göstermektedir. Pandemide uzaktan eğitim nedeniyle okula hiç gelinmemesi veya daha seyrek gelinmesi arkadaşlarla genelde iletişimi sınırlandırdığı gibi, Türk arkadaşlarla iletişimde de kopukluk yaşanmasına sebebiyet vermiş olabileceği düşünülebilir. Pandemi döneminde her ne kadar iletişim dijital ortamda mümkün olsa da, gün boyu çevrimiçi şekilde devam eden derslerin yaratmış olduğu yorgunluğun öğrenciler arasındaki iletişimi de olumsuz etkilediği söylenebilir.

On ikinci ifade (Şekil 23) pandemi döneminde medyada çıkan haberlerin Suriyeli öğrencilerin Türkiye'deki toplumsal ilişkilerini olumsuz etkileyip etkilemediği ile ilgilidir. Katılımcıların % 39,6'sı "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" derken, % 32,7'si "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" demişlerdir. Her ne kadar bu ifadeye olumlu görüş bildirenlerin oranı daha fazla ise de, kararsızların oranının % 27,7 gibi yüksek bir oranda olduğu dikkate alındığında, bu konuda Suriyeli öğrencilerin kendi aralarında ciddi ölçüde görüş ayrılığı içinde oldukları düşünülebilir.

Şekil 23. Pandemide Suriyeler'le ilgili medyada çıkan haberlerin Türkiye'deki ilişkilerine etkisi

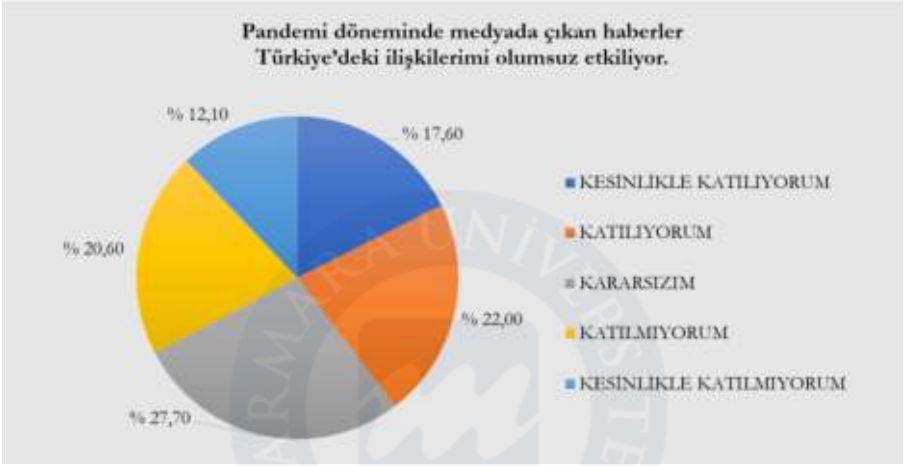

On üçüncü ifade (Şekil 24) pandemi döneminde aile fertlerinin aşı olamamasının, Suriyeli öğrencilerin Türkiye'deki sosyal ilişkilerinde yaşadıkları problemleri artırıp artırmadığı ile ilgilidir. Katılımcıların büyük bir kesimi (% 70) "katılmıyorum" derken % 13,9'u ise "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" demiştir. "Kararsızım" diyenlerin oranı ise, % 16 olup olumlu görüş bildirenlerin

Şekil 24. Ailelerin aşı olamamasının Suriyeli öğrencilerin sosyal ilişkilerine etkisi

toplam oranından (% 13,9) daha fazladır. Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin ailecek aşı olamamasının sosyal ilişkilerine olumsuz etki etmemesi, pandemi döneminde de daha çok kendi aralarında iletişim kurmayı sürdürdükleri şeklinde yorumlanabilir.

On dördüncü ifade (Şekil 25) pandemi döneminde Suriyeli öğrencilerin sosyal ilişkilerinin sadece Suriyeli arkadaşlarıyla sınırlı olup olmadığı ile ilgilidir. Suriyeli öğrencilerin % 46,1'i "kesinlikle katılıyorum" ve "katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin oranı % 37,5'dir. Kararsızların oranı ise % 16,3'tür. Suriyeli öğrencilerden olumlu görüş belirtenlerin % 46 gibi göreceli yüksek bir oranda olması, pandemi döneminde sosyal ilişkilerini çoğunlukla kendi aralarında sürdürdükleri şeklinde yorumlanabilir. Bu görüşle, pandemi döneminde Suriyeli öğrencilerin Türk arkadaşlarıyla iletişimde daha fazla problem yaşadıklarına ilişkin ifade arasında (Şekil 22) paralellik kurmak mümkündür.

Şekil 25. Pandeminin sosyal ilişkileri Suriyeli arkadaşlarla sınırlandırması

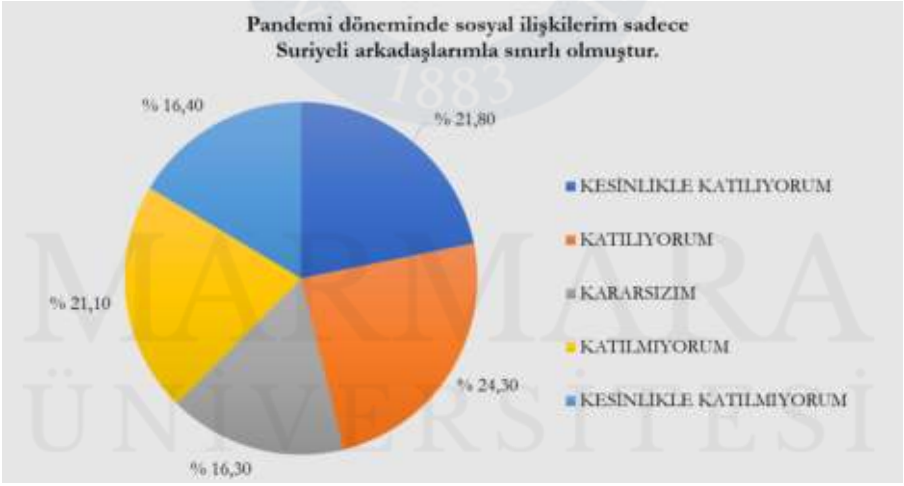

On beşinci ifade (Şekil 26) pandemi ve / veya öğrenim hayatları bitince Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de kalmak ve iş bulmak isteyip istemedikleri ile ilgilidir. Bu ifadeye ilişkin Suriyeli öğrencilerin % 65,7 gibi yüksek bir oranı "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diye görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin oranı % 11,6'da kalmaktadır. Bu ve bir sonraki (on altıncı) ifadenin pandemi ve/veya şeklinde kurulması pandemi sürecinin belirsizliğinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 26. Pandemi ve/veya mezuniyet sonrası Türkiye'de kalma ve iş bulma beklentisi

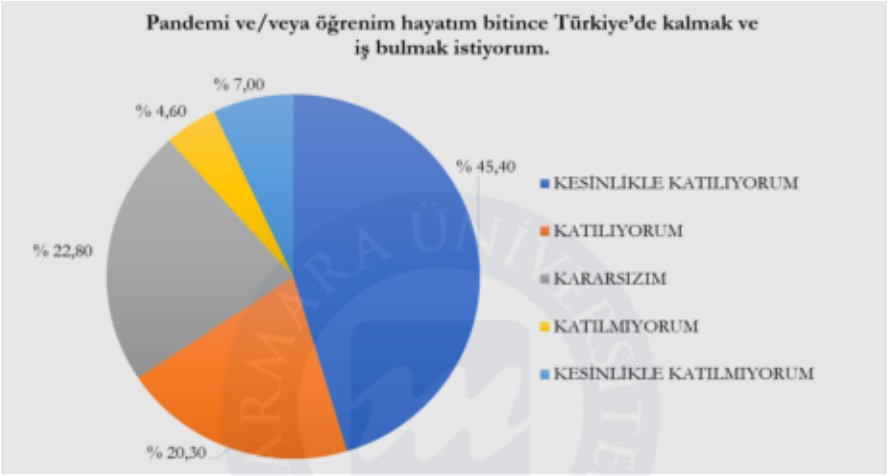

"Kararsızım" diyenlerin oranı ise % 22,8'dir. Bu ifadeye olumlu görüş bildirenlerin çok yüksek olması, Suriyeli üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatları bitince Türkiye'de kalıcı olmak istediklerine dair güçlü bir irade ortaya koymaktadır. Bu bulgu, Suriyeli öğrencilerin Türkiye'deki entegrasyonlarına yönelik çalışmalara ağırlık verilmesinin, toplumsal gelecek açısından önemini göstermektedir.

Şekil 27. Pandemi ve/veya mezuniyet sonrası Suriye'ye geri dönme beklentisi

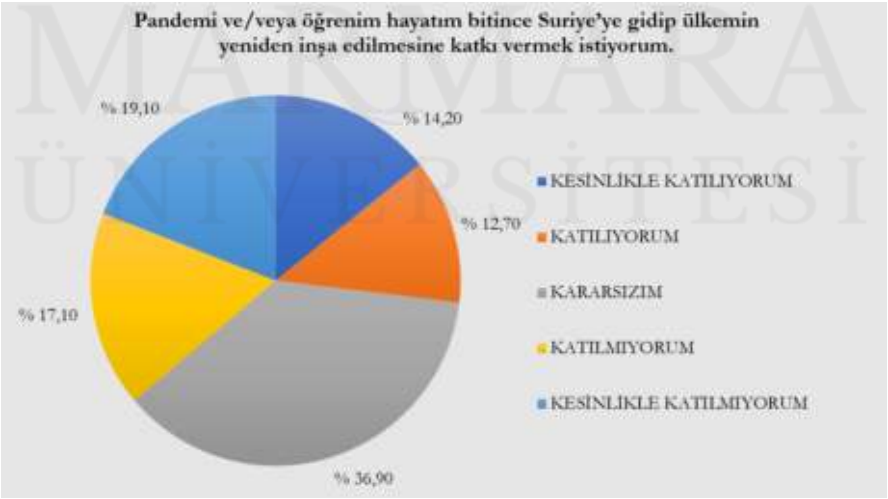

On altıncı ifade (Şekil 27) pandemi ve / veya öğrenim hayatları bitince Suriyeli öğrencilerin geri dönüp ülkelerinin yeniden inşa sürecine katkı vermek isteyip istemedikleri ile ilgilidir. Bu ifadeye Suriyeli öğrencilerin % 26,9'u "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" demesine karşılık, bu görüşe katılmayanların toplamı ise % 36,2'dir. Bu durum, Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de kalıcı olma eğiliminin yüksek olduğunu göstermektedir. Daha ilginç olanı ise, kararsızların oranının olumlu ve olumsuz görüş bildirenlerden daha yüksek olmasıdır (% 36,9). Bu oran, aynı zamanda anket genelindeki en yüksek kararsızlık oranı olup, Suriyeli üniversite öğrencilerinin geleceklerini belirleme konusunda yaşadıkları ikileme işaret etmektedir. Göç tecrübeleri göstermektedir ki "kararsızım" diyenlerin büyük bir bölümünün de Türkiye'deki kalış sürelerinin uzaması, ülkelerine geri dönüp yeniden yapılanma sürecine katkı verme eğilimlerinin azalmasına neden olmaktadır (Erdoğan, 2022; Erdoğan, 2020; Erdoğan, 2017).

On yedinci ifade (Şekil 28) pandemi ve / veya öğrenim hayatları bitince Suriyeli öğrencilerin imkanları olursa yurt dışına gitmek isteyip istemedikleri ile ilgilidir. Bu ifadeye Suriyeli öğrencilerin % 31,3'ünün "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" demesine karşılık % 38,1'i "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" şeklinde görüş bildirmektedir.

Şekil 28. Pandemi ve/veya mezuniyet sonrası üçüncü ülkelere gitme beklentisi

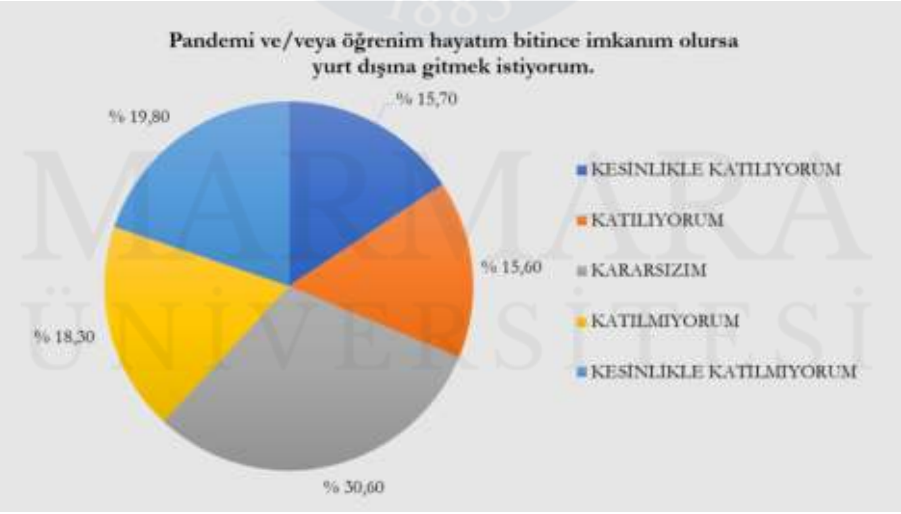

Bir başka bulgu da "kararsızım" diyenlerin oranının % 30,6 olup anket genelindeki kararsızım şeklinde görüş bildirenler arasında ikinci en yüksek oran olmasıdır. Ankette yer alan bir başka ifadede (Şekil 27) Suriye'ye geri dönmek isteyen öğrenciler % 26,9 ile düşük bir oranda kalırken, Türkiye'de kalmak

istiyorum diyenler % 65,7 ile yüksek bir oranı temsil ediyordu. Bu bulgu Türkiye'de kalmak istiyorum diyenlerin aslında Türkiye'de kalmak ya da imkanları olursa yurt dışına gitmek arasında bir tercih aşamasında olduğunu göstermektedir.

On sekizinci ifade (Şekil 29) pandemi sürecinde Suriyeli öğrencilerin ailelerinde ve / veya kendi gelirlerinde ciddi bir düşme olup olmadığı ile ilgilidir. Ankete katılan Suriyeli öğrenciler arasından düşme olmadı ifadesine "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin toplam oranı sadece % 18,6 iken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 64,6 gibi yüksek bir orana tekabül etmektedir. "Kararsızım" diyen katılımcıların oranı ise % 16,9 seviyesindedir. Bu ifadeye olumsuz görüş bildirenlerin yüksek oranda olması, Şekil 10'da yine görüleceği üzere Suriyeli öğrencilerin % 59'unun tam ve yarı zamanlı çalışıyor veya iş arıyor durumunda olması ile örtüşmektedir. Bu durum, pandemi dönemindeki çalışma zorlukları ve özellikle çalışma sürelerinin kısıtlanması nedeniyle Suriyeli öğrencilerin büyük bölümünün gelir kaybına uğradığı şeklinde yorumlanabilir.

Şekil 29. Pandeminin aile ve/veya kendi gelir düzeyine etkisi

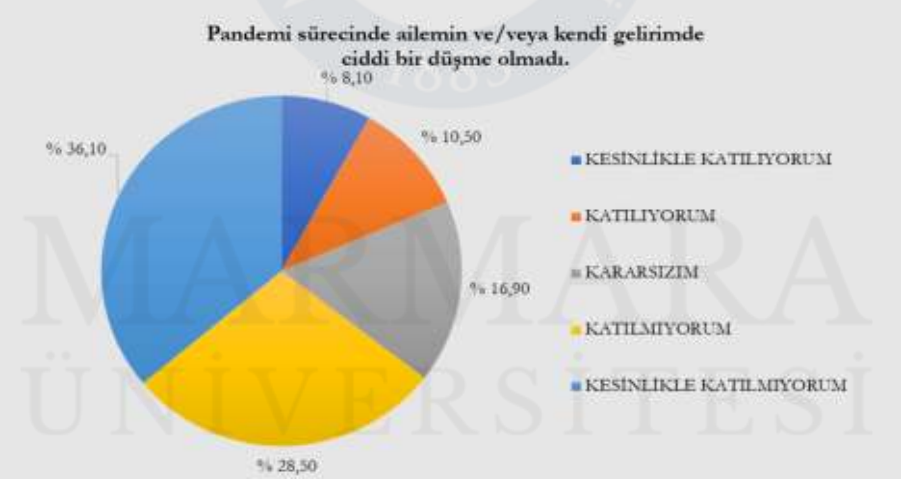

On dokuzuncu ifade (Şekil 30) pandemi döneminde Suriyeli öğrencilerin harcamalarında ciddi bir düşme olup olmadığı ile ilgilidir. Ankete katılanların % 25,9'u gelirlerinde bir düşme olmadığı ifadesine "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 53'tür.

Şekil 30. Pandeminin kişisel harcamalara etkisi

"Kararsızım" diyenlerin oranı ise % 21,1'dir. Gelir ve harcama düzeyleri arasında doğrudan bir ilişki olduğu dikkate alınırsa; Şekil 29'da görüldüğü gibi, pandemi döneminde ciddi gelir kaybına uğrayanların oranının % 64,6 olmasının, "harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı" ifadesine katılmayanların oranının (% 53) ankete katılanların yarısından fazlası olmasıyla örtüşmesi beklenen bir durumdur.

Şekil 31. Pandemide tamamlayıcı ders (tutorial)* ihtiyacının karşılanması

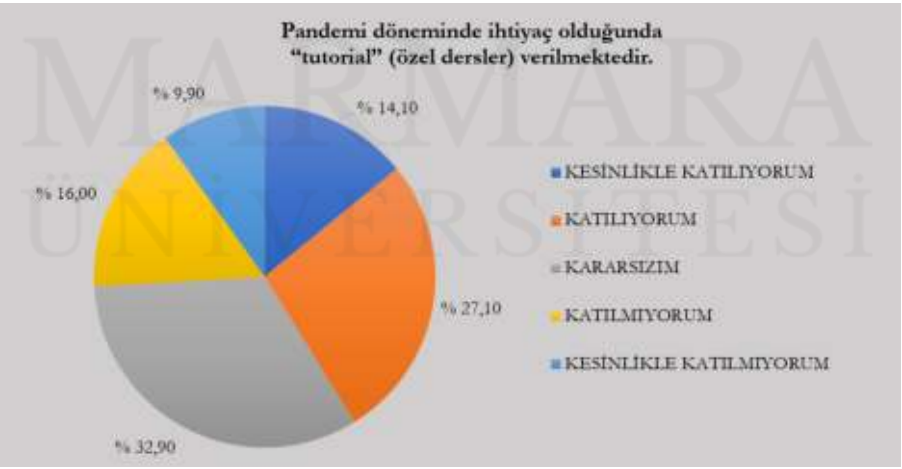

* Tamamlayıcı dersler (tutorial) ile kastedilen, öğretim elemanın verdiği dersin -gereksinim halinde- daha iyi anlaşılması için kendisi veya bir asistan tarafından tekrar edilmesidir.

Yirminci ifade (Şekil 31) pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda Suriyeli öğrencilere tamamlayıcı derslerin (tutorial) verilip verilmediği ile ilgilidir. Ankete katılanların % 41,2'si "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 25,9 seviyesindedir. "Kararsızım" diyenlerin oranı ise % 32,90'dır. Her ne kadar olumlu görüş bildirenlerin oranı olumsuzlardan daha yüksek ise de, kararsızların olumsuz görüş bildirenlerin üzerinde olması, pandemi döneminde tamamlayıcı derslerin varlığını ve Suriyeli öğrencilerin bundan ne ölçüde yararlandıklarını sorgulatmaktadır.

Yirmi birinci ifade (Şekil 32) Suriyeli öğrencilere pandemi döneminde sınavların test şeklinde yapılmasının uygun olup olmadığı ile ilgilidir. Ankete katılanların dörtte üçü (% 76,1) "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı %12,2 seviyesinde kalmıştır. "Kararsızım" diyenler ise % 11,8 düzeyindedir. Bu bulgular göstermektedir ki, dil faktörünün en önemli sorun olmasından dolayı Suriyeli öğrenciler sınavların test usulü ile yapılmasını tercih etmektedirler.

Şekil 32. Pandemide test usulü sınav tercih edilmesi

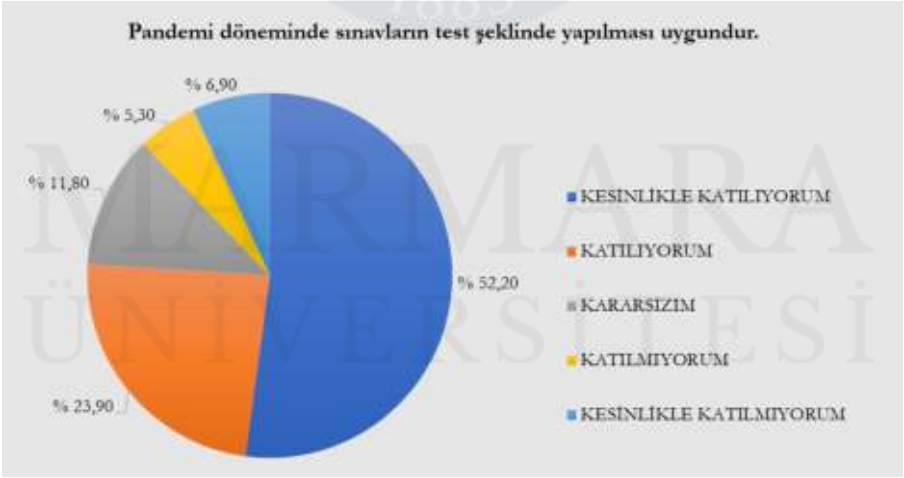

Şekil 33. Pandemide yazılı yerine sözlü sınav tercih edilmesi

Yirmi ikinci ifade (Şekil 33) pandemi döneminde Suriyeli öğrencilerin, sınavların yazılı yerine sözlü olarak yapılmasını tercih edip etmedikleri ile ilgilidir. Ankete katılanların sadece % 18,8'i "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 59,6 seviyesindedir. "Kararsızım" diyenler ise % 21,6 düzeyindedir. Buna göre de dil faktörü Suriyeli öğrencilerin sınav tercihinde rol oynayabilmekte ve bu nedenle katılımcılar yazılı sınavı tercih edebilmektedirler. Bir önceki ifadede (Şekil 32) görüldüğü üzere, öğrenciler yazılı sınavların da test usulü yapılmasını istemektedirler.

Yirmi üçüncü ifade (Şekil 34) Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde tedbirli ve mesafeli olarak kampüste yapılacak sosyal / kültürel ve spor etkinliklerine katılmak isteyip istemedikleri ile ilgilidir. Ankete katılanların çoğunluğu (% 60,1) "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 18,7 seviyesinde kalmıştır. "Kararsızım" diyenlerin oranı ise % 21'dir. Bu bulgular, pandemi döneminde tüm toplumsal yaşamın sınırlandırılmış olması nedeniyle, Suriyeli öğrencilerin sosyal faaliyetlerini en azından üniversite içerisinde gerçekleştirme eğiliminde olduklarını düşündürmektedir.

Şekil 34. Pandemide tedbirli ve mesafeli olarak kampüs etkinliklerine katılım tercihi

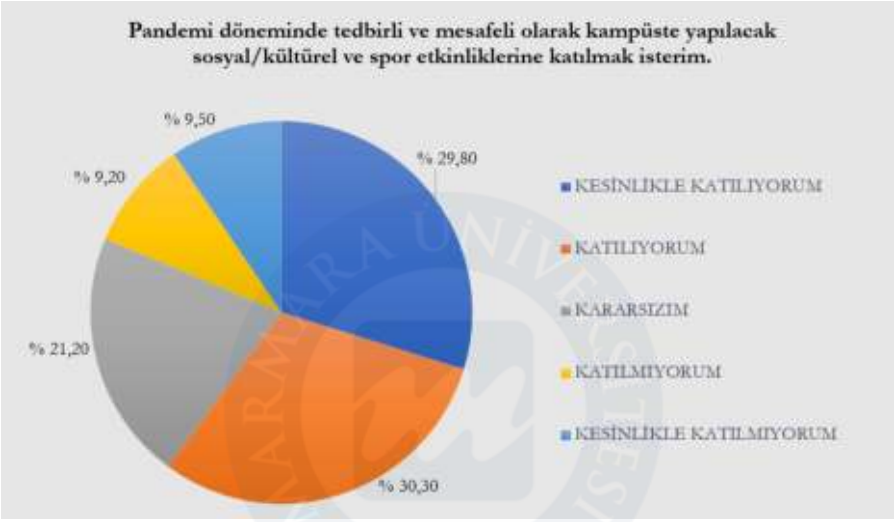

Yirmi dördüncü ifade (Şekil 35) pandemi döneminde Suriyeli öğrencilerin üniversite yemekhanesinin açık olmasını isteyip istemedikleri ile ilgilidir. Ankete katılanların yarıdan fazlası (% 54,6) "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş

Şekil 35. Pandemide yemekhane kullanım talebi

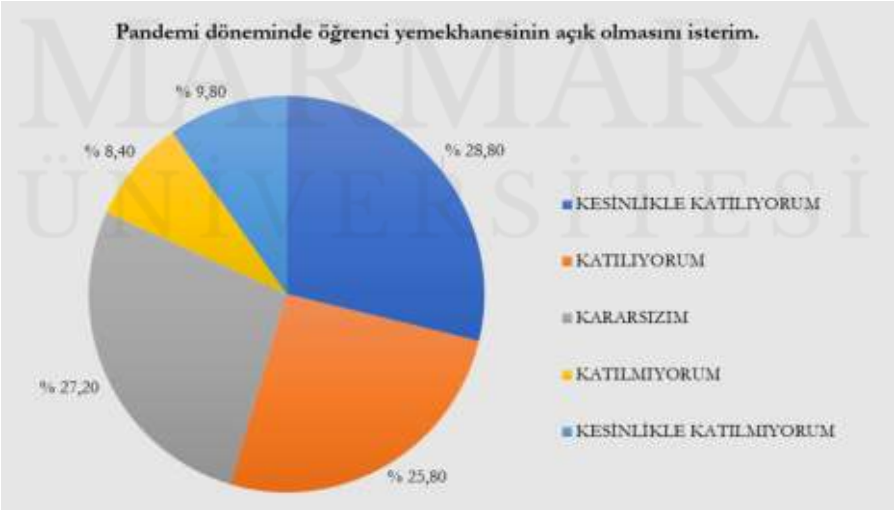

bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 18,2 seviyesinde kalmıştır. "Kararsızım" diyenler ise % 27,22'dir. Bu görüş de, bir önceki gibi (Şekil 34), pandemi döneminde çevrimiçi eğitim nedeniyle üniversitedeki sosyal yaşamdan uzaklaşmış öğrencilerin genel talebi olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca pandemi döneminde gıda fiyatlarının artması karşısında genelde tüm öğrenciler için olduğu gibi, Suriyeli öğrenciler için de en düşük fiyatla belirli bir kalori değerinde yemek yeme imkanlarının üniversitede olması da önemli bir etkendir. Bu bulgu, Şekil 29 ve Şekil 30'da yer alan ifadelerde olduğu gibi, pandemi döneminde öğrencilerin gelirlerinin azaldığı ve buna karşılık harcamalarının arttığı yönündeki görüşleriyle de paralellik arz etmektedir.

Şekil 36. Pandemide uzaktan eğitim yerine karma eğitim tercihi

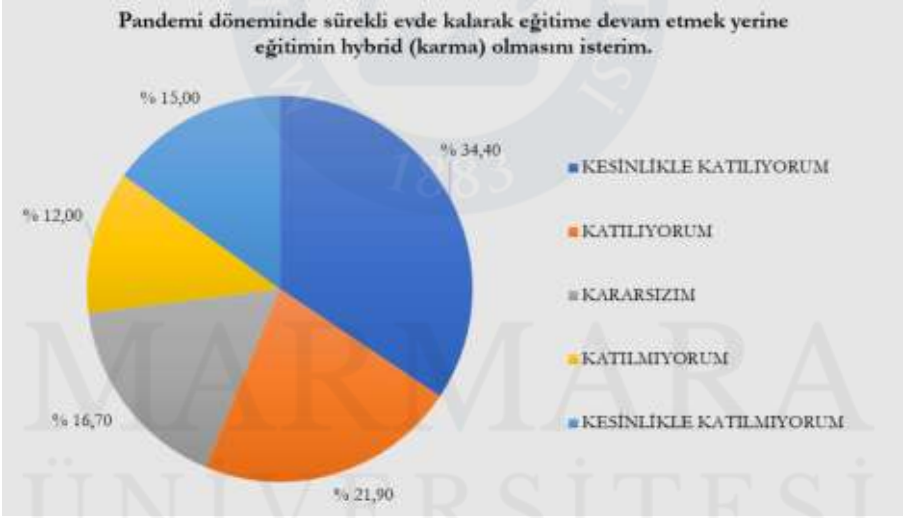

Yirmi beşinci ifade (Şekil 36) Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde sürekli evde kalarak eğitime devam etmek yerine eğitimin hibrid olmasını isteyip istemedikleri ile ilgilidir. Ankete katılanların yarıdan fazlası (% 56,3) "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde görüş bildirirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 27 seviyesinde kalmıştır. "Kararsızım" diyenler ise % 16,7'dir. Hibrid eğitime geçiş için olumlu görüş bildirenlerin tüm katılımcıların yarısından fazla olması, Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde

de olsa zaman zaman üniversiteye gelme isteğini göstermektedir. Bunun başlıca nedeni dil sorunları yüzünden dersleri yüz yüze izleyerek ve aynı zamanda soru sorarak daha iyi anlayacaklarını düşünmeleri olabilir. Bir diğer neden de pandeminin getirdiği toplumsal yaşamdan büyük ölçüde kopmaya alternatif olarak – zaman zaman gelseler de – sosyal yaşamlarını üniversite ortamında sürdürmek istemeleridir.

Yirmi altıncı ifade (Şekil 37) Suriyeli öğrencilerin üniversite içinde kendileriyle ilgili sorunları çözmek için özel bir birim olmasının idari konularda işlerini kolaylaştırıp kolaylaştırmadığı ile ilgilidir. Ankete katılanların dörtte üçünden fazlası (% 78,3) "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" şeklinde cevap verirken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranı % 11,1 seviyesinde kalmıştır. "Kararsızım" diyenler ise % 10,7'dir. Olumlu görüş bildiren Suriyeli öğrencilerin oranının toplam katılımcılar içinde büyük bir yüzdeye ulaşması, onların üniversite içerisinde spesifik sorunlarının çözümüne yönelik ve özellikle eğitime başlangıç aşamasında Arapça ve / veya İngilizce dillerinde yardımcı olabilecek danışmanların varlığına ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Şekil 37. İdari işlemleri kolaylaştırmak için üniversitede Suriyelilere özel bir birim oluşturulması

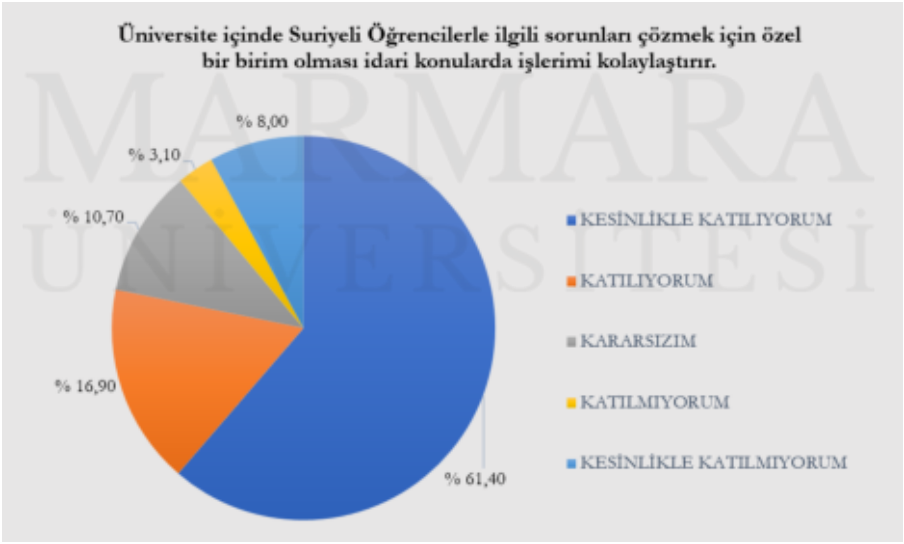

4.2. Ki-Kare Testi Sonuçları

Bu bölümde ankete katılan Suriyeli üniversite öğrencilerinin ankette yer alan 26 ifadeye ilişkin görüşleri Ki-kare testi ile analiz edilmektedir.[7] Ki-kare testindeki anlamlılık (* işareti ile ifade edilen) ilgili ifade ve demografik kırılımlar arasında bağımsızlık olması sıfır hipotezinin reddi anlamına gelmektedir. Demografik kırılımlara ilişkin ortalama (Ort.) ve standart sapma (Std.) değerleri, 5 kategoriden oluşan Likert ölçeğine ilgili ifade kapsamında bildirilen görüşlerin ortalama ve standart sapmalarını vermektedir. Standart sapma, verideki dalgalanmayı ortalamadan uzaklaşma ile tarif eden standart bir betimleyici istatistiktir. Ortalama değerin 1'e yakınlığı, ilgili ifadeye katılmaya yakın olmayı; ortalama değerin 5'e yakınlığı ise ifadeye katılmamaya yakın olmayı anlatmakla birlikte, standart sapmanın yüksek bir değer olmasına bağlı olarak yorumdaki kesinlik oranı düşmektedir.

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 1'de yer alan "Uzaktan Eğitim için gereken teknolojik ve internet olanaklarına sahibim" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 41,50) ile "kesinlikle katılıyorum" dedikleri görülmektedir. "Katılıyorum" diyenler de (% 31,92) dikkate alındığında, öğrencilerin yaklaşık dörtte üçünün uzaktan eğitim için gereken teknolojik ve internet olanaklarına sahip oldukları söylenebilir.

"Uzaktan Eğitim için gereken teknolojik ve internet olanaklarına sahibim" ifadesiyle cinsiyet arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Buna göre hem erkek hem kadın katılımcılar teknoloji ve internet olanaklarına sahip olduklarını ifade ederken, kadınlarla kıyaslandığında erkek katılımcıların "teknolojik ve internet olanaklarına sahibim" ifadesine daha fazla katıldıkları görülmektedir.

"Uzaktan Eğitim için gereken teknolojik ve internet olanaklarına sahibim" ifadesiyle yaş arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. 28-30 yaş grubu Suriyeli öğrencilerin diğer yaş gruplarındaki katılımcılara kıyasla teknoloji ve internet olanaklarına daha fazla sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bunun başlıca sebebi olarak, bu yaş grubundakilerin pandemi ortamında - muhtemelen aynı zamanda çalışıyor olmalarından dolayı - teknolojik imkanlara erişimlerinin diğer yaş grubundakilere oranla daha fazla olduğu düşünülebilir.

[7] En çok seçilen ifadelerle Ki-kare test sonuçları aşağıdaki tablolarda birlikte sunulmuştur.

Tablo 1. Uzaktan Eğitim için gereken teknolojik ve internet olanaklarına sahip olma

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 1 (%)	41,50	31,92	13,94	8,50	4,14	KESİNLİKLE KATILIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	2,02	1,13	
Erkek	1,98	1,15	12,66*
Kadın	2,07	1,10	
Yaş: 19-21	2,16	1,10	27,36**
Yaş: 22-24	2,15	1,18	
Yaş: 25-27	2,03	1,16	
Yaş: 28-30	1,86	1,08	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	2,04	1,18	
İstanbul Üniversitesi	1,96	1,07	
Marmara Üniversitesi	1,69	1,00	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2,33	1,25	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,19	1,19	
1. Sınıf	2,15	1,09	54,89**
2. Sınıf	1,96	1,04	
3. Sınıf	1,89	1,14	
4. Sınıf ve Üstü	1,87	1,19	
Hazırlık Lisans	2,48	1,18	
Lisansüstü	1,85	1,12	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	2,02	1,08	22,93*
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	2,05	1,11	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	1,95	1,18	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,13	1,11	
Yabancı Dil: Diğer	2,17	1,12	18,16
Yabancı Dil: Fransızca	1,86	1,46	
Yabancı Dil: Hiç	2,02	1,02	
Yabancı Dil: İngilizce	1,99	1,14	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	1,97	1,09	40,13**
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,31	1,01	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,05	1,22	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,14	1,21	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,42	1,22	
Kalınan Mekan: Tek Başına	1,87	1,13	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	1,84	1,10	44,95**
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,08	1,08	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,30	1,16	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,45	1,28	
Çalışma durumu: Evet	1,92	1,15	22,52*
Çalışma durumu: Hayır	2,07	1,11	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,16	1,21	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	1,88	1,01	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Burs durumu: Başvurdum	2,48	1,25	20,19
Burs durumu: Başvurmadım	1,75	1,02	
Burs durumu: Evet	1,80	1,01	
Burs durumu: Hayır	2,05	1,14	

Not: Ki-kare testleri için serbestlik derecesi 4 olan kritik değerler % 5 için 9.488, % 1 için 13.277'dir, serbestlik derecesi 12 olan kritik değerler % 5 için 21.026, % 1 için 26.217'dir, serbestlik derecesi 20 olan kritik değerler % 5 için 31.410, % 1 için 37.566'dır. (*) % 5'lik kritik değerde anlamlılığı göstermektedir. (**) % 1'lik kritik değerde anlamlılığı göstermektedir. Ort. ve Std. aritmetik ortalama ve standart sapmayı ifade etmektedir.

"Uzaktan Eğitim için gereken Teknolojik ve Internet olanaklarına sahibim" ifadesiyle eğitim gördükleri sınıf arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Suriyeli öğrenciler arasında bu ifadeye en fazla katılanların Lisansüstü eğitim gören Suriyeli öğrenciler olduğu görülmektedir. Bu durum da 28-30 yaş grubundaki Suriyeli öğrencilerin diğer yaş gruplarındaki katılımcılara kıyasla teknoloji ve internet olanaklarına daha fazla sahip oldukları gerçeğiyle örtüşmektedir.

"Uzaktan Eğitim için gereken Teknolojik ve Internet olanaklarına sahibim" ifadesiyle Türkiye'ye geliş yılları arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Suriyeli üniversite öğrencileri arasında Türkiye'ye geliş tarihleri 2017-2019 arasında olanlarla Teknolojik ve Internet olanaklarına sahibim diyenlerin oranı, diğer yıllarda Türkiye'ye gelenlere kıyasla daha yüksektir. Bu durumla 2016 tarihli AB-Türkiye Göç Mutabakatı arasında bir bağ olup olmadığı ayrı bir araştırma konusudur.

"Uzaktan Eğitim için gereken Teknolojik ve Internet olanaklarına sahibim" ifadesiyle kalınan mekan arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Suriyeli üniversite öğrencilerinden tek başına kalanlar arasında, teknolojik ve internet olanaklarına sahip olduklarını belirtenlerin oranının diğer gruplara göre en yüksek olduğu görülmektedir. Bunun da önemli nedenlerinden biri, hem eğitim hem de sosyal ilişkiler açısından tek başına yaşayanların daha fazla teknolojik ve internet olanaklarına ihtiyaç duyması olabilir. Ayrıca, diğer gruplara kıyasla bu grupta yer alan öğrencilerin tek başlarına kalacak maddi güçte olmaları da daha fazla teknolojik ve internet olanaklarına sahip olmaları ile açıklanabilir.

"Uzaktan Eğitim için gereken Teknolojik ve Internet olanaklarına sahibim" ifadesiyle kalınan mekan arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Buna göre 1-3 kişilik mekanlarda yaşayan Suriyeli öğrenciler arasında teknolojik

ve internet olanaklarına sahip olanların oranı diğer gruplarla karşılaştırıldığında daha yüksektir. Bu tespit, aynı zamanda hanedeki kişi sayısıyla ilgili bulguyla da benzerlik göstermektedir. Dikkat çeken bir bulgu da ankette 8 ve üzeri kişinin yaşadığı mekanlardaki Suriyeli öğrenciler arasında teknolojik ve internet olanaklarına sahibim diyenlerin oranının diğer gruplarla karşılaştırıldığında en düşük olmasıdır.

"Uzaktan Eğitim için gereken Teknolojik ve Internet olanaklarına sahibim" ifadesiyle katılımcıların çalışma durumu arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Buna göre tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışan Suriyeli öğrenciler arasında teknolojik ve internet olanaklarına sahibim diyenlerin oranının diğer gruplarla karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu görülmektedir.

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 2'de yer alan "Yaşadığım ortam uzaktan eğitim için uygun değildir" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 30,83) ile katılmadıkları görülmektedir. "Kesinlikle katılmıyorum" diyenler de (% 23,64) dikkate alındığında, Suriyeli öğrencilerin yarıdan fazlasının yaşadıkları ortamın uzaktan eğitim için uygun olmadığı ifadesine katılmadıkları görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin yaşadıkları ortamın uzaktan eğitim için uygun olduğu düşünülebilir.

"Yaşadığım ortam uzaktan eğitim için uygun değildir" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Buna göre, Lisans Hazırlık sınıfında okuyan Suriyeli öğrencilerin bu ifadeye katılmayanlar arasında en düşük oranda oldukları görülmektedir.

"Yaşadığım ortam uzaktan eğitim için uygun değildir" ifadesiyle kalınan mekandaki kişi sayısı arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Buna göre 1-3 kişilik hanelerde yaşayan Suriyeli öğrenciler bu ifadeye daha yüksek oranda "katılmıyorum" derken, hanede yaşayan kişi sayısı arttıkça ankete katılan Suriyeli öğrencilerin bu ifdeye daha yüksek oranda katıldıkları görülmektedir. Bu doğrultuda diğer gruplara oranla 6-7 kişinin kaldığı mekanlardaki Suriyeli öğrencilerin bu ifadeye katılım oranı en yüksek seviyededir.

Tablo 2. Yaşanan ortamın uzaktan eğitim için uygunluğu

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 2 (%)	10,89	17,65	16,99	30,83	23,64	KATILMIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	3,39	1,31	
Erkek	3,31	1,33	5,61
Kadın	3,49	1,28	
Yaş: 19-21	3,24	1,33	8,88
Yaş: 22-24	3,31	1,32	
Yaş: 25-27	3,49	1,30	
Yaş: 28-30	3,47	1,29	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	3,42	1,29	
İstanbul Üniversitesi	3,44	1,29	
Marmara Üniversitesi	3,81	1,08	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	3,25	1,52	
Yıldız Teknik Üniversitesi	3,12	1,34	
1. Sınıf	3,29	1,32	39,64**
2. Sınıf	3,51	1,29	
3. Sınıf	3,40	1,35	
4.Sınıf ve Üstü	3,67	1,28	
Hazırlık Lisans	2,93	1,19	
Lisansüstü	3,41	1,32	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	3,33	1,30	6,24
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,40	1,30	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	3,39	1,33	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	3,46	1,33	
Yabancı Dil: Diğer	3,17	1,30	18,48
Yabancı Dil: Fransızca	3,43	1,27	
Yabancı Dil: Hiç	3,49	1,15	
Yabancı Dil: İngilizce	3,40	1,34	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,42	1,31	28,61
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,19	1,33	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	3,25	1,29	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,00	1,15	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,10	1,41	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,70	1,27	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,60	1,27	34,37**
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,32	1,30	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,92	1,34	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,21	1,27	
Çalışma durumu: Evet	3,45	1,38	13,25
Çalışma durumu: Hayır	3,41	1,31	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,25	1,29	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,39	1,25	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Burs durumu: Başvurdum	2,76	1,45	18,20
Burs durumu: Başvurmadım	3,63	1,31	
Burs durumu: Evet	3,48	1,35	
Burs durumu: Hayır	3,38	1,30	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 3'te yer alan "Uzaktan eğitim dil yetersizliğim nedeniyle dersleri anlama konusundaki problemimi artırdı" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 23,09) ile katılmadıkları görülmektedir. Ayrıca "kesinlikle katılmıyorum" diyenler de (% 19,50) dikkate alındığında, Suriyeli öğrencilerin % 42,59'u bu ifadeye katılmamaktadır. Diğer taraftan bu ifadeye "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin oranı ise % 40,19'dur. Dolayısıyla genel olarak öğrencilerin uzaktan eğitimin dil yetersizlikleri nedeniyle dersleri anlama konusundaki problemlerini artırmadığı düşünülse de yüzdesel açıdan her iki grup arasındaki yakınlık ve kararsızım diyenlerin oranının yüksekliği de (% 17,21) dikkat çekicidir.

"Uzaktan eğitim dil yetersizliğim nedeniyle dersleri anlama konusundaki problemimi artırdı" ifadesi ile Suriyeli öğrencilerin hangi sınıfta okudukları arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Ankete katılanlar arasında hazırlık sınıfındaki öğrencilerin bu ifadeye en fazla katılanlar, henüz dil öğrenme aşamasında olmalarından kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Nitekim daha ileri sınıftaki Suriyeli öğrencilerin bu ifadeye daha az katıldıkları görülmektedir.

"Uzaktan eğitim dil yetersizliğim nedeniyle dersleri anlama konusundaki problemimi artırdı" ifadesi ile Suriyeli öğrencilerin burs alma durumları arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Bu ifadeye en fazla katılmayanlar burs almak için başvurmayan Suriyeli öğrencilerdir. Bu öğrencilerin eğitim ve burs ile ilgili beklentilerinin nispeten daha düşük olduğu söylenebilir. Burs beklentisinin düşük olması ile dil yetersizliği nedeniyle dersleri anlama konusundaki problem arasında ilişki bulunduğu düşünülebilir.

Tablo 3. Uzaktan eğitimin dil yetersizliği sebebiyle dersleri anlama sorununa etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 3 (%)	22,11	18,08	17,21	23,09	19,50	KATILMIYORUM		
						Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel						3,00	1,44	
Erkek						2,95	1,43	3,77
Kadın						3,06	1,46	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Yaş: 19-21	3,12	1,41	16,48
Yaş: 22-24	2,87	1,50	
Yaş: 25-27	2,94	1,49	
Yaş: 28-30	3,03	1,40	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	2,86	1,36	
İstanbul Üniversitesi	2,95	1,47	
Marmara Üniversitesi	3,18	1,39	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	3,40	1,52	
Yıldız Teknik Üniversitesi	3,03	1,41	
1. Sınıf	2,84	1,44	64,87**
2. Sınıf	3,02	1,47	
3. Sınıf	3,28	1,43	
4. Sınıf ve Üstü	3,58	1,31	
Hazırlık Lisans	2,27	1,21	
Lisansüstü	2,93	1,43	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	3,25	1,40	19,08
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,06	1,44	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	2,81	1,45	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,77	1,37	
Yabancı Dil: Diğer	2,95	1,46	6,19
Yabancı Dil: Fransızca	3,57	1,51	
Yabancı Dil: Hiç	2,85	1,44	
Yabancı Dil: İngilizce	3,03	1,44	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,04	1,47	17,34
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,58	1,36	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,90	1,36	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,14	1,21	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,92	1,42	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,00	1,41	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,01	1,42	11,49
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,92	1,46	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	3,05	1,49	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,26	1,36	
Çalışma durumu: Evet	3,15	1,45	8,31
Çalışma durumu: Hayır	3,01	1,46	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,86	1,41	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,90	1,42	
Burs durumu: Başvurdum	2,48	1,66	34,36**
Burs durumu: Başvurmadım	3,44	1,44	
Burs durumu: Evet	3,18	1,36	
Burs durumu: Hayır	2,97	1,44	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 4'de yer alan "Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 24,07) ile kesinlikle katıldıkları anlaşılmaktadır. "Katılıyorum" diyenler de (% 21,35) dikkate alındığında, bu ifadeye katılan

Suriyeli öğrencilerin % 45,42 ile en yüksek düzeyi oluşturduğu görülmektedir. Buna karşın katılmayan ve kesinlikle katılmayanların oranı % 39,43 düzeyinde kalmıştır. Dolayısıyla öğrencilerin pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğu ihtiyacın arttığı düşünülebilir.

"Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı" ifade ile cinsiyet arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Bu ifadeye ilişkin Suriyeli öğrenciler genel olarak beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre orta seviyelere yakın olduklarını belirtirken, erkek katılımcıların görüşlerinin ortalamasının kadınlardan daha düşük olduğu görülmektedir.

"Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı" ifadesiyle yaş durumu arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Genel olarak ankete katılan Suriyeli öğrencilerin yaşlarının artması ile birlikte bu görüşü paylaşanların ortalamalarının düştüğü görülmektedir.

"Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin okudukları sınıf arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır. Hazırlık sınıfında okuyanların çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyulan ihtiyacın arttığı ifadesine en fazla katılan grubu oluşturdukları görülmektedir. Bu durum henüz eğitimin başında olmaları ve dersleri daha iyi takip edebilmeleri için daha üst seviyede Türkçe'ye gereksinim duymaları şeklinde yorumlanabilir.

"Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin Türkiye'ye geldikleri yıl arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır. Türkiye'ye geliş yılları itibariyle çevrimiçi Türkçe dil kursuna en çok ihtiyaç duyan grup 2020 ve sonrasında Türkiye'ye gelenlerden oluşmaktadır. 2020 ve sonrasında Türkiye'ye gelen Suriyeli öğrencilerin -daha önceki yıllarda gelenlere oranla- Türkçe dili ile temasları daha kısa süreli olduğu için Türkçe dil bilgisine daha çok gereksinim duydukları düşünülebilir. Nitekim Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de kalış süreleri uzadıkça Türkçe dil kursuna olan gereksinimlerinin azaldığı söylenebilir.

"Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin kaldıkları mekandaki kişi sayısı arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır. Kalınan mekandaki kişi sayısına bakıldığında beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalamanın 1-3 kişilik haneyi oluşturan Suriyeli öğrenci grubu olduğu görülmektedir.

"Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin burs durumu arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır. Bu tablodan, burs almamış Suriyeli öğrencilerin beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalamayı oluşturduğu görülmektedir. Ortalamanın 3'e yakın olması ve standart sapmanın görece yüksekliği ifadeye katılma ya da katılmamaya ilişkin yorum yapmayı zorlaştırmaktadır.

Tablo 4. Pandemi döneminin Türkçe dil kursuna duyulan ihtiyaca etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 4 (%)	24,07	21,35	15,14	18,95	20,48	KESİNLİKLE KATILIYORUM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						2,90	1,48	
Erkek						2,83	1,46	17,12**
Kadın						2,99	1,50	
Yaş: 19-21						3,38	1,37	44,70**
Yaş: 22-24						3,00	1,53	
Yaş: 25-27						2,79	1,50	
Yaş: 28-30						2,62	1,42	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,83	1,46	
İstanbul Üniversitesi						2,66	1,46	
Marmara Üniversitesi						3,22	1,45	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						3,51	1,49	
Yıldız Teknik Üniversitesi						3,26	1,41	
1. Sınıf						2,85	1,48	75,81**
2. Sınıf						2,89	1,49	
3. Sınıf						3,36	1,39	
4. Sınıf ve Üstü						3,31	1,41	
Hazırlık Lisans						2,02	1,24	
Lisansüstü						2,77	1,46	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						3,35	1,53	59,96**
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						3,08	1,46	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						2,51	1,36	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						2,34	1,35	
Yabancı Dil: Diğer						3,17	1,44	17,16
Yabancı Dil: Fransızca						3,14	1,46	
Yabancı Dil: Hiç						2,68	1,44	
Yabancı Dil: İngilizce						2,90	1,49	
Kalınan Mekan: Aile Yanı						2,95	1,49	26,41
Kalınan Mekan: Akraba Yanı						2,35	1,35	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı						2,83	1,40	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu						3,57	0,98	
Kalınan Mekan: Özel yurt						3,00	1,56	
Kalınan Mekan: Tek Başına						2,69	1,44	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,76	1,49	24,18*
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,91	1,41	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	3,35	1,49	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,94	1,49	
Çalışma durumu: Evet	2,86	1,50	16,05
Çalışma durumu: Hayır	2,93	1,49	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,78	1,43	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,02	1,47	
Burs durumu: Başvurdum	3,05	1,50	26,11*
Burs durumu: Başvurmadım	2,94	1,70	
Burs durumu: Evet	3,12	1,47	
Burs durumu: Hayır	2,87	1,47	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 5'teki "Türkçe dışında bildiğim yabancı dil o dilde verilen dersi takip etmem için yeterlidir" ifadesine görüş bildiren Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 28,54) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. "Katılıyorum" diyenler de dikkate alındığında, Suriyeli öğrencilerin toplamda yarısından fazlası (% 50,22) bu ifadeye olumlu yaklaşmaktadır. Buna karşılık ankete katılanların yaklaşık dörtte birinin (% 25,71) ise "kararsız" olması dikkat çekicidir. Dolayısıyla Suriyeli öğrencilerin Türkçe dışında bildikleri yabancı dilin o dilde verilen dersi takip etmeleri için yeterli olduğu düşünülebilir.

"Türkçe dışında bildiğim yabancı dil o dilde verilen dersi takip etmem için yeterlidir" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin hangi sınıfta okudukları arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Görüşlerin sınıf seviyelerine göre farklılaştığı, beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalamanın 2. Sınıf, en yüksek ortalamanın ise Hazırlık Lisans sınıfında olduğu görülmektedir.

"Türkçe dışında bildiğim yabancı dil o dilde verilen dersi takip etmem için yeterlidir" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin bildikleri yabancı dil arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Türkiye'de yabancı dilde verilen derslerin büyük bir çoğunluğu İngilizcedir. Suriyeli öğrenciler ise en çok bildikleri yabancı dilin İngilizce olduğunu beyan etmişlerdir. Dolayısıyla bu durum, Suriyeli öğrencilerin İngilizce dil seviyelerinin dersleri takip etmede yeterli olduğu ifadesini desteklediği şeklinde yorumlanabilir.

"Türkçe dışında bildiğim yabancı dil o dilde verilen dersi takip etmem için yeterlidir" ifadesiyle Suriyeli öğrencilerin çalışma durumu arasında % 5 anlamlılık

düzeyinde bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle tam zamanlı çalışan Suriyeli öğrenciler bildikleri yabancı dilin- ki çoğunlukla İngilizce- dersleri takip etmelerinde yeterli olduğunu söylemektedirler. Bunun başlıca sebeplerinden biri olarak hizmetler sektöründe turistlere yönelik işlerde çalıştıkları tahmin edilmektedir. Buna karşın, çalışmayan ve iş arama durumunda olan Suriyeli öğrencilerin ise bildikleri yabancı dilin dersleri takip etmede yeterli olduğu ifadesine daha az katıldıkları görülmektedir.

Tablo 5. Yabancı dil bilgisinin ders takibi için yeterlilik durumu

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 5 (%)	28,54	21,68	25,71	15,14	8,93	KESİNLİKLE KATILIYORUM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						2,54	1,29	
Erkek						2,46	1,29	6,20
Kadın						2,65	1,28	
Yaş: 19-21						2,69	1,29	18,32
Yaş: 22-24						2,60	1,24	
Yaş: 25-27						2,53	1,27	
Yaş: 28-30						2,43	1,32	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,53	1,29	
İstanbul Üniversitesi						2,58	1,29	
Marmara Üniversitesi						2,48	1,31	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,78	1,37	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,41	1,26	
1. Sınıf						2,66	1,28	51,05**
2. Sınıf						2,37	1,21	
3. Sınıf						2,51	1,32	
4. Sınıf ve Üstü						2,40	1,36	
Hazırlık Lisans						2,96	1,17	
Lisansüstü						2,49	1,34	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						2,69	1,29	17,18
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						2,60	1,27	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						2,46	1,30	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						2,13	1,27	
Yabancı Dil: Diğer						2,67	1,31	46,17**
Yabancı Dil: Fransızca						2,86	1,57	
Yabancı Dil: Hiç						3,07	1,14	
Yabancı Dil: İngilizce						2,41	1,28	
Kalınan Mekan: Aile Yanı						2,57	1,29	15,21
Kalınan Mekan: Akraba Yanı						2,50	1,07	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı						2,58	1,34	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu						3,00	1,73	
Kalınan Mekan: Özel yurt						2,49	1,29	
Kalınan Mekan: Tek Başına						2,24	1,22	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,41	1,30	18,32
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,64	1,29	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,73	1,19	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,57	1,36	
Çalışma durumu: Evet	2,38	1,27	26,09*
Çalışma durumu: Hayır	2,53	1,25	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,77	1,42	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,56	1,23	
Burs durumu: Başvurdum	2,14	1,20	12,72
Burs durumu: Başvurmadım	2,44	1,34	
Burs durumu: Evet	2,52	1,31	
Burs durumu: Hayır	2,56	1,29	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 6'da yer alan "Öğretim elemanları Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrimiçi dersleri daha anlaşılır bir dille anlatıyorlar" ifadesiyle ilgili Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 30,39) ile "kararsız" oldukları görülmektedir. Ayrıca bu ifadeye "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin oranlarının toplamı ise (% 41,07) kararsızlardan daha yüksektir. Dolayısıyla Suriyeli öğrencilerin, öğretim elemanlarının Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrimiçi dersleri daha anlaşılır bir dille anlattıkları ifadesine genel olarak olumlu yaklaştıkları söylenebilir.

"Öğretim elemanları Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrimiçi dersleri daha anlaşılır bir dille anlatıyorlar" ifadesi ile öğrencilerin okudukları sınıf arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Her ne kadar küçük farklılıklar olsa da bütün sınıflardaki Suriyeli öğrenciler arasında, öğretim elemanlarının kendilerini gözeterek çevrimiçi dersleri anlaşılır bir dille anlattıkları ifadesine ilişkin olarak, kararlı ve kararsızlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

"Öğretim elemanları Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrimiçi dersleri daha anlaşılır bir dille anlatıyorlar" ifadesi ile öğrencilerin kaldıkları mekan arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

"Öğretim elemanları Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrimiçi dersleri daha anlaşılır bir dille anlatıyorlar" ifadesi ile öğrencilerin çalışma durumu arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

Tablo 6. Öğretim elemanlarının çevrimiçi derslerde Suriyeli öğrencilerin dil sorununu göz önünde bulundurması

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 6 (%)	12,96	15,58	30,39	21,46	19,61	KARARSIZIM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	3,19	1,28	
Erkek	3,18	1,29	2,78
Kadın	3,21	1,27	
Yaş: 19-21	3,23	1,18	15,08
Yaş: 22-24	3,28	1,29	
Yaş: 25-27	3,20	1,34	
Yaş: 28-30	3,12	1,30	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	3,31	1,19	
İstanbul Üniversitesi	3,11	1,31	
Marmara Üniversitesi	3,13	1,40	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	3,91	1,06	
Yıldız Teknik Üniversitesi	3,13	1,21	
1. Sınıf	3,16	1,27	35,06*
2. Sınıf	3,09	1,28	
3. Sınıf	3,33	1,29	
4. Sınıf ve Üstü	3,43	1,31	
Hazırlık Lisans	3,14	1,08	
Lisansüstü	3,10	1,37	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	3,01	1,25	15,96
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,27	1,31	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	3,19	1,28	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	3,21	1,14	
Yabancı Dil: Diğer	3,18	1,26	16,31
Yabancı Dil: Fransızca	3,86	1,46	
Yabancı Dil: Hiç	2,91	1,21	
Yabancı Dil: İngilizce	3,24	1,29	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,13	1,28	35,26*
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,65	1,35	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	3,27	1,24	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,14	1,07	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,54	1,21	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,54	1,26	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,19	1,29	12,51
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,22	1,28	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	3,25	1,22	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,85	1,37	
Çalışma durumu: Evet	3,02	1,33	21,60*
Çalışma durumu: Hayır	3,32	1,24	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,09	1,33	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,24	1,24	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Burs durumu: Başvurdum	3,67	1,20	7,80
Burs durumu: Başvurmadım	2,94	1,32	
Burs durumu: Evet	3,25	1,22	
Burs durumu: Hayır	3,18	1,29	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 7'ye bakıldığında, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oranla (% 25,93) pandemi döneminde derslerle ilgili olarak Türk öğrencilerden yardım alabildikleri ifadesine ilişkin "kararsız" oldukları görülmektedir. Aynı zamanda bu ifadeye katılan ve kesinlikle katılanların (% 37,58) ve katılmayan ve kesinlikle katılmayanların (% 36,49) oranlarının birbirlerine çok yakın olması da ayrıca dikkat çekicidir. Dolayısıyla Suriyeli öğrencilerden bu ifadeye katılanlar ile katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

"Pandemi döneminde derslerle ilgili olarak Türk öğrencilerden yardım alabiliyorum" ifadesi ile tüm alt gruplar arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir bağlantıya ulaşılamamıştır.

Tablo 7. Pandemi döneminde derslerle ilgili Türk öğrencilerden destek alma durumu

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 7 (%)	13,83	23,75	25,93	20,26	16,23	KARARSIZIM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	3,01	1,28	
Erkek	2,94	1,30	8,99
Kadın	3,11	1,26	
Yaş: 19-21	3,06	1,21	17,22
Yaş: 22-24	3,01	1,32	
Yaş: 25-27	2,95	1,30	
Yaş: 28-30	3,01	1,30	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	3,18	1,33	
İstanbul Üniversitesi	3,00	1,30	
Marmara Üniversitesi	3,04	1,20	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2,85	1,16	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,98	1,27	
1. Sınıf	3,00	1,23	23,24
2. Sınıf	2,96	1,28	
3. Sınıf	3,04	1,37	
4. Sınıf ve Üstü	2,82	1,31	
Hazırlık Lisans	3,22	1,15	
Lisansüstü	3,11	1,32	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	2,98	1,28	5,78
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,06	1,27	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	2,95	1,30	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	3,13	1,31	
Yabancı Dil: Diğer	2,91	1,33	14,71
Yabancı Dil: Fransızca	3,43	1,27	
Yabancı Dil: Hiç	2,95	1,16	
Yabancı Dil: İngilizce	3,04	1,30	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,01	1,29	24,12
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,92	1,06	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,85	1,33	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,57	1,13	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,29	1,23	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,09	1,28	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,97	1,29	15,35
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,05	1,29	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,98	1,25	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,26	1,22	
Çalışma durumu: Evet	2,89	1,36	20,80
Çalışma durumu: Hayır	2,98	1,25	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,22	1,28	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,06	1,22	
Burs durumu: Başvurdum	3,10	1,26	7,49
Burs durumu: Başvurmadım	2,84	1,19	
Burs durumu: Evet	3,08	1,33	
Burs durumu: Hayır	3,01	1,28	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 8'de yer alan "Pandemi döneminde uzaktan eğitim derslerinde rahatça soru sorabiliyorum" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 27,23) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu ifadeye "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" (% 47,71) diyenlerin, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" (% 26,25) diyenlerin oranlarından daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca "kararsız" olanların (% 26,03) "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin toplam oranına yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde uzaktan eğitim derslerinde rahatça soru sorabiliyorum ifadesi ile ilgili olarak genelde olumlu düşündükleri söylenebilir.

"Pandemi döneminde uzaktan eğitim derslerinde rahatça soru sorabiliyorum" ifadesi ile Suriyeli öğrencilerin okudukları sınıf arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalama dördüncü sınıf ve üstü, en yüksek ortalama Hazırlık Lisans olarak görülmektedir.

Buna mukabil 4. sınıf ve daha üst seviyedeki Suriyeli öğrencilerin ise -diğer sınıflara oranla- en çok soru sorabilen grubu oluşturduğu söylenebilir.

Tablo 8. Çevrimiçi derslerde rahat soru sorabilme imkânı

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 8 (%)	20,48	27,23	26,03	16,12	10,13	KATILIYORUM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						2,68	1,25	
Erkek						2,65	1,24	1,75
Kadın						2,72	1,25	
Yaş: 19-21						2,76	1,21	14,60
Yaş: 22-24						2,79	1,24	
Yaş: 25-27						2,66	1,29	
Yaş: 28-30						2,59	1,25	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,72	1,30	
İstanbul Üniversitesi						2,64	1,26	
Marmara Üniversitesi						2,60	1,16	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,89	1,31	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,74	1,21	
1. Sınıf						2,67	1,17	41,24**
2. Sınıf						2,71	1,31	
3. Sınıf						2,53	1,26	
4. Sınıf ve Üstü						2,42	1,32	
Hazırlık Lisans						3,02	1,10	
Lisansüstü						2,80	1,25	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						2,70	1,17	20,73
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						2,61	1,23	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						2,68	1,31	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						3,11	1,27	
Yabancı Dil: Diğer						2,68	1,25	9,48
Yabancı Dil: Fransızca						2,86	1,46	
Yabancı Dil: Hiç						2,60	1,14	
Yabancı Dil: İngilizce						2,70	1,27	
Kalınan Mekan: Aile Yanı						2,65	1,24	16,85
Kalınan Mekan: Akraba Yanı						2,81	1,30	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı						2,68	1,24	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu						3,00	0,82	
Kalınan Mekan: Özel yurt						2,88	1,34	
Kalınan Mekan: Tek Başına						2,75	1,31	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3						2,58	1,26	16,94
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5						2,77	1,22	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7						2,80	1,21	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri						2,64	1,42	
Çalışma durumu: Evet						2,54	1,29	15,44
Çalışma durumu: Hayır						2,72	1,23	
Çalışma durumu: İş arıyorum						2,81	1,32	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı						2,67	1,16	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Burs durumu: Başvurdum	3,05	1,02	20,35
Burs durumu: Başvurmadım	2,34	1,21	
Burs durumu: Evet	2,47	1,26	
Burs durumu: Hayır	2,71	1,25	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 9'da yer alan "Uzaktan eğitim sürecinde kayıt edilen dersleri tekrar ederek derslerdeki eksikliklerimi kapatabiliyorum" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 42,70) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. Aynı zamanda bu ifadeye katılan ve kesinlikle katılanların oranının toplam ankete katılan Suriyeli öğrencilerin yaklaşık dörtte üçüne (% 74,51) yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Suriyeli öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde kayıt edilen dersleri tekrar ederek derslerdeki eksikliklerini kapatabildikleri söylenebilir.

"Uzaktan eğitim sürecinde kayıt edilen dersleri tekrar ederek derslerdeki eksikliklerimi kapatabiliyorum" ifadesiyle öğrencilerin okudukları sınıf arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Genel olarak tüm sınıflardaki Suriyeli öğrencilerin kayıt edilen dersleri tekrar ederek eksiklerini kapatma eğilimi gösterdikleri söylenebilir. Sınıfsal olarak ayrışma yapıldığında, özellikle 4. sınıf ve üstünde okuyan (tıp ve diş hekimliği fakülteleri vb.) öğrencilerin dersleri kaydederek tekrarlayan görece en yüksek grup olduğu görülmektedir. Bunu ise sırasıyla 3. sınıf, 2. sınıf ve sonrasında da 1. sınıf öğrenci grupları izlemektedir.

Lisansüstü ve hazırlık sınıfları için pandemi döneminde uzaktan eğitim için iki türlü çevrim içi platform kullanılmaktadır. Küçük gruplar (genelde 25 öğrenciye kadar) için derslerin Zoom, Google Meets, Microsoft Teams ve benzeri çevrim içi platformlarda yapılması mümkünken, daha büyük sayıda öğrenci grupları için üniversitelerin kendilerine özel çevrim içi platformlarından yararlanılmıştır. Birinci grup platformlarda öğrencilerin derslerin otomatik olarak kayıt edilmiş halini izlemeleri mümkün olmayabilir çünkü öğrencinin kayıt edilmiş dersi, ilgili öğretim elemanından talep ederek temin etmesi söz konusudur. İkinci grup platformlarda ise öğrenciler otomatik olarak kayıt edilen dersleri tekrar ederek eksiklerini kapatabilmektedirler. Dolayısıyla lisansüstü ve hazırlık sınıflarındaki öğrencilerin kayıt edilen derslerden -diğer sınıflara oranla- daha az yararlanmalarının nedeni daha küçük gruplardan oluşmaları ve birinci grup platformları kullanmaları olabilir.

Tablo 9. Çevrimiçi ders kayıtlarını tekrar izleyebilmenin yararı

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 9 (%)	42,70	31,81	13,73	6,54	5,23	KESİNLİKLE KATILIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	2,00	1,14	
Erkek	2,08	1,18	6,21
Kadın	1,90	1,08	
Yaş: 19-21	2,19	1,14	19,34
Yaş: 22-24	2,04	1,19	
Yaş: 25-27	1,95	1,11	
Yaş: 28-30	1,88	1,11	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	2,04	1,14	
İstanbul Üniversitesi	1,95	1,13	
Marmara Üniversitesi	1,95	1,11	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2,33	1,22	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,01	1,15	
1. Sınıf	2,04	1,03	57,58**
2. Sınıf	1,98	1,14	
3. Sınıf	1,84	1,16	
4. Sınıf ve Üstü	1,74	1,20	
Hazırlık Lisans	2,27	1,07	
Lisansüstü	2,15	1,23	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	2,13	1,19	19,21
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	1,90	1,09	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	2,00	1,16	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,25	1,13	
Yabancı Dil: Diğer	2,25	1,22	13,75
Yabancı Dil: Fransızca	1,86	1,21	
Yabancı Dil: Hiç	1,96	1,06	
Yabancı Dil: İngilizce	1,96	1,14	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	1,93	1,11	26,85
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,15	1,16	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,03	1,19	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,57	1,13	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,51	1,25	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,03	1,10	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	1,92	1,12	16,13
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,10	1,17	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,04	1,13	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	1,91	1,08	
Çalışma durumu: Evet	1,94	1,12	5,84
Çalışma durumu: Hayır	2,03	1,17	
Çalışma durumu: İş arıyorum	1,98	1,16	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,02	1,08	
Burs durumu: Başvurdum	1,90	0,83	9,78
Burs durumu: Başvurmadım	1,78	1,04	
Burs durumu: Evet	2,07	1,24	
Burs durumu: Hayır	2,00	1,14	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 10'da yer alan "Pandemi döneminde öğretim üyeleriyle ders dışı iletişimde daha fazla sorun yaşıyorum" ifadesiyle ilgili Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 26,91) ile kararsız oldukları görülmektedir. Ancak bu ifadeye katılan ve kesinlikle katılanların oranının toplam ankete katılan Suriyeli öğrencilerin % 40,52'sini oluşturduğu dikkate alınırsa, öğrencilerin pandemi döneminde öğretim üyeleriyle ders dışı iletişimde sorun yaşadıkları söylenebilir.

"Pandemi döneminde öğretim üyeleriyle ders dışı iletişimde daha fazla sorun yaşıyorum" ifadesiyle sınıflar arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki bulunmaktadır. Hazırlık ve lisansüstü öğrencilerin beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük, 4.sınıf ve üstünde okuyan öğrencilerin ise en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Pandeminin öğretim elemanlarıyla ders dışı iletişime etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 10 (%)	16,01	24,51	26,91	22,88	9,69	KARARSIZIM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						2,86	1,22	
Erkek						2,80	1,24	4,22
Kadın						2,93	1,19	
Yaş: 19-21						2,78	1,13	13,68
Yaş: 22-24						2,83	1,24	
Yaş: 25-27						2,82	1,24	
Yaş: 28-30						2,93	1,24	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,84	1,15	
İstanbul Üniversitesi						2,87	1,24	
Marmara Üniversitesi						2,79	1,23	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,84	1,38	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,86	1,17	
1. Sınıf						2,74	1,17	47,41**
2. Sınıf						2,92	1,29	
3. Sınıf						2,97	1,20	
4. Sınıf ve Üstü						3,31	1,18	
Hazırlık Lisans						2,62	1,06	
Lisansüstü						2,63	1,23	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						2,79	1,22	8,17
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						2,88	1,20	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						2,87	1,26	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						2,88	1,15	
Yabancı Dil: Diğer						2,84	1,18	9,50
Yabancı Dil: Fransızca						3,00	1,53	
Yabancı Dil: Hiç						2,90	1,13	
Yabancı Dil: İngilizce						2,85	1,24	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Kalınan Mekan: Aile Yanı	2,85	1,22	15,07
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,08	1,20	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,79	1,19	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,57	0,98	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,90	1,24	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,99	1,33	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,81	1,26	13,62
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,85	1,15	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,98	1,25	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,98	1,19	
Çalışma durumu: Evet	2,86	1,29	8,37
Çalışma durumu: Hayır	2,88	1,20	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,84	1,18	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,81	1,21	
Burs durumu: Başvurdum	2,57	1,25	6,19
Burs durumu: Başvurmadım	3,16	1,27	
Burs durumu: Evet	2,80	1,20	
Burs durumu: Hayır	2,86	1,22	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 11'de yer alan "Pandemi döneminde Türk arkadaşlarımla iletişimde daha fazla problem yaşıyorum" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 26,47) ile katıldıkları görülmektedir. Bu ifadeye "kesinlikle katılıyorum" diyenler de ilave edilirse (% 21,57) bu oran, ankete katılan toplam Suriyeli öğrencilerin % 48,04'ünü oluşturmaktadır. Buna karşılık katılmayan ve kesinlikle katılmayanların oranının % 32,90'da kaldığı görülmektedir.

"Pandemi döneminde Türk arkadaşlarımla iletişimde daha fazla problem yaşıyorum" ifadesiyle sınıflar arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki bulunmaktadır. Ankete katılan tüm Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde Türk arkadaşlarıyla iletişimde beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre hazırlık lisans ve lisansüstünün en düşük, 4. sınıf ve üstünde okuyanların ise en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir. Bu ifadeye katılan ve katılmayan Suriyeli öğrenciler arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir. Alt sınıflarda okuyanların çoğunluğunun bu ifadeye katılmaları, eğitim sürecine yeni dahil olmaları ve / veya okulda sınırlı sayıda Türk arkadaşlarının olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 11. Pandeminin Türk arkadaşlarla iletişime etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 11 (%)	21,57	26,47	19,06	23,31	9,59	KATILIYORUM		
						Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel						2,73	1,29	
Erkek						2,74	1,27	3,14
Kadın						2,72	1,32	
Yaş: 19-21						2,73	1,24	8,16
Yaş: 22-24						2,63	1,32	
Yaş: 25-27						2,74	1,32	
Yaş: 28-30						2,77	1,29	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,74	1,26	
İstanbul Üniversitesi						2,81	1,31	
Marmara Üniversitesi						2,79	1,16	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,53	1,27	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,54	1,31	
1. Sınıf						2,59	1,22	45,48**
2. Sınıf						2,77	1,36	
3. Sınıf						2,95	1,28	
4. Sınıf ve Üstü						3,04	1,37	
Hazırlık Lisans						2,52	1,14	
Lisansüstü						2,54	1,28	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						2,71	1,21	13,45
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						2,72	1,33	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						2,78	1,32	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						2,59	1,20	
Yabancı Dil: Diğer						2,78	1,33	12,53
Yabancı Dil: Fransızca						3,57	1,13	
Yabancı Dil: Hiç						2,83	1,23	
Yabancı Dil: İngilizce						2,69	1,30	
Kalınan Mekan: Aile Yanı						2,73	1,30	11,44
Kalınan Mekan: Akraba Yanı						2,96	1,18	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı						2,73	1,30	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu						2,57	0,98	
Kalınan Mekan: Özel yurt						2,78	1,37	
Kalınan Mekan: Tek Başına						2,58	1,24	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3						2,70	1,32	11,12
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5						2,69	1,25	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7						2,88	1,32	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri						2,89	1,24	
Çalışma durumu: Evet						2,85	1,29	3,64
Çalışma durumu: Hayır						2,68	1,29	
Çalışma durumu: İş arıyorum						2,67	1,29	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı						2,75	1,30	
Burs durumu: Başvurdum						2,62	1,40	17,27
Burs durumu: Başvurmadım						3,25	1,24	
Burs durumu: Evet						2,80	1,36	
Burs durumu: Hayır						2,70	1,28	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 12'de yer alan "Pandemi döneminde medyada çıkan haberler Türkiye'deki ilişkilerimi olumsuz etkiliyor" ifadesiyle ilgili Suriyeli öğrencilerin "kararsız" oldukları görülmektedir. Bu ifadeye "katılıyorum" (% 22) ve "kesinlikle katılıyorum" (% 17,65) diyenler birlikte değerlendirildiğinde, Suriyeli öğrencilerin % 39,65'i pandemi döneminde medyada çıkan haberlerin Türkiye'deki ilişkilerini olumsuz etkilediğini düşünmektedir.

"Pandemi döneminde medyada çıkan haberler Türkiye'deki ilişkilerimi olumsuz etkiliyor" ifadesiyle burs durumu arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki vardır. Beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalama bursa başvuru yaptığını söyleyen kesim olarak görülmektedir.

Tablo 12. Pandemide Suriyeler'le ilgili medyada çıkan haberlerin Türkiye'deki ilişkilerine etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen	
İfade 12 (%)	17,65	22,00	27,67	20,59	12,09	KARARSIZIM	
					Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel					2,87	1,27	
Erkek					2,83	1,26	4,10
Kadın					2,93	1,27	
Yaş: 19-21					2,82	1,18	14,70
Yaş: 22-24					2,80	1,27	
Yaş: 25-27					2,75	1,28	
Yaş: 28-30					3,01	1,30	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi					2,70	1,22	
İstanbul Üniversitesi					2,97	1,31	
Marmara Üniversitesi					2,92	1,14	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi					2,56	1,21	
Yıldız Teknik Üniversitesi					2,83	1,23	
1. Sınıf					2,93	1,31	23,93
2. Sınıf					3,05	1,24	
3. Sınıf					2,82	1,25	
4. Sınıf ve Üstü					3,04	1,28	
Hazırlık Lisans					2,57	1,25	
Lisansüstü					2,64	1,20	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013					2,83	1,32	6,83
Türkiye'ye geliş: 2014-2016					2,94	1,24	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019					2,82	1,28	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası					2,79	1,19	
Yabancı Dil: Diğer					2,75	1,24	20,90
Yabancı Dil: Fransızca					3,71	1,25	
Yabancı Dil: Hiç					3,08	1,16	
Yabancı Dil: İngilizce					2,84	1,29	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Kalınan Mekan: Aile Yanı	2,88	1,27	20,87
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,12	1,24	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,75	1,22	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,57	1,13	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,66	1,27	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,10	1,29	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,96	1,30	10,03
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,80	1,22	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,86	1,28	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,68	1,18	
Çalışma durumu: Evet	2,94	1,37	17,16
Çalışma durumu: Hayır	2,88	1,22	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,80	1,28	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,87	1,23	
Burs durumu: Başvurdum	1,95	1,28	24,40*
Burs durumu: Başvurmadım	3,09	1,28	
Burs durumu: Evet	2,83	1,24	
Burs durumu: Hayır	2,90	1,26	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 13'te yer alan "Pandemi döneminde ailemin aşı olamaması sosyal ilişkiler konusunda yaşadığım problemleri artırdı" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 38,56) ile kesinlikle katılmadıkları görülmektedir. "Katılmıyorum" diyenlerle (% 31,37) birlikte değerlendirildiğinde, toplam % 69,93 oranıyla Suriyeli öğrencilerin, ailelerinin aşı olamaması nedeni ile sosyal ilişkilerinin olumsuz etkilendiği ifadesine katılmadıkları anlaşılmaktadır.

"Pandemi döneminde ailemin aşı olamaması sosyal ilişkiler konusunda yaşadığım problemleri artırdı" ifadesi ile cinsiyet arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Bu ifadeye Suriyeli öğrenciler genel olarak katılmamakla beraber; cinsiyet ayrımı açısından bakıldığında, katılmıyorum diyen kadın öğrencilerin erkeklere kıyasla görece daha fazla olduğu görülmektedir.

"Pandemi döneminde ailemin aşı olamaması sosyal ilişkiler konusunda yaşadığım problemleri artırdı" ifadesi ile kalınan mekan arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Suriyeli öğrencilerin genel olarak bu ifadeye katılmadıkları söylenebilir. İlginç bir bulgu olarak, aileleriyle birlikte ve tek başına yaşayan öğrenci grubunun bu ifadeye görece daha yüksek oranda katılmadıkları görülmektedir.

Tablo 13. Ailelerin aşı olamamasının Suriyeli öğrencilerin sosyal ilişkilerine etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 13 (%)	6,64	7,30	16,12	31,37	38,56	KESİNLİKLE KATILMIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	3,88	1,19	
Erkek	3,81	1,26	19,71**
Kadın	3,97	1,10	
Yaş: 19-21	3,89	1,20	6,68
Yaş: 22-24	3,97	1,16	
Yaş: 25-27	3,86	1,16	
Yaş: 28-30	3,83	1,23	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	3,63	1,26	
İstanbul Üniversitesi	3,90	1,18	
Marmara Üniversitesi	4,18	1,08	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	4,29	0,94	
Yıldız Teknik Üniversitesi	3,75	1,24	
1. Sınıf	3,93	1,13	31,35
2. Sınıf	3,75	1,23	
3. Sınıf	3,96	1,14	
4. Sınıf ve Üstü	4,05	1,16	
Hazırlık Lisans	3,63	1,28	
Lisansüstü	3,93	1,24	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	3,86	1,17	13,83
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,91	1,16	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	3,88	1,24	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	3,70	1,23	
Yabancı Dil: Diğer	3,65	1,32	18,72
Yabancı Dil: Fransızca	4,00	0,58	
Yabancı Dil: Hiç	3,98	1,03	
Yabancı Dil: İngilizce	3,90	1,20	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,96	1,16	40,95**
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,46	1,39	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	3,60	1,23	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,29	1,70	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,76	1,28	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,99	1,15	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,87	1,21	9,76
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,85	1,20	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	3,95	1,20	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,94	0,96	
Çalışma durumu: Evet	3,85	1,27	8,29
Çalışma durumu: Hayır	3,93	1,13	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,86	1,24	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,83	1,19	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Burs durumu: Başvurdum	3,86	1,31	8,24
Burs durumu: Başvurmadım	3,97	1,26	
Burs durumu: Evet	3,94	1,24	
Burs durumu: Hayır	3,87	1,18	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 14'te yer alan "Pandemi döneminde sosyal ilişkilerim sadece Suriyeli arkadaşlarımla sınırlı olmuştur" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 24,29) ile katıldıkları görülmektedir. "Kesinlikle katılıyorum" diyenler ile (% 21,79) birlikte değerlendirildiğinde, bu oran % 46,08'e çıkmaktadır. Diğer taraftan bu ifadeye "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyen Suriyeli öğrenciler birlikte değerlendirildiğinde oranın % 37,58 olduğu görülmektedir.

"Pandemi döneminde sosyal ilişkilerim sadece Suriyeli arkadaşlarımla sınırlı olmuştur" ifadesi ile tüm alt gruplar arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir bağlantıya ulaşılamamıştır.

Tablo 14. Pandeminin sosyal ilişkileri Suriyeli arkadaşlarla sınırlandırması

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 14 (%)	21,79	24,29	16,34	21,13	16,45	KATILIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	2,86	1,40	
Erkek	2,94	1,41	8,42
Kadın	2,76	1,39	
Yaş: 19-21	2,79	1,34	17,22
Yaş: 22-24	2,74	1,46	
Yaş: 25-27	2,96	1,38	
Yaş: 28-30	2,92	1,42	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	2,80	1,42	
İstanbul Üniversitesi	2,95	1,39	
Marmara Üniversitesi	3,06	1,46	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2,91	1,31	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,58	1,39	
1. Sınıf	2,86	1,42	20,30
2. Sınıf	2,91	1,40	
3. Sınıf	2,86	1,39	
4. Sınıf ve Üstü	3,01	1,48	
Hazırlık Lisans	2,56	1,23	
Lisansüstü	2,88	1,43	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	2,98	1,39	7,81
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	2,80	1,42	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	2,88	1,38	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,84	1,44	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Yabancı Dil: Diğer	3,03	1,50	13,75
Yabancı Dil: Fransızca	3,29	1,70	
Yabancı Dil: Hiç	2,80	1,32	
Yabancı Dil: İngilizce	2,84	1,40	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	2,83	1,41	14,94
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,08	1,32	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,98	1,37	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,29	1,11	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,83	1,38	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,88	1,48	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,91	1,43	14,91
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,79	1,32	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,81	1,46	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,04	1,50	
Çalışma durumu: Evet	3,05	1,44	18,69
Çalışma durumu: Hayır	2,77	1,36	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,62	1,39	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,06	1,41	
Burs durumu: Başvurdum	2,24	1,41	16,77
Burs durumu: Başvurmadım	3,09	1,40	
Burs durumu: Evet	2,99	1,50	
Burs durumu: Hayır	2,85	1,39	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 15'te yer alan "Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince Türkiye'de kalmak ve iş bulmak istiyorum" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 45,42) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. Bu ifadeye "katılıyorum" diyen Suriyeli öğrenciler ile birlikte değerlendirildiğinde % 65,68 oranına ulaşılmaktadır. Bu veriler de pandemi ve / veya öğrenim hayatları bitince Türkiye'de kalmak ve iş bulmak isteyenlerin oranının ankete katılan Suriyeli öğrenciler arasında yüksek olduğunu göstermektedir.

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince Türkiye'de kalmak ve iş bulmak istiyorum" ifadesiyle yaş arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin yaş gruplarına göre yapılan analizinde, ileri yaş gruplarında (25-27 ve 28-30) Türkiye'de kalmak ve iş bulmak eğiliminin diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek olduğu söylenebilir. Bu durumun, ileri yaş gruplarındaki Suriyeli öğrencilerin Türkiye'de yerleşik olma eğilimlerinin artması ile ilişkili olduğunu düşünmek mümkündür (Erdoğan, 2021).

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince Türkiye'de kalmak ve iş bulmak istiyorum" ifadesiyle sınıf arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur.

Suriyeli öğrencilerin genel olarak bu ifadeye katıldıkları görülmektedir. İlginç olan bir bulgu ise 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin bu ifadeye diğerlerine oranla görece daha çok katılmalarıdır.

Tablo 15. Pandemi ve/veya mezuniyet sonrası Türkiye'de kalma ve iş bulma beklentisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 15 (%)	45,42	20,26	22,77	4,58	6,97	KESİNLİKLE KATILIYORUM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						2,07	1,22	
Erkek						2,11	1,24	3,97
Kadın						2,03	1,20	
Yaş: 19-21						2,22	1,13	39,21**
Yaş: 22-24						2,30	1,30	
Yaş: 25-27						1,89	1,15	
Yaş: 28-30						1,95	1,24	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,07	1,25	
İstanbul Üniversitesi						1,91	1,18	
Marmara Üniversitesi						2,45	1,32	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,45	1,26	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,21	1,17	
1. Sınıf						1,89	1,10	37,76**
2. Sınıf						2,08	1,13	
3. Sınıf						2,19	1,27	
4. Sınıf ve Üstü						1,95	1,12	
Hazırlık Lisans						2,00	1,27	
Lisansüstü						2,38	1,46	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						2,15	1,26	15,24
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						1,99	1,16	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						2,09	1,28	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						2,29	1,19	
Yabancı Dil: Diğer						2,18	1,31	16,87
Yabancı Dil: Fransızca						2,00	1,00	
Yabancı Dil: Hiç						1,85	1,02	
Yabancı Dil: İngilizce						2,10	1,24	
Kalınan Mekan: Aile Yanı						2,02	1,18	29,17
Kalınan Mekan: Akraba Yanı						2,27	1,46	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı						2,03	1,24	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu						2,57	0,98	
Kalınan Mekan: Özel yurt						2,53	1,38	
Kalınan Mekan: Tek Başına						2,16	1,21	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3						2,06	1,24	16,72
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5						1,99	1,10	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7						2,27	1,35	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri						2,23	1,35	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Çalışma durumu: Evet	1,89	1,22	22,74*
Çalışma durumu: Hayır	2,14	1,19	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,09	1,31	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,14	1,18	
Burs durumu: Başvurdum	2,24	1,26	17,31
Burs durumu: Başvurmadım	1,97	1,43	
Burs durumu: Evet	2,27	1,21	
Burs durumu: Hayır	2,05	1,21	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 16'da yer alan "Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince Suriye'ye gidip ülkemin yeniden inşa edilmesine katkı vermek istiyorum" ifadesine ilişkin Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 36,93) ile "kararsız" oldukları görülmektedir. "Katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin oranı (% 36.16) ile "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin oranı (% 26,91) birlikte değerlendirildiğinde, bu ifadeye olumsuz yaklaşıldığı görülmektedir.

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince Suriye'ye gidip ülkemin yeniden inşa edilmesine katkı vermek istiyorum" ifadesiyle yaş grubu arasında % 1 düzeyinde anlamlı bir ilişki mevcuttur. Beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalamanın 19-21 yaş aralığı, en yüksek ortalamanın ise 28-30 yaş aralığı olduğu görülmektedir. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir. Bu konu ile alakalı görüş bildiren üst yaş gruplarının Türkiye'de yerleşik olma eğilimlerinin arttığı ve zamanla daha realist davrandıkları, buna karşın daha genç yaş gruplarının ise daha idealist bir tutum sergiledikleri düşünülebilir.

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince Suriye'ye gidip ülkemin yeniden inşa edilmesine katkı vermek istiyorum" ifadesi ile kalınan mekan arasında % 1 düzeyinde anlamlı bir ilişki mevcuttur. Beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalamanın özel yurtta, en yüksek ortalamanın ise arkadaş yanında kalanlara ait olduğu görülmektedir. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. "Katılıyorum" diyenlerin ise genel olarak ailelerinden uzakta ya da ailelerini Suriye'de bırakmış olanlardan oluştuğu düşünülebilir.

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince Suriye'ye gidip ülkemin yeniden inşa edilmesine katkı vermek istiyorum" ifadesi ile çalışma durumu arasında % 1 düzeyinde anlamlı bir ilişki mevcuttur. Beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine

göre en düşük ortalamanın yarı zamanlı çalışanlar, en yüksek ortalamanın ise tam zamanlı çalışanlara ait olduğu görülmektedir. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir. "Katılıyorum" diyenlerin genel olarak Türkiye'de çalışıp Suriye'de kalan ailelerinin geçimine katkı sağlamak isteyenlerden oluştuğu düşünülebilir.

Tablo 16. Pandemi ve/veya mezuniyet sonrası Suriye'ye geri dönme beklentisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade16 (%)	14,16	12,75	36,93	17,10	19,06	KARARSIZIM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						3,14	1,27	
Erkek						3,09	1,30	8,77
Kadın						3,20	1,23	
Yaş: 19-21						2,88	1,22	28,53**
Yaş: 22-24						3,02	1,27	
Yaş: 25-27						3,20	1,20	
Yaş: 28-30						3,34	1,30	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						3,25	1,19	
İstanbul Üniversitesi						3,25	1,30	
Marmara Üniversitesi						3,34	1,26	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,62	1,03	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,87	1,24	
1.Sınıf						3,09	1,32	25,39
2. Sınıf						3,06	1,23	
3. Sınıf						3,05	1,26	
4. Sınıf ve Üstü						3,45	1,13	
Hazırlık Lisans						3,22	1,25	
Lisansüstü						3,15	1,34	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						2,98	1,22	20,48
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						3,22	1,30	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						3,20	1,24	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						2,82	1,25	
Yabancı Dil: Diğer						3,21	1,35	9,02
Yabancı Dil: Fransızca						3,29	1,38	
Yabancı Dil: Hiç						3,19	1,18	
Yabancı Dil: İngilizce						3,12	1,27	
Kalınan Mekan: Aile Yanı						3,17	1,24	40,99**
Kalınan Mekan: Akraba Yanı						3,19	1,52	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı						3,24	1,21	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu						3,00	1,15	
Kalınan Mekan: Özel yurt						2,63	1,39	
Kalınan Mekan: Tek Başına						3,13	1,36	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3						3,17	1,32	17,51
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5						3,17	1,19	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7						3,02	1,28	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri						3,09	1,28	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Çalışma durumu: Evet	3,40	1,31	26,61**
Çalışma durumu: Hayır	3,06	1,21	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,18	1,29	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,93	1,27	
Burs durumu: Başvurdum	2,57	1,33	17,35
Burs durumu: Başvurmadım	3,38	1,39	
Burs durumu: Evet	2,89	1,24	
Burs durumu: Hayır	3,18	1,26	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 17'de yer alan "Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince imkanım olursa yurt dışına gitmek istiyorum" ifadesine ilişkin Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 30,61) ile "kararsız" oldukları görülmektedir. Bu ifadeye "katılmıyorum" (% 18,30) ve "kesinlikle katılmıyorum" (% 19,83) diyenler birlikte değerlendirildiğinde (% 38,13), Suriyeli öğrencilerin imkanları olsa bile yurt dışına gitmek istemedikleri anlaşılmaktadır. Buna karşın "katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin oranı ise % 31,27'dir.

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince imkanım olursa yurt dışına gitmek istiyorum" ifadesi ile yaş arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre en düşük ortalamanın en genç yaş grubu, en yüksek ortalamanın ise en üst yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bu ifadeye katılan genç yaş grubundaki öğrencilerin, yaşam koşullarının daha iyi olduğunu düşündükleri diğer ülkelere doğru daha fazla göç etme eğilimi gösterdikleri düşünülebilir.

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince imkanım olursa yurt dışına gitmek istiyorum" ifadesi ile bilinen yabancı dil arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Fransızca bilenlerin ise -ki sayıları bu ankette çok düşük çıkmıştır (% 0,8)- İngilizce bilenlere oranla görece daha yüksek yurt dışına gitme eğilimi gösterdikleri söylenebilir.

"Pandemi ve / veya öğrenim hayatım bitince imkanım olursa yurt dışına gitmek istiyorum" ifadesi ile kalınan mekandaki kişi sayısı arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

Tablo 17. Pandemi ve/veya mezuniyet sonrası üçüncü ülkelere gitme beklentisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 17 (%)	15,69	15,58	30,61	18,30	19,83	KARARSIZIM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	3,11	1,32	
Erkek	3,13	1,31	6,06
Kadın	3,09	1,34	
Yaş: 19-21	2,80	1,22	44,69**
Yaş: 22-24	2,98	1,30	
Yaş: 25-27	3,26	1,30	
Yaş: 28-30	3,30	1,37	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	3,24	1,34	
İstanbul Üniversitesi	3,27	1,34	
Marmara Üniversitesi	2,70	1,37	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2,73	1,16	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,90	1,21	
1. Sınıf	3,22	1,33	12,99
2. Sınıf	3,03	1,26	
3. Sınıf	3,05	1,28	
4. Sınıf ve Üstü	3,17	1,37	
Hazırlık Lisans	3,20	1,33	
Lisansüstü	3,02	1,41	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	3,03	1,29	9,80
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,11	1,34	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	3,19	1,30	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,96	1,39	
Yabancı Dil: Diğer	2,96	1,44	25,18*
Yabancı Dil: Fransızca	2,14	1,68	
Yabancı Dil: Hiç	3,35	1,30	
Yabancı Dil: İngilizce	3,10	1,30	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,14	1,32	11,36
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,23	1,24	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	3,11	1,33	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,71	1,50	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,02	1,29	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,90	1,42	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,11	1,38	22,09*
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,15	1,28	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,90	1,25	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,40	1,21	
Çalışma durumu: Evet	3,30	1,34	13,98
Çalışma durumu: Hayır	3,03	1,30	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,16	1,40	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,99	1,24	
Burs durumu: Başvurdum	2,29	1,19	16,06
Burs durumu: Başvurmadım	2,94	1,56	
Burs durumu: Evet	3,04	1,25	
Burs durumu: Hayır	3,15	1,32	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 18'de yer alan "Pandemi sürecinde ailemin ve / veya kendi gelirimde ciddi bir düşme olmadı" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 36,06) ile "kesinlikle katılmıyorum" dedikleri görülmektedir. "Katılmıyorum" diyenler de ilave edildiğinde (% 28,54), Suriyeli öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (% 64,60) bu konu ile ilgili olumsuz görüş bildirdiğini söylemek mümkündür.

"Pandemi sürecinde ailemin ve / veya kendi gelirimde ciddi bir düşme olmadı" ifadesi ile yaş arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Suriyeli öğrencilerin bir bölümünün özellikle hizmetler sektöründe (garson, satış elemanı, tercüman vb. olarak) tam veya yarı zamanlı çalışıyor oldukları düşünülürse, pandemi döneminde bu tür işler önemli ölçüde kesintiye uğradığı için gelir kaybına uğramış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca, Suriyeli ailelerin de önemli bir bölümünün alt meslek gruplarında çalışıyor olmaları da dikkate alındığında, bu grubun pandemi döneminde en çok mağdur olan sosyal gruplar arasında yer aldığı düşünülebilir. Dolayısıyla Suriyeli öğrencilerin hem ailelerinin hem kendilerinin pandemi döneminde gelir kaybına uğradıkları görülmektedir.

"Pandemi sürecinde ailemin ve / veya kendi gelirimde ciddi bir düşme olmadı" ifadesi ile kalınan mekan arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır. Suriyeli öğrenciler arasında özel yurt ve aile yanında kalanların görece bu ifadeye katılmadıkları söylenebilir.

"Pandemi sürecinde ailemin ve / veya kendi gelirimde ciddi bir düşme olmadı" ifadesi ile çalışma durumu arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki vardır. Suriyeli öğrencilerden iş arayanların bu ifadeye görece daha yüksek oranda katılmadıkları söylenebilir.

Tablo 18. Pandeminin aile ve/veya kendi gelir düzeyine etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 18 (%)	8,06	10,46	16,88	28,54	36,06	KESİNLİKLE KATILMIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	3,74	1,27	
Erkek	3,65	1,32	8,43
Kadın	3,85	1,19	
Yaş: 19-21	3,53	1,26	21,21*
Yaş: 22-24	3,84	1,23	
Yaş: 25-27	3,89	1,24	
Yaş: 28-30	3,74	1,30	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	3,88	1,21	
İstanbul Üniversitesi	3,79	1,27	
Marmara Üniversitesi	3,12	1,31	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	4,05	1,15	
Yıldız Teknik Üniversitesi	3,70	1,24	
1. Sınıf	3,72	1,35	
2. Sınıf	3,83	1,18	
3. Sınıf	3,74	1,22	29,22
4. Sınıf ve Üstü	3,72	1,28	
Hazırlık Lisans	4,09	1,11	
Lisansüstü	3,43	1,34	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	3,62	1,32	
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,78	1,27	12,75
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	3,81	1,20	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	3,50	1,43	
Yabancı Dil: Diğer	3,73	1,35	
Yabancı Dil: Fransızca	4,14	1,21	10,80
Yabancı Dil: Hiç	3,76	1,16	
Yabancı Dil: İngilizce	3,74	1,28	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,79	1,22	
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,46	1,58	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	3,68	1,35	32,95*
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	3,14	1,68	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,81	1,29	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,49	1,28	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,60	1,31	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,86	1,20	17,16
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	3,77	1,31	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	4,15	1,06	
Çalışma durumu: Evet	3,63	1,36	
Çalışma durumu: Hayır	3,69	1,23	24,36*
Çalışma durumu: İş arıyorum	4,07	1,10	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,67	1,34	
Burs durumu: Başvurdum	4,19	1,03	
Burs durumu: Başvurmadım	3,50	1,37	17,55
Burs durumu: Evet	3,44	1,26	
Burs durumu: Hayır	3,78	1,26	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 19'da yer alan "Pandemi döneminde harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 26,69) ile "kesinlikle katılmıyorum" dedikleri görülmektedir. "Katılmıyorum" diyenler de ilave edildiğinde (% 26,25), Suriyeli öğrencilerin yarısından fazlasının (% 52,94) harcamalarında düşüş olduğu görülmektedir.

"Pandemi döneminde harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı" ifadesi ile cinsiyet arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Suriyeli öğrenciler

arasında kadınların beş kategoriden oluşan Likert ölçeğine göre olan ortalamasının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

"Pandemi döneminde harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı" ifadesi ile yaş arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

"Pandemi döneminde harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı" ifadesi ile sınıf arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir.

"Pandemi döneminde harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı" ifadesi ile çalışma durumları arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Bu ifadeye katılan ve katılmayanlar arasında net bir ayrım yapmanın mümkün olmadığı söylenebilir. İş arıyorum diyenlerin daha yüksek bir ortalamaya sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 19. Pandeminin kişisel harcamalara etkisi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 19 (%)	9,91	16,01	21,13	26,25	26,69	KESİNLİKLE KATILMIYORUM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						3,44	1,30	
Erkek						3,33	1,35	20,87**
Kadın						3,57	1,22	
Yaş: 19-21						3,26	1,22	35,54**
Yaş: 22-24						3,48	1,25	
Yaş: 25-27						3,45	1,37	
Yaş: 28-30						3,52	1,34	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						3,46	1,35	
İstanbul Üniversitesi						3,54	1,29	
Marmara Üniversitesi						2,97	1,29	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						3,31	1,36	
Yıldız Teknik Üniversitesi						3,40	1,26	
1. Sınıf						3,40	1,37	32,77*
2. Sınıf						3,52	1,27	
3. Sınıf						3,49	1,21	
4. Sınıf ve Üstü						3,61	1,21	
Hazırlık Lisans						3,51	1,39	
Lisansüstü						3,13	1,32	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						3,35	1,28	19,72
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						3,52	1,25	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						3,43	1,37	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						3,23	1,43	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Yabancı Dil: Diğer	3,38	1,39	12,79
Yabancı Dil: Fransızca	3,86	1,46	
Yabancı Dil: Hiç	3,47	1,28	
Yabancı Dil: İngilizce	3,44	1,29	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,45	1,28	23,26
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,38	1,42	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	3,55	1,38	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,86	1,35	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,39	1,27	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,19	1,29	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,34	1,31	17,18
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,45	1,30	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	3,67	1,21	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,57	1,38	
Çalışma durumu: Evet	3,42	1,37	22,65*
Çalışma durumu: Hayır	3,45	1,25	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,67	1,26	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,20	1,33	
Burs durumu: Başvurdum	3,00	1,38	12,16
Burs durumu: Başvurmadım	2,97	1,26	
Burs durumu: Evet	3,43	1,23	
Burs durumu: Hayır	3,47	1,31	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 20'de yer alan "Pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda 'tutorial' (tamamlayıcı) dersler verilmektedir" ifadesine ilişkin Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 32,90) ile "kararsız" oldukları görülmektedir. "Katılıyorum" diyenler ile "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin oranı % 41,17 iken, "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" diyenlerin oranı % 25,92'dir. "Katılıyorum" ve "kesinlikle katılıyorum" diyenlerin diğerlerine oranla daha yüksek olması, Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda tamamlayıcı dersler (tutorial) verilmesine olumlu baktıklarını düşündürmektedir.

"Pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda 'tutorial' (tamamlayıcı dersler) verilmektedir" ifadesi ile cinsiyet arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Erkek katılımcıların cevaplarının ortalamasının görece daha düşük olduğu söylenebilir.

"Pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda 'tutorial' (tamamlayıcı dersler) verilmektedir" ifadesi ile yaş grupları arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. En genç yaş grubundan (19-21) ileri yaş grubuna (28-30) doğru gittikçe ortalamanın görece yükseldiği görülmektedir.

"Pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda 'tutorial' (tamamlayıcı dersler) verilmektedir" ifadesi ile sınıf arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Sınıflara göre ayrıma gidildiğinde bu ifadeye görece en çok katılanların hazırlık sınıfı öğrencileri oldukları görülmektedir.

Tablo 20. Pandemide tamamlayıcı ders (tutorial) ihtiyacının karşılanması

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 20 (%)	14,05	27,12	32,90	16,01	9,91	KARARSIZIM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	2,81	1,16	
Erkek	2,78	1,12	10,11*
Kadın	2,84	1,22	
Yaş: 19-21	3,00	1,11	27,56**
Yaş: 22-24	2,91	1,21	
Yaş: 25-27	2,79	1,21	
Yaş: 28-30	2,64	1,13	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	2,81	1,11	
İstanbul Üniversitesi	2,66	1,18	
Marmara Üniversitesi	3,03	1,05	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	3,25	1,39	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,94	1,08	
1. Sınıf	2,76	1,13	36,05*
2. Sınıf	2,71	1,13	
3. Sınıf	3,03	1,25	
4. Sınıf ve Üstü	2,89	1,11	
Hazırlık Lisans	2,49	1,10	
Lisansüstü	2,93	1,20	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	2,93	1,19	10,14
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	2,81	1,17	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	2,73	1,14	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,79	1,12	
Yabancı Dil: Diğer	2,77	1,18	11,34
Yabancı Dil: Fransızca	2,86	1,68	
Yabancı Dil: Hiç	2,66	1,16	
Yabancı Dil: İngilizce	2,84	1,15	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	2,81	1,18	21,70
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,31	0,97	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,86	1,15	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,43	0,53	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,88	1,19	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,87	1,14	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,75	1,13	10,03
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,82	1,15	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,89	1,29	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,98	1,17	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Çalışma durumu: Evet	2,85	1,21	6,96
Çalışma durumu: Hayır	2,84	1,17	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,71	1,16	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,75	1,08	
Burs durumu: Başvurdum	2,71	1,35	8,76
Burs durumu: Başvurmadım	2,75	1,27	
Burs durumu: Evet	2,90	1,25	
Burs durumu: Hayır	2,80	1,14	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 21'de yer alan "Pandemi döneminde sınavların test şeklinde yapılması uygundur" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 52,18) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. "Katılıyorum" diyenler ile birlikte değerlendirildiğinde, Suriyeli öğrencilerin dörtte üçü (% 76,04) bu ifadeye olumlu bakmaktadır. Bu oranın yüksek olmasının temel nedeni dil zorlukları yüzünden Suriyeli öğrencilerin sınavların test usulüyle yapılmasını tercih etmeleridir.

"Pandemi döneminde sınavların test şeklinde yapılması uygundur" ifadesi ile sınıf arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Üst sınıflarla kıyaslandığında alt sınıfların bu ifadeye katılmalarının görece daha yüksek olduğu söylenebilir.

"Pandemi döneminde sınavların test şeklinde yapılması uygundur" ifadesi ile yaşanan mekan arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. 4-5 kişilik mekanlarda yaşayan öğrencilerin diğerlerine oranla bu ifadeye görece daha çok katıldıkları görülmektedir.

Tablo 21. Pandemide test usulü sınav tercih edilmesi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 21 (%)	52,18	23,86	11,76	5,34	6,86	KESİNLİKLE KATILIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	1,91	1,21	
Erkek	1,95	1,21	2,83
Kadın	1,86	1,21	
Yaş: 19-21	2,05	1,28	19,34
Yaş: 22-24	2,09	1,34	
Yaş: 25-27	1,77	1,13	
Yaş: 28-30	1,79	1,11	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	1,84	1,16	
İstanbul Üniversitesi	1,75	1,14	
Marmara Üniversitesi	2,05	1,07	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	1,71	1,13	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,33	1,37	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
1. Sınıf	1,72	1,12	53,17**
2. Sınıf	1,80	1,11	
3. Sınıf	2,09	1,36	
4. Sınıf ve Üstü	1,89	1,20	
Hazırlık Lisans	1,88	1,26	
Lisansüstü	2,23	1,22	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	1,99	1,31	16,01
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	1,89	1,18	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	1,88	1,21	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	1,93	1,08	
Yabancı Dil: Diğer	2,05	1,24	14,94
Yabancı Dil: Fransızca	1,71	1,50	
Yabancı Dil: Hiç	1,63	0,99	
Yabancı Dil: İngilizce	1,94	1,24	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	1,86	1,18	13,43
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,00	1,26	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	1,93	1,26	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,00	1,15	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,17	1,42	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,01	1,19	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	1,91	1,16	22,90*
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	1,79	1,16	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,12	1,36	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,11	1,48	
Çalışma durumu: Evet	1,90	1,22	10,89
Çalışma durumu: Hayır	1,89	1,20	
Çalışma durumu: İş arıyorum	1,91	1,26	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	1,96	1,18	
Burs durumu: Başvurdum	1,86	1,15	3,44
Burs durumu: Başvurmadım	1,81	1,09	
Burs durumu: Evet	1,92	1,14	
Burs durumu: Hayır	1,91	1,23	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 22'de yer alan "Pandemi döneminde sınavların yazılı yerine sözlü olmasını tercih ederim" ifadesine, Suriyeli öğrenciler en yüksek oran (% 34,86) ile kesinlikle katılmamaktadırlar. "Katılmıyorum" diyenler ile birlikte değerlendirildiğinde, Suriyeli öğrencilerin yarısından fazlasının (% 59,59) bu ifadeye olumsuz baktığı görülmektedir. Bu oranın yüksek olmasının temel nedeni olarak dil zorlukları nedeniyle Suriyeli öğrencilerin sözlü yerine yazılı sınavları tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

"Pandemi döneminde sınavların yazılı yerine sözlü olmasını tercih ederim" ifadesi ile cinsiyet arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Kadın

katılımcıların görüşlerinin ortalamasının erkeklere kıyasla görece daha yüksek olduğu görülmektedir.

"Pandemi döneminde sınavların yazılı yerine sözlü olmasını tercih ederim" ifadesi ile yabancı dil arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Öğrencilerin bildiklerini beyan ettikleri yabancı dillere göre ayrım yapılırsa, İngilizce bilenlerin (%72) sözlü sınav yerine yazılı sınavı tercih ettikleri görülmektedir. Yazılı sınav, Fransızca bilen öğrenciler (% 0,8) arasında daha çok tercih edilmektedir.

Tablo 22. Pandemide yazılı yerine sözlü sınav tercih edilmesi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 22 (%)	10,02	8,82	21,57	24,73	34,86	KESİNLİKLE KATILMIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	3,66	1,30	
Erkek	3,53	1,34	12,57**
Kadın	3,82	1,24	
Yaş: 19-21	3,54	1,31	19,54
Yaş: 22-24	3,54	1,32	
Yaş: 25-27	3,72	1,36	
Yaş: 28-30	3,76	1,25	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	3,53	1,39	
İstanbul Üniversitesi	3,76	1,26	
Marmara Üniversitesi	3,61	1,13	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	3,73	1,27	
Yıldız Teknik Üniversitesi	3,49	1,40	
1. Sınıf	3,65	1,35	27,18
2. Sınıf	3,50	1,37	
3. Sınıf	3,68	1,26	
4. Sınıf ve Üstü	3,88	1,28	
Hazırlık Lisans	3,79	1,15	
Lisansüstü	3,60	1,28	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	3,57	1,37	11,56
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	3,59	1,30	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	3,81	1,24	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	3,63	1,40	
Yabancı Dil: Diğer	3,25	1,35	23,74*
Yabancı Dil: Fransızca	4,14	1,46	
Yabancı Dil: Hiç	3,81	1,18	
Yabancı Dil: İngilizce	3,69	1,31	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	3,72	1,27	25,94
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	3,15	1,38	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	3,55	1,35	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,86	1,57	
Kalınan Mekan: Özel yurt	3,34	1,48	
Kalınan Mekan: Tek Başına	3,81	1,27	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	3,70	1,28	9,70
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	3,67	1,29	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	3,48	1,42	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	3,66	1,31	
Çalışma durumu: Evet	3,54	1,27	16,52
Çalışma durumu: Hayır	3,70	1,30	
Çalışma durumu: İş arıyorum	3,86	1,28	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	3,50	1,37	
Burs durumu: Başvurdum	3,52	1,36	6,04
Burs durumu: Başvurmadım	3,50	1,30	
Burs durumu: Evet	3,54	1,37	
Burs durumu: Hayır	3,68	1,30	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 23'te yer alan "Pandemi döneminde tedbirli ve mesafeli olarak kampüste yapılacak sosyal/kültürel ve spor etkinliklerine katılmak isterim" ifadesine Suriyeli öğrenciler en yüksek oran (% 30,28) ile katılmaktadırlar. "Kesinlikle katılıyorum" diyenler (% 29,85) ile birlikte değerlendirildiğinde, Suriyeli öğrenciler arasında bu ifadeye olumlu bakanların oranı yüksektir (% 60,13). Bu oranın yüksek olmasının başlıca nedeni, ankete katılan öğrencilerin pandemi döneminde üniversiteyi eğitim-öğrenim faaliyetlerinin yanı sıra bir sosyalleşme mekanı olarak da görmeleri ile açıklanabilir.

"Pandemi döneminde tedbirli ve mesafeli olarak kampüste yapılacak sosyal/kültürel ve spor etkinliklerine katılmak isterim" ifadesi ile tüm alt gruplar arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir bağlantıya ulaşılamamıştır.

Tablo 23. Pandemide tedbirli ve mesafeli olarak kampüs etkinliklerine katılım tercihi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 23 (%)	29,85	30,28	21,24	9,15	9,48	KATILIYORUM		
						Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel						2,38	1,26	
Erkek						2,33	1,26	5,64
Kadın						2,45	1,26	
Yaş: 19-21						2,36	1,25	15,78
Yaş: 22-24						2,23	1,22	
Yaş: 25-27						2,29	1,22	
Yaş: 28-30						2,52	1,30	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,29	1,18	
İstanbul Üniversitesi						2,43	1,28	
Marmara Üniversitesi						2,45	1,15	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,58	1,41	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,24	1,25	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
1. Sınıf	2,32	1,19	30,12
2. Sınıf	2,35	1,30	
3. Sınıf	2,27	1,21	
4. Sınıf ve Üstü	2,61	1,30	
Hazırlık Lisans	2,34	1,12	
Lisansüstü	2,49	1,39	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	2,57	1,36	10,79
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	2,31	1,21	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	2,38	1,25	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,29	1,33	
Yabancı Dil: Diğer	2,21	1,20	12,60
Yabancı Dil: Fransızca	3,00	1,73	
Yabancı Dil: Hiç	2,43	1,18	
Yabancı Dil: İngilizce	2,39	1,28	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	2,41	1,26	13,04
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,62	1,36	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,35	1,26	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,71	1,25	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,31	1,32	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,10	1,17	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,39	1,29	13,55
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,40	1,20	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,24	1,24	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,60	1,45	
Çalışma durumu: Evet	2,42	1,25	12,92
Çalışma durumu: Hayır	2,48	1,28	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,29	1,29	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,18	1,17	
Burs durumu: Başvurdum	1,76	1,04	12,68
Burs durumu: Başvurmadım	2,22	1,21	
Burs durumu: Evet	2,38	1,34	
Burs durumu: Hayır	2,40	1,25	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 24'te yer alan "Pandemi döneminde öğrenci yemekhanesinin açık olmasını isterim" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (%28,76) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. "Katılıyorum" diyenler (% 25,82) ile birlikte değerlendirildiğinde ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası (% 54,58) bu ifadeye olumlu bakmaktadır.

"Pandemi döneminde öğrenci yemekhanesinin açık olmasını isterim" ifadesiyle yabancı dil bilgisi arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Bu ifadeye, Suriye'deki yerel dillerden birini konuşan öğrencilerin, İngilizce ve Fransızca bilen diğer gruplara kıyasla daha yüksek oranda katıldıkları söylenebilir.

"Pandemi döneminde öğrenci yemekhanesinin açık olmasını isterim" ifadesiyle çalışma durumu arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Bir işte çalışmayan veya iş arayan grupların bu ifadeye en çok katılanlar olduğu görülmektedir. Bunun da başlıca sebebi olarak bu iki gruptaki Suriyeli öğrencilerin diğerlerine oranla okula daha sık gelmeleri ve daha ucuz olduğu için yemekhaneyi tercih etmeleri olabilir.

Tablo 24. Pandemide yemekhane kullanım talebi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen		
İfade 24 (%)	28,76	25,82	27,23	8,39	9,80	KESİNLİKLE KATILIYORUM		
						Ort.	**Std.**	**Ki-Kare**
Genel						2,45	1,26	
Erkek						2,41	1,27	3,97
Kadın						2,49	1,23	
Yaş: 19-21						2,24	1,20	16,09
Yaş: 22-24						2,36	1,18	
Yaş: 25-27						2,54	1,27	
Yaş: 28-30						2,58	1,31	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi						2,57	1,25	
İstanbul Üniversitesi						2,55	1,26	
Marmara Üniversitesi						2,47	1,17	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi						2,36	1,35	
Yıldız Teknik Üniversitesi						2,13	1,22	
1. Sınıf						2,39	1,18	19,38
2. Sınıf						2,47	1,31	
3. Sınıf						2,41	1,29	
4. Sınıf ve Üstü						2,50	1,27	
Hazırlık Lisans						2,34	1,07	
Lisansüstü						2,57	1,35	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013						2,40	1,24	6,55
Türkiye'ye geliş: 2014-2016						2,43	1,25	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019						2,50	1,27	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası						2,41	1,36	
Yabancı Dil: Diğer						2,25	1,16	21,09*
Yabancı Dil: Fransızca						2,29	0,95	
Yabancı Dil: Hiç						2,46	1,11	
Yabancı Dil: İngilizce						2,48	1,30	
Kalınan Mekan: Aile Yanı						2,49	1,25	20,45
Kalınan Mekan: Akraba Yanı						2,73	1,25	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı						2,27	1,21	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu						3,00	1,53	
Kalınan Mekan: Özel yurt						2,37	1,35	
Kalınan Mekan: Tek Başına						2,30	1,27	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,49	1,29	17,75
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,40	1,19	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,27	1,24	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,83	1,40	
Çalışma durumu: Evet	2,61	1,29	21,77*
Çalışma durumu: Hayır	2,38	1,21	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,32	1,32	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,52	1,25	
Burs durumu: Başvurdum	1,76	1,04	11,52
Burs durumu: Başvurmadım	2,59	1,29	
Burs durumu: Evet	2,49	1,30	
Burs durumu: Hayır	2,45	1,25	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 25'te yer alan "Pandemi döneminde sürekli evde kalarak eğitime devam etmek yerine eğitimin hibrid (karma) olmasını isterim" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran (% 34,42) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. "Katılıyorum" diyenler (% 21,90) ile birlikte değerlendirildiğinde, ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası (% 56,32) bu ifadeye olumlu bakmaktadır.

"Pandemi döneminde sürekli evde kalarak eğitime devam etmek yerine eğitimin hibrid (karma) olmasını isterim" ifadesiyle yaş grubu arasında % 1 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. Yaş gruplarına göre ayrım yapıldığında, en genç yaş grubundan (19-21) ileri yaş grubuna (28-30) doğru gidildikçe öğrencilerin bu ifadeye katılma eğilimlerinin düştüğü görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde hibrid eğitim sistemini tercih etmelerinin sebepleri arasında, kampüs ortamında yaşıtlarıyla bir araya gelme ve birbirleriyle iletişimde bulunma isteklerinin yer aldığı düşünülebilir.

"Pandemi döneminde sürekli evde kalarak eğitime devam etmek yerine eğitimin hibrid (karma) olmasını isterim" ifadesiyle bulundukları sınıf arasında % 5 anlamlılık düzeyinde bir ilişki mevcuttur. 2. sınıf öğrencilerinin diğer gruplarla kıyaslandığında bu ifadeye katılımlarının görece daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 25. Pandemide uzaktan eğitim yerine karma eğitim tercihi

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 25 (%)	34,42	21,90	16,67	11,98	15,03	KESİNLİKLE KATILIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	2,51	1,44	
Erkek	2,53	1,46	0,74
Kadın	2,50	1,42	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Yaş: 19-21	2,22	1,40	38,08**
Yaş: 22-24	2,31	1,40	
Yaş: 25-27	2,65	1,47	
Yaş: 28-30	2,73	1,44	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	2,75	1,44	
İstanbul Üniversitesi	2,70	1,44	
Marmara Üniversitesi	2,32	1,35	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	2,44	1,42	
Yıldız Teknik Üniversitesi	2,00	1,37	
1. Sınıf	2,53	1,44	37,17*
2. Sınıf	2,26	1,40	
3. Sınıf	2,62	1,54	
4. Sınıf ve Üstü	2,87	1,49	
Hazırlık Lisans	2,39	1,26	
Lisansüstü	2,55	1,43	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	2,54	1,43	8,41
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	2,47	1,46	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	2,58	1,44	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,36	1,42	
Yabancı Dil: Diğer	2,15	1,25	18,82
Yabancı Dil: Fransızca	2,14	1,46	
Yabancı Dil: Hiç	2,63	1,40	
Yabancı Dil: İngilizce	2,56	1,47	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	2,57	1,44	15,30
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	2,69	1,49	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	2,41	1,43	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,57	1,81	
Kalınan Mekan: Özel yurt	2,34	1,53	
Kalınan Mekan: Tek Başına	2,24	1,37	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	2,56	1,46	5,37
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	2,50	1,43	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	2,36	1,41	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	2,60	1,51	
Çalışma durumu: Evet	2,69	1,43	17,95
Çalışma durumu: Hayır	2,46	1,47	
Çalışma durumu: İş arıyorum	2,47	1,49	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	2,45	1,34	
Burs durumu: Başvurdum	1,76	1,34	15,55
Burs durumu: Başvurmadım	2,69	1,35	
Burs durumu: Evet	2,36	1,43	
Burs durumu: Hayır	2,55	1,45	

Yüzdesel dağılımlara bakıldığında, Tablo 26'da yer alan "Üniversite içinde Suriyeli Öğrencilerle ilgili sorunları çözmek için özel bir birim olması idari konularda işlerimi kolaylaştırır" ifadesine, Suriyeli öğrencilerin en yüksek oran

(% 61,44) ile kesinlikle katıldıkları görülmektedir. "Katılıyorum" diyenler (% 16,88) ile birlikte değerlendirildiğinde, ankete katılan öğrencilerin dörtte üçünden fazlası (% 78,32) bu ifadeye olumlu bakmaktadır.

"Üniversite içinde Suriyeli Öğrencilerle ilgili sorunları çözmek için özel bir birim olması idari konularda işlerimi kolaylaştırır" ifadesi ile yaş grupları arasında % 1 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. Yaş grubu ilerledikçe bu ifadeye katılma eğiliminin arttığı söylenebilir. Burada dikkat çeken husus ise, Suriyeli öğrencilere yönelik özel idari danışmanlık hizmetleri için bir birimin olması talebinin, en genç yaş grubunda olanlara kıyasla ileri yaş grubunda olanlardan gelmesidir. En genç yaş grubunda olanların üniversite hayatlarına yeni başlamaları nedeniyle daha yüksek oranda bu talepte bulunmaları beklenirken, ileri yaş grubunda olanların bu talepte bulunması kendi tecrübelerinden hareketle ve dayanışma duygusunun bir ifadesi olarak yeni gelen öğrencilerin aynı sıkıntıları yaşamalarını istememeleri ile açıklanabilir.

"Üniversite içinde Suriyeli Öğrencilerle ilgili sorunları çözmek için özel bir birim olması idari konularda işlerimi kolaylaştırır" ifadesi ile çalışma durumu arasında % 5 anlamlılık düzeyinde ilişki mevcuttur. İş arıyorum diyenlerin diğer gruplarla kıyaslandığında bu ifadeye katılmalarının görece daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 26. İdari işlemleri kolaylaştırmak için üniversitede Suriyelilere özel bir birim oluşturulması

	1	2	3	4	5	En çok seçilen
İfade 26 (%)	61,44	16,88	10,68	3,05	7,95	KESİNLİKLE KATILIYORUM

	Ort.	Std.	Ki-Kare
Genel	1,79	1,23	
Erkek	1,88	1,32	8,60
Kadın	1,68	1,10	
Yaş: 19-21	2,01	1,24	50,06**
Yaş: 22-24	1,95	1,36	
Yaş: 25-27	1,68	1,11	
Yaş: 28-30	1,62	1,18	
İstanbul Cerrahpaşa Üniversitesi	1,81	1,31	
İstanbul Üniversitesi	1,69	1,17	
Marmara Üniversitesi	1,97	1,27	
Sağlık Bilimleri Üniversitesi	1,80	1,06	
Yıldız Teknik Üniversitesi	1,95	1,34	

	Ort.	Std.	Ki-Kare
1. Sınıf	1,78	1,15	29,98
2. Sınıf	1,78	1,15	
3. Sınıf	1,79	1,26	
4. Sınıf ve Üstü	1,75	1,27	
Hazırlık Lisans	1,69	1,30	
Lisansüstü	1,93	1,38	
Türkiye'ye geliş: 2011-2013	1,89	1,29	13,67
Türkiye'ye geliş: 2014-2016	1,76	1,20	
Türkiye'ye geliş: 2017-2019	1,72	1,17	
Türkiye'ye geliş: 2020 ve sonrası	2,07	1,49	
Yabancı Dil: Diğer	1,96	1,36	12,30
Yabancı Dil: Fransızca	1,71	1,50	
Yabancı Dil: Hiç	1,61	0,98	
Yabancı Dil: İngilizce	1,80	1,25	
Kalınan Mekan: Aile Yanı	1,73	1,18	16,85
Kalınan Mekan: Akraba Yanı	1,88	1,28	
Kalınan Mekan: Arkadaş Yanı	1,95	1,38	
Kalınan Mekan: Devlet yurdu	2,57	1,81	
Kalınan Mekan: Özel yurt	1,97	1,30	
Kalınan Mekan: Tek Başına	1,79	1,24	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 1-3	1,74	1,21	13,15
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 4-5	1,85	1,28	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 6-7	1,80	1,13	
Kalınan Mekandaki kişi sayısı: 8 ve üzeri	1,89	1,39	
Çalışma durumu: Evet	1,82	1,31	21,18*
Çalışma durumu: Hayır	1,81	1,20	
Çalışma durumu: İş arıyorum	1,65	1,21	
Çalışma durumu: Yarı zamanlı	1,84	1,23	
Burs durumu: Başvurdum	1,62	1,24	4,79
Burs durumu: Başvurmadım	1,78	1,29	
Burs durumu: Evet	1,90	1,28	
Burs durumu: Hayır	1,78	1,22	

BÖLÜM 5
DEĞERLENDİRME ve ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Göçmen entegrasyonu, göçün uzun-vadeli, çok-boyutlu, karışık, ve dolayısıyla zorlu bir süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç, çatışma (conflict) nedeniyle yaşadıkları ülkeleri terk etmek zorunda kalanlar için daha da zorludur ve özellikle çocuk ve ergenlerin yaşamlarını olduğu kadar gelişimlerini de olumsuz şekilde etkilemektedir. Söz konusu süreç, doğal afet ve salgın gibi olaylarla daha da zor hale gelmektedir. Bu duruma verebileceğimiz en güncel örnek Mart 2020'den beri devam eden Covid-19 küresel salgınıdır.

Covid-19 salgını bütün toplumları farklı şekillerde etkilerken, çeşitli sebeplerden ötürü ülkelerinden ayrılıp başka ülkelere göç etmek zorunda kalan mültecilerin pandemi karşısında en kırılgan grupları oluşturduğu görülmektedir. Mülteciler kalabalık gruplar olarak sağlık koşullarının elverişli olmadığı konutlarda bir arada yaşamaya mecbur olmaları yüzünden bir yandan altyapı sorunları ve temel ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları sorunlar, diğer yandan da ekonomik sorunlar ve işsizlikle karşı karşıya kalmışlardır.

Covid-19 pandemisinden olumsuz etkilenen alanlardan biri de çocuk ve gençler için son derece önemli olan eğitim alanıdır. BMMYK'nın yayınladığı "Herkesi İçerme – Mülteci Eğitimi Kampanyası" başlıklı 2022 Eğitim Raporu'nda, tüm çocuk ve gençlerin eğitim alanında Covid-19 pandemisinden olumsuz etkilenirken, başka ülkelere göç etmek zorunda kalan çocuk ve gençlerin daha fazla sorunla karşılaştıklarının altını çizmiştir.

Covid-19 salgınından son derece olumsuz etkilenen zorunlu göçmen gruplarından biri de Türkiye'nin 2011'den beri kapılarını açtığı, sayıları günümüzde yaklaşık 3,6 milyon olan Suriyelilerdir. Bu zorunlu göçmenlerin çoğunluğunu oluşturduğu 1 milyondan fazla kişinin daha ziyade yasadışı yolları kullanarak AB topraklarına giriş yapması, Birlik bünyesinde "kriz"e dönüşmüş ve "göçmen krizinin" çözümlenmesinde AB'nin Türkiye ile işbirliği yapması zaruri hale gelmiştir. Bu kapsamda AB topraklarına düzensiz göçü önlemek amacıyla Türkiye ile AB arasında 18 Mart 2016 tarihli "AB-Türkiye Ortak Bildirisi" uygulamaya konulmuştur.

Avrupa ülkelerine gidemedikleri için Türkiye'de kalıcı olma eğilimleri Göç Mutabakatı ile artmış olan Suriyelilerin sayısı günümüz itibariyle 3,6 milyondur

ve bu sayının çoğunluğunu çocuk ve gençler oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'de öğrenim gören Suriyelilerin eğitim alanındaki entegrasyonlarının araştırılması zorunlu hale gelmiştir. Nitekim literatürde yükseköğrenimle ilgili entegrasyonun farklı boyutlarının incelendiği pek çok çalışmayla karşılaşmak mümkündür.

Bu çalışma ise, şimdiye kadar yapılanlardan farklı olarak, Covid-19 küresel salgınının İstanbul'daki Suriyeli üniversite öğrencilerinin entegrasyonları üzerindeki etkilerini konu edinmektedir. Bu çerçevede İstanbul'daki beş kamu üniversitesinde (İstanbul Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Üniversitesi ve Yıldız Teknik Üniversitesi) bir araştırma yapılmıştır. Araştırmanın amacı, Covid-19 pandemisinin söz konusu üniversitelerde öğrenim gören Suriyelilerin eğitim alanındaki entegrasyonlarını nasıl etkilediğini tespit etmek ve karşılaştıkları sorunları azaltmaya yönelik öneriler sunmaktır.

Bu çalışma, nicel bir araştırmaya dayanmaktadır. Araştırmanın evreni, kayıtlı oldukları İstanbul'daki tüm üniversitelerde öğrenim gören 10,325 Suriyeli öğrencidir. Örneklem ise, 200 ve üzeri Suriyeli öğrenciye sahip olan söz konusu beş kamu üniversitesinde öğrenim gören 3,883 Suriyelidir. Bu sayı Türkiye genelindeki üniversitelerde bulunan toplam Suriyeli öğrenci sayısının % 7,3'üne tekabül etmektedir.

Araştırmada desen olarak survey (tarama) modeli seçilmiştir, veri toplamak amacıyla anket uygulanmıştır. Anket iki dilde (Türkçe/Arapça), ve kişilerin tutum ve eğilimlerini ölçmekte kullanılan Likert ölçeğine göre hazırlanmıştır. Ölçekteki ifadeler 'kesinlikle katılıyorum'dan 'kesinlikle katılmıyorum'a kadar uzanan beşli derecelendirmeye tabidir.

Araştırma kapsamında 27.01.2022-25.02.2022 tarihleri arasında eşzamanlı olarak çevrimiçi gerçekleştirilen ankete beş kamu üniversitesinde öğrenim gören 918 Suriyeli katılmıştır. Ankete katılan Suriyeli öğrenciler, söz konusu beş üniversitenin her birindeki toplam Suriyeli öğrencilerin % 10'undan fazlasına tekabül etmektedir. YÖK'ün istatistiklerine göre 2020-2021 eğitim öğretim döneminde araştırmanın kapsamında yer alan beş kamu üniversitesindeki Suriyeli öğrenci sayıları şu şekildedir: İstanbul Üniversitesi (2315), İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa (719), Yıldız Teknik Üniversitesi (398), Sağlık Bilimleri Üniversitesi

(240) ve Marmara Üniversitesi (211). Ankete katılan 918 Suriyeli öğrencinin üniversitelere göre dağılımı ise şöyledir: İstanbul Üniversitesi'nden 466 öğrenci (% 50,8); İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'dan 129 (% 14,1); Marmara Üniversitesi'nden 77 (% 8,4); Sağlık Bilimleri Üniversitesi'nden 55 (% 6); ve Yıldız Teknik Üniversitesi'nden 191'dir (% 20,8).

Anket üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm Suriyeli öğrencilerle ilgili demografik bilgileri, ikinci bölüm öğrencilerin sosyo-ekonomik profilleri ile ilgili bilgileri içermekte, üçüncü bölümde ise Suriyeli öğrencilerin Covid-19 salgını döneminde uzaktan eğitime dair görüşlerini öğrenmeye yönelik 26 tane ifade yer almaktadır.Verilerin analizinde betimsel istatistik ile Ki-kare testi kullanılmaktadır.

Bulguların Değerlendirilmesi

Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin (918) % 56,5'ini erkekler, % 43,5'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Ankete katılan Suriyeli erkek öğrenci sayısının daha fazla olması, Orta Doğu coğrafyasında rastlanan bir profili ortaya koymaktadır. Bunun temel sebebi ise öğrenim düzeyi arttıkça kadın öğrencilerin sayısı azalmaktadır. Nitekim YÖK'ün 2020-21 döneminde Türkiye'deki yabancı uyruklu öğrencilere ilişkin verileri dikkate alındığında, ankete katılanlar ile üniversitelerdeki kadın-erkek öğrenci sayısı arasında benzerlikler göze çarpmaktadır.

Anket, dört farklı yaş grubuna (19-21, 22-24, 25-27, 28-30) göre hazırlanmıştır. Bunlar arasında 28-30 yaş grubu, % 37,7 ile en yüksek orana sahiptir. 25-27 ve 28-30 yaş gruplarında olan Suriyeli katılımcıların sayısı % 56,2'lik bir oran ile Türkiye'de yüksek öğrenim gören Türk öğrencilerin yaş ortalamasının üstündedir. Bu durum Suriyelilerin zorunlu göç ile yakından ilişkili olup yüksek öğrenime daha geç katılmak zorunda kaldıklarını göstermektedir.

Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf dağılımı incelendiğinde, Hazırlık, 1. ve 2. sınıflarda okuyanların % 57,2 ile toplam katılımcı sayısının yarısından fazlasına karşılık geldiği görülmektedir. Araştırmaya katılan Suriyeli öğrencilerin önemli bir bölümünün üniversite eğitimlerinin başında olması ve üst sınıflarda benzer olaylarla karşılaşma olasılığı göz önüne alındığında, araştırmanın bulguları bu öğrenciler ve gelecek nesiller için de faydalı olabilecek niteliktedir.

Ankete katılan Suriyeli öğrencilerin geliş yıllarına bakıldığında, katılımcıların dörtte üçünün (% 74,9), 2014-2019 döneminde Türkiye'ye geldikleri görülmektedir. Oranın özellikle bu dönemde yüksek olmasının başlıca nedeni ise 18 Mart 2016'da varılan AB-Türkiye Göç Mutabakatı ile Suriyelilerin Avrupa'ya gidişlerinin durdurulmasıdır.

Ankete katılanların büyük bir çoğunluğunun (% 83,3) İstanbul'da, geri kalanının ise İstanbul dışında yaşadığı görülmektedir. Bu da aynı zamanda katılımcıların salt eğitim amaçlı değil, yaşam mekanı olarak da İstanbul'u tercih ettiklerini göstermektedir. İstanbul'un eğitim alanı başta olmak pek çok alanda olanaklar sunması ve özellikle Suriyeli göçmenlerin bazı semtlerde yoğunlaşmasından kaynaklanan iletişim kolaylıkları, Suriyeli öğrencilerin hem yaşam mekanı hem de eğitim amaçlı olarak İstanbul'u tercih etmelerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Ankete katılanların büyük bir çoğunluğu (% 72) Türkçe ve ana dilleri olan Arapça dışında İngilizce bildiklerini ifade etmişlerdir. Bu oranın yüksek olması, Suriyeli öğrencilerin anketin yapıldığı üniversitelerde İngilizce dilinde verilen eğitim programlarına katılmaları halinde adaptasyonlarını kolaylaştıracağı şeklinde yorumlanabilir. Anketin bulgularında dikkat çeken bir husus ise katılımcıların % 12,4'lük bir oranının Suriye'deki azınlıklara ait yerel dilleri konuşuyor olmalarıdır.

Anket sonuçları katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (% 68,5) aileleri ile birlikte yaşadıklarını göstermektedir. Aile ile birlikte yaşamalarının önemli bir sebebi maddi imkanlarının sınırlı olmasıdır. Bu da doğal olarak Türkiye'de toplum hayatına entegrasyonları açısından bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Aileleri ile birlikte yaşıyor olmaları toplumsal ilişkilerini sınırlandırıyor olabilir. Bunun önemli sebeplerinden biri Suriyelilerin İstanbul'da belirli semtlerde yoğunlaşarak etnik mahalleler oluşturmaları ve buralarda Türk komşularının çok az olmasıdır. Dolayısıyla ankete katılan öğrencilerin Türklerle ilişkileri de üniversitedekilerle sınırlı kalmıştır. Hatta pandemi döneminde eğitimin ağırlıklı olarak uzaktan yapılmış olması da Suriyeli öğrencilerin Türklerle olan ilişkilerini asgari seviyeye indirmiştir.

Ankete katılanların yarısından fazlası (% 53,8) 4 ve üzeri kişiden oluşan hanelerde yaşamaktadırlar. Suriyeli öğrencilerin % 68,5'inin de aileleri ile birlikte yaşadıkları göz önünde bulundurulursa, pandemi döneminde evde çalışma olanaklarının

daha da sınırlı hale geldiği görülmektedir. Yaşadıkları mekanın darlığı ve hanedeki nüfus yoğunluğu onların eğitim olanaklarını sınırlayan temel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ankete katılanların % 69'unun tam zamanlı, yarı zamanlı çalıştıkları veya iş aradıkları görülmektedir. Zira Suriyeli ailelerin büyük bir çoğunluğu bu öğrencileri yeterli ölçüde finanse edememektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun (% 83,4) burs veya eğitim kredisi alamamaları da çalışmalarını zorunlu hale getirmektedir. Bu da öğrencilerin özellikle pandemi döneminde çevrimiçi dersleri takip etmelerini ve sonrasında derslerin video kayıtlarını tekrar izlemelerini zaman açısından zorlaştırmıştır.

Ankete katılanların her ne kadar yaklaşık dörtte üçü (% 73,4) internet olanaklarına sahip olduğunu belirtmiş olsa da, sadece % 54,4'ü yaşadıkları ortamın uzaktan eğitim için uygun olduğunu ifade etmiştir. Suriyeli öğrencilerin diğer yarısının yanıtının olumsuz olması ise, yaşadıkları mekanın darlığı ve hanedeki nüfus yoğunluğu ile açıklanabilir.

Ankete katılanların pandemi döneminde yaşadıkları dil sorunları değerlendirildiğinde, çevrimiçi derslerin var olan dil sorunlarını daha da arttırdığını söyleyenler ile (% 40,2), etkilemediğini söyleyenlerin oranlarının (% 42,6) birbirlerine yakın olduğu görülmektedir. Ancak bu dönemde Türkçe dil kursuna ihtiyaç duyanların oranının % 45,5 olması, dil sorunlarının devam ettiğini göstermektedir. Suriyeli öğrencilerin sadece yarısı ise Türkçe dışında bildikleri yabancı dilin (büyük çoğunlukla İngilizce) dersleri takip etmede yeterli olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde Türkçe ve yabancı dil sorunlarının devam ettiği söylenebilir.

Ankete katılan öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları dil sorunlarının ilgili olduğu başlıca alanlar şöyle sıralanabilir: öğretim elemanının dersi anlatma biçimi, Türk arkadaşlarından yeterli yardımı alamamaları, çevrimiçi ders ortamında soru soramamaları ve dersleri daha sonra video kayıtları üzerinden takip edebilme imkanlarının sınırlı olması.

Anketin bulgularına bakıldığında Suriyeli öğrencilerin % 41,1'i öğretim elemanının kendilerini dikkate alarak dersi anlattığını düşünmemektedir. Ayrıca bu konuda kararsız olan Suriyeli öğrencilerin oranının % 30,4 seviyesinde olması da dikkat çekici bir bulgudur. Bunun yanı sıra öğrencilerin sadece % 37,5'i yardım

aldığını söylerken, % 25,9'u ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Suriyeli öğrenciler ders sırasında ve özellikle dil konusunda yaşadıkları zorlukların aşılmasında Türk arkadaşlarından yardım alamadıklarını ifade etmektedirler. Ancak, pandemi döneminde Türk öğrencilerin de pek çok sorun yaşadığı göz önüne alındığında, onların dijital ortamda Suriyeli öğrencilere yardımda bulunmalarının zaman açısından çok kolay olmadığını düşünmek mümkündür.

Öte yandan ankete katılan öğrencilerin sadece % 47,7'si çevrimiçi derslerde soru sorabildiklerini ifade etmişlerdir. Büyük ihtimalle bu öğrenciler, bazı üniversitelerin sayısal sınırlama getirmeleri nedeniyle (genel olarak 25 öğrenciye kadar) Zoom, Google Meets, Microsoft Teams ve benzeri platformlarda küçük gruplar halinde ders yapma imkanlarından yararlanarak soru sorabilmektedirler. Halbuki, pandemi sürecinde uzaktan eğitimde üniversitelerin büyük öğrenci gruplarına yönelik olarak çevrimiçi platformlarda verdikleri derslerde, öğrencilerin soru sorma imkanlarının da son derece sınırlı olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu bakımdan, Türk ve Suriyeli öğrencilerin derslerde soru sorma imkanları açısından benzer sorunlar yaşadıkları söylenebilir. Derslerin her üniversitenin merkezi çevrimiçi sistemi üzerinden kaydedilip sonradan tekrar izlenme imkanı olsa da, ankete katılan öğrencilerin öğrencilerin büyük bir kısmının (% 69) çalışıyor veya iş arıyor olması nedeniyle kaydedilen dersleri sonradan tekrar etme ihtimallerinin sınırlı olduğu düşünülebilir.

Ankete katılanların üniversite içinde ve dışında sosyal ilişkilerinin pandemi döneminde daha olumsuz yönde etkilendiği söylenebilir. Bu bağlamda öne çıkan temel sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

- Öğretim elemanları ile ders saatleri dışında iletişim olanaklarına bakıldığında, Suriyeli öğrencilerin sadece % 32,6'sı öğretim elemanlarıyla iletişimde sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Pandemi döneminde öğretim elemanlarının öğrencileriyle iletişiminin sadece dijital ortamla sınırlı kalmasından dolayı bu iletişim sorunları anlaşılabilir. Ayrıca benzer sorunların Türk öğrenciler için de geçerli olduğu düşünülebilir. Suriyeli öğrencilerin Türk arkadaşlarıyla üniversite içi ve dışında iletişim sorunları yaşayıp yaşamadıkları sorgulandığında ise, ankete katılanların yaklaşık yarısının (% 48,1) iletişim sorunu olduğu anlaşılmaktadır. Kararsızların ise % 19,1'de kaldığı görülmektedir. Pandemi dönemindeki koşullardan Türk öğrenciler de

olumsuz etkilendiğinden, onların da söz konusu dijital ortamda üniversite içi ve dışında Suriyeli arkadaşlarıyla iletişim sorunu yaşamaları kaçınılmazdır.

- Medya haberlerinin Suriyelilerin Türkiye'deki toplumsal ilişkilerine olan etkileri sorgulandığında, ankete katılanların sadece % 32,7'sinin medyadaki olumsuz haberlerden etkilenmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla medyada Suriyeli zorunlu göçmenlerle ilgili yaygın olarak yer alan haberler göz önüne alındığında, bu yansıma ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun üniversite içinde ve dışında ilişkilerini olumsuz etkilemektedir.

- Aile fertlerinin pandemi döneminde aşı olamamasının ankete katılanların sosyal ilişkileri üzerindeki etkisi sorgulandığında, % 70'lik bir çoğunluğun - genelde aileleriyle birlikte ve etnik mahallelerde kendi aralarında yaşıyor olmaları nedeniyle - bundan etkilenmediği ihtimali akla gelmektedir.

- Pandemi dönemindeki sosyal ilişkilerinin sadece Suriyeli arkadaşlarıyla sınırlı kalıp kalmadığı sorgulandığında, ankete katılanların % 46,1'i ilişkilerinin Suriyeliler ile sınırlı kaldığını ifade ederken, % 16,3'ünün ise bu konuda kararsız olduğu görülmektedir. Bu da pandemi döneminde Türk arkadaşları ile yaşadıkları problemlerin arttığı yönündeki görüşü desteklemektedir.

Ankete katılanların gelecek ile ilgili düşünceleri bağlamında, Türkiye'de kalma, Suriye'ye geri dönme veya Türkiye ve Suriye dışında bir üçüncü ülkeye gitme seçenekleri konusunda da görüşleri alınmıştır. Suriyeli öğrencilerin büyük bir bölümü (% 65,7) pandemi ve / veya öğrenim hayatları bittiğinde Türkiye'de kalıp iş bulmak isteklerini ifade etmiştir. % 22,8'lik bir kesim de bu konuda henüz karar vermediğini beyan etmiştir. Türk işgücü piyasasındaki konjonktürel gelişmeler göz önüne alındığında, Türk öğrencilerin dahi yurt dışına çıkma eğilimlerinin arttığı bir ortamda, kararsızların büyük çoğunluğunun yurt dışına çıkma eğilimlerinin zaman içinde artacağı kuvvetle muhtemeldir.

Pandemi ve / veya öğrenim hayatları bittiğinde Türkiye'den ayrılmaları durumunda nereye gidecekleri konusundaki tercihlerine gelince, alternatiflerden biri Suriye, diğeri ise üçüncü bir ülkedir. Suriye'ye dönüp ülkenin yeniden inşasına katkıda bulunmak konusundaki tercihine, katılımcıların % 26,9'u evet derken, % 36,2'si ise hayır demiştir. Diğer taraftan, % 36,9'luk bir kesim ise bu konuda

henüz kararsız olduğunu ifade etmiştir. Bu oran aynı zamanda tüm anketten elde edilen *en yüksek kararsızlık* oranı olarak dikkat çekmektedir.

Suriye'de geri dönüş koşullarının oluşmaması (ülkenin bütününde barışın sağlanamamış ve tüm altyapının tahrip edilmiş olması), geri dönüşleri giderek zorlaştırmaktadır. Bu nedenle ankete katılanlar arasında Suriye'ye geri dönmeyi düşünenlerin sayısının daha da azalma eğilimi göstermesi beklenirken, kararsız olanlar arasında dönmemeyi düşünenlerin oranının da artabileceği söylenebilir. Dolayısıyla pandemi dönemi ve / veya eğitimleri bittiğinde Türkiye dışında bir ülkeye gitmek istediklerinde, Suriyeli öğrencilerin üçüncü bir ülkeyi tercih edebilecekleri söylenebilir.

Buna göre, ankete katılanların % 31,3'ü bir üçüncü ülkeye - coğrafi yakınlığı nedeniyle en çok tercih edilen gelişmiş Avrupa ülkeleri – gitme eğilimini ifade ederken, % 30,6'lık bir kısmının da bu konuda kararsız olduğu anlaşılmaktadır. Bir yandan Türkiye'de iş bulma olanaklarının zorlaşması, diğer yandan ise Suriye'deki koşulların geri dönüş için elverişsiz olması göz önüne alındığında, pandemi ve / veya öğrenim hayatları bitince Suriyeli öğrencilerin, başta AB ülkeleri olmak üzere üçüncü ülkelere gitme eğilimlerinin daha yüksek olması anlaşılabilir. Bu eğilim % 30,6'lık kararsızlar için de geçerlidir. Ancak, Avrupa'ya gidip gitmemek de sadece Suriyelilerin inisiyatifinde olan bir durum değildir. Nitekim, Avrupa ülkelerine gitme eğiliminin artması üzerine, AB ile Türkiye arasında varılan Göç Mutabakatı (18 Mart 2016) kapsamında Suriyeli göçmenlerin zorunlu olarak Türkiye'de kalmaları sağlanmıştır.

Ankete katılanların büyük bir bölümünün gelir ve harcamalarının pandemi döneminden olumsuz etkilendiği görülmektedir. % 64,6'lık bir çoğunluğun gelirleri olumsuz etkilenirken, % 53'lük bir kesimin de harcamalarında azalma olmadığı görülmektedir.

Ankete katılanların pandemi döneminde tutorial (tamamlayıcı dersler) alıp almadıkları sorulmuştur. Suriyeli öğrencilerin yarıdan fazlasının (% 58,8) tutorial dersleri almadığı veya bu konuda kararsız olduğu görülmektedir. Suriyeli öğrenciler için olduğu kadar Türk öğrenciler için de önemli olan tamamlayıcı derslerin henüz üniversitelerimizde yeterli uygulama alanı bulamadığı görülmektedir.

Sınav usulleri ile ilgili tercihleri sorgulandığında, Suriyeli öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (% 76,1) sınavların test şeklinde yapılmasını tercih ettikleri görülmektedir. Bu da, öncelikle dil sorunları açısından Suriyeli öğrenciler için anlaşılabilir bir durumdur. Öte yandan Suriyeli öğrencilerin %59,6'sı sözlü sınav yerine yazılı sınavı tercih etmektedir.

Pandemi döneminde üniversite kampüsünde güzel vakit geçirmek (sosyal, kültürel sportif ve benzeri faaliyetler), kantinden faydalanmak ve sorunlarını çözmek için özel bir birime sahip olmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Öğrencilerin çoğunluğu (% 60) pandemi döneminde gerekli tedbirlerin alınması şartıyla üniversite kampüsündeki sosyal, kültürel ve spor etkinliklerden yararlanmayı tercih etmişlerdir. Salgın döneminde üniversite ortamında sosyal ve kültürel etkinliklere katılma isteği zorunlu izolasyon döneminde de bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. Gelirlerin düştüğü ve harcamaların arttığı bir ortamda öğrencilere bu etkinliklerin çok daha cazip koşullarda sunulmasının bu tercihte önemli bir rol oynadığı düşünülebilir. Gene aynı nedenden dolayı öğrencilerin yemekhanenin açık olmasını tercih etmeleri de anlaşılabilir bir durumdur.

Pandemi döneminde uzaktan eğitime öncelik verilse de Suriyeli öğrencilerin, gerek sosyal nedenler, gerekse derslerle ilgili olarak öğretim elemanları ve Türk arkadaşlarıyla doğrudan iletişim kurabilmek açısından eğitimin hibrid yapılmasını tercih ettikleri (% 56,3) görülmektedir. Suriyeli öğrencilerin üniversite yaşamına uyumları ve eğitimde başarılı olmaları amacıyla, sorunlarının çözümünde onlara yardımcı olmak üzere üniversitelerin Öğrenci İşleri Daire Başkanlıkları bünyesinde özel bir birimin oluşturulmasını büyük bir çoğunlukla (% 78,3) tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Böyle bir danışmanlık biriminin kurulması, 2011'den beri devam eden kitlesel zorunlu göç sonucu Türkiye'ye gelen Suriyeliler başta olmak üzere tüm yabancı uyruklu öğrencilerin üniversitelerimizde giderek artması nedeniyle gerekli hale gelmiştir.

Çözüm Önerileri

İstanbul'daki Suriyeli öğrencilere yönelik bu araştırma her ne kadar Covid-19 salgını dönemini kapsıyor ise de, ileride benzer salgınların yaşanabileceği göz önünde bulundurulduğunda, gelecek açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Nitekim DSÖ Genel Direktörü Ghebreyesus, 25 Ocak 2023 tarihli Report News Agency'e verdiği demecinde, Covid-19 salgınının halen devam ettiğini ve

gelecekte de devam edeceğine dair ciddi kaygılarını ifade etmiştir. Pandemi dönemi dünyada olduğu gibi Türk eğitim sistemini de olumsuz etkilemiştir. Bu olumsuzluk, yabancı öğrenciler de dahil olmak üzere, Türkiye'de yüksek öğrenim gören tüm öğrenciler için geçerlidir. Bu çalışma kapsamında, özellikle 2011 yılından beri ülkelerinde devam eden iç savaş nedeniyle Türkiye'ye kitlesel zorunlu göçle gelen Suriyeli öğrencilerin pandemi döneminde karşılaştıkları sorunlarla ilgili çözüm önerileri ele alınmaktadır.

Bu çözüm önerileri pandemi döneminin gelecekte de devam edeceğine ilişkin bilimsel veriler dikkate alınırsa uzun bir süreci içerir niteliktedir. Ayrıca, her ne kadar Suriyeli zorunlu göçmenlerin geri dönüşlerini teşvik etmek Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi bir politikası haline gelmiş ise de, göç tarihi göstermektedir ki Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin bir bölümünün (T.C. vatandaşı olanlar, burada doğup büyüyenler vb.) Türkiye'de kalması kuvvetle muhtemeldir. Aşağıda yer alan çözüm önerileri sadece halihazırdaki öğrencilerle sınırlı kalmayıp, Türkiye'de yüksek öğrenim öncesi eğitim gören yüz binlerce Suriyeli çocukları ve gençleri de yakından ilgilendirdiği için gelecek açısından da önem arz etmektedir. Söz konusu çözüm önerileri şu şekilde sıralanabilir:

Eğitimde Suriyeli öğrenciler dikkate alınarak derslerin işleniş biçiminin yeniden düzenlenmesi:

Suriyeli öğrencilerin dersleri daha iyi anlayabilmesi için öğretim elemanlarının ders işleniş biçiminin yeniden düzenlenmesi giderek önem kazanmaktadır. Bunun başlıca nedeni ankete katılan beş üniversitenin de bir dünya metropolü olan İstanbul'da faaliyet göstermeleri ve giderek uluslararası bir nitelik kazanmakta olmalarıdır. Dolayısıyla bu üniversiteler doğaldır ki dış dünyadan (özellikle Türk Cumhuriyetleri, Orta Doğu ve Afrika ülkelerinden) gelen öğrenciler için birer çekim merkezi olmaktadırlar. Bu öğrencilerin eğitim sistemimize adapte olmaları, İngilizce dersler yanında Türkçe dersleri de belirli bir süreç içinde daha iyi kavrayabilmeleri için öğretim elemanlarının derslerin işleniş biçimini yeniden düzenlemesi gereklidir.

Bu bağlamda öğretim elemanı ders verirken kültürel duyarlılık ve yetkinlik sahibi olarak farklı kültürlerin bileşeninden oluşan bir sınıfta olduğunu göz önüne almalı ve kelimeleri telaffuz ederken daha net ve anlaşılır bir üslupta konuşmaya azami dikkat göstermelidir. Örnek olarak öğretim elemanı ders esnasında bir mukayese yaparken salt Türk öğrencilere hitap etmemeli, sınıfın farklı

kültürlerden oluştuğunu dikkate almalıdır. Dolayısıyla öğretim elemanları dersle ilgili vereceği ek bilgilerin / kıyaslamaların / anekdotların küresel nitelikte olması konusunda daha dikkatli olmalıdır. Aksi takdirde, uygulamalar göstermektedir ki İngilizce veya Türkçe dil bilgisi hakimiyetine rağmen kültürel farklılıklar nedeniyle Suriyeliler başta olmak üzere tüm yabancı uyruklu öğrencilerin dersi takip etmeleri zorlaşmakta ve hatta süreç içerisinde dersten kopmaları söz konusu olmaktadır. Bu da son aşamada yabancı öğrencilerde Türk eğitim sistemi hakkında olumsuz bir algı oluşmasına neden olabileceği gibi üniversitelere yeni gelecek yabancı öğrenciler için de olumsuz bir referans olabilir.

Tamamlayıcı derslerin (tutorial) üniversitelerde yaygınlaştırılması:

Tamamlayıcı derslerin temel özelliği, Batı üniversitelerindeki gibi, öğrencilerin talebi üzerine dersin daha iyi anlaşılması konusunda yardımcı olunmasıdır. Bu imkan genelde büyük amfilerde yapılan derslerde sadece soru soramayan yabancı uyruklular için değil, tüm öğrenciler için önemlidir. Böylece tamamlayıcı dersler aynı zamanda Türk ve yabancı uyruklu öğrencilerin derslere aktif katılımını teşvik edici bir niteliğe de sahiptir. Bu da, öğretim elemanı ve öğrenci arasında geniş bir işbirliği zemini oluşturulmasıyla sağlanabilir. Bunun için de öğretim elemanları için teşvik sistemleri getirilmelidir. Tamamlayıcı dersler verilmesi, öğretim elemanının kişisel inisiyatifinden çıkarılmalı, müfredatta yer almalı ve kredilendirilmelidir.

Tamamlayıcı derslerin üniversitelerde yaygınlaştırılmasındaki diğer bir model ise Türk ve Suriyeli öğrencilerin işbirliğini öngörmektedir. Bu amaçla tüm Avrupa üniversitelerinde olduğu gibi üniversitelerimizde de uygulanmakta olan Sosyal Sorumluluk Projelerinin geliştirilmesi, özellikle salgın dönemlerinde gerekli hale gelmiştir. Bunun için ilk adım olarak Sosyal Sorumluluk Projesi bağlamında sömestr içinde Türk öğrencilerin Suriyeli öğrencilerle birlikte dersleri tekrar etmelerine yönelik ortak çalışma programları teşvik edilebilir. Anabilim Dalı Başkanlığı'nın koordinasyonunda Suriyeli öğrenciler bu tamamlayıcı derslerde özellikle dil bilgisi eksiklerinden kaynaklanan ders açıklarını kapatırken, Türk öğrenciler de ders konularını anlatmak suretiyle dersleri bir kez daha tekrarlayarak daha iyi anlamak imkanına ulaşacaklardır. Bu yöntemde öğrencileri motive etmek için Sosyal Sorumluluk Projeleri yeniden tanımlanarak mezuniyet notundaki ağırlığı yükseltilebilir. Bunun sonucu olarak halihazırda

üniversitelerimizde daha çok formalite niteliğinde olan öğrencilerin Sosyal Sorumluluk Projeleri'ne katılımları toplumsal bir faydaya dönüşebilir.

Suriyeli ve Türk öğrencilerin akademik dillerinin gelişimine katkı sağlanması:

Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanda, Türkçe ve / veya İngilizce akademik dillerini geliştirmelerine yönelik programların uygulanması, literatürü daha iyi takip etmeleri ve araştırma / inceleme yapabilme yetilerini geliştirmelerine katkı sağlayacaktır. Bunun için TÖMER ve üniversite hazırlık sınıflarının sonrasında akademik dillerinin geliştirilmesine yönelik eğitimler verilmelidir. Suriyeli ve Türk öğrencilerin akademik dillerinin gelişimi, geleceğin akademik kadrolarının yetiştirilmesine de zemin hazırlayacaktır.

Burs ve eğitim kredisi imkanlarının yaygınlaştırılması:

Suriyeli öğrencilerin büyük bir bölümünün özellikle pandemi döneminde çalışmak zorunda kalmaları, eğitimdeki başarılarını olumsuz etkilediği için burs ve eğitim kredisi imkanlarının onları da kapsayacak şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Bu amaçla 18 Mart 2016 tarihl Göç Mutabakatı'nın kapsamı genişletilebilir ve Avrupa Birliği fonları Türkiye'de üniversitede okuyan Suriyeli öğrencilerin başarılarına ve meslek edinmelerine katkı sağlayacak şekilde devreye alınabilir. Bu fonlar aynı zamanda gelecekte üniversiteye gidecek olan yüzbinlerce potansiyel adayın da başarısı ve birer meslek sahibi olmaları açısından önem taşımaktadır. Böylece, halen üniversite eğitimine devam eden ve ileride yüksek öğrenim görecek olan Suriyeli öğrenciler, hem Türkiye hem de AB ekonomisi için önemli bir insan kaynağı potansiyeli oluşturacaktır. Nitekim araştırma bulgularına göre mezun olduktan sonra Suriye ve Türkiye dışında üçüncü ülkelere gitmek isteyen veya bu konuda henüz kararsız olan Suriyeli öğrencilerin oranı %61,9'a ulaştığı görülmektedir. Bunların önemli bir bölümünün Batılı ülkeleri tercih etmesi kuvvetle muhtemeldir.

Üniversitelerde öğrenci işleri daire başkanlıkları bünyesinde özel bir birimin oluşturulması:

Suriyeli üniversite öğrencilerinin eğitimde karşılaştıkları sorunların çözümüne yardımcı olmak üzere başlangıç olarak dil (Arapça ve/veya İngilizce) bilen sosyal hizmet uzmanları görevlendirilebilir. Böyle bir birimin kurulması üniversitenin ilgili bölümleri ile koordinasyonun sağlanması açısından önemlidir. Böyle bir birim ayrıca yeni öğrencilerin eğitim sistemine uyumunu teşvik edebilir ve öğrenci statüsünden kaynaklanan hukuki konularda resmi makamlarla (ikamet

izni vb.) iletişime geçilmesine yardımcı olabilir. Bu ünitenin verimli çalışması aday öğrenciler için de önemli bir referans olacaktır.

Öğrenci yurtlarında Suriyeli öğrencilerin de belirli kotalar dahilinde barınabilmeleri için yeniden düzenleme yapılması:

Suriyeli öğrencilerin belirli kotalar dahilinde öğrenci yurtlarında barındırılması, özellikle pandemi dönemlerinde Türk öğrencilerle iletişimlerinin kopmaması ve dolayısıyla Türk toplumuna entegrasyonlarını kolaylaştıracak olması açısından önemlidir. İstanbul'un ilçelerinden Fatih, Esenyurt, Bağcılar örneklerinde olduğu gibi Suriyelilerin çoğunlukla kendi etnik mahallelerinde yaşadıkları görülmektedir. Bu nedenle Suriyeli öğrencilerin en azından bir bölümünün kotalar dahilinde yurtlarda kalmasına olanak sağlanması Türk toplumu ile ilişkilerini sürdürebilmeleri açısından önemli bir adım olabilir.

Suriyeli öğrencilerin üniversitedeki sosyal faaliyetlere katılımının sağlanması:

Pandemi döneminde üniversite dışındaki sosyal yaşamlarının sınırlı olması nedeniyle Suriyeli öğrencilerin kampüs yaşamındaki sosyal etkinlikleri daha da önem kazanmıştır. Bu bağlamda söz konusu öğrencilerin eğitimlerinin yanı sıra sosyal olarak da gelişmelerini sağlamak amacıyla öğrenci kulüplerinin öncülüğünde, başta spor ve kültürel faaliyetler olmak üzere çeşitli etkinliklere aktif katılımlarının sağlanmasının iki yönlü olumlu etkisi olabilir. Birincisi, kampüste Türk öğrenciler ile birlikte gerçekleştirecekleri sosyal faaliyetler, öncelikle kendi kültürlerini tanıtmak ve böylece söz konusu olabilecek önyargıları yıkarak karşılıklı ilişkilerin geliştirmesi açısından önemli bir adım olabilir. İkinci olarak bu tür ortak faaliyetler, Suriyeli öğrencilerin ev sahibi ülkenin kültürünü daha iyi tanımaları için de bir olanak sağlayabilir. Bunun sonucunda karşılıklı kültürel yakınlaşma gelecekte Türkiye'de birlikte yaşam için zemin oluşturacaktır.

Bu tür ortak etkinliklerin daha iyi koordine edilmesi için öğrenci kulüplerine önemli görevler düşmektedir. Bu amaçla öğrenci kulüplerinin yönetimlerinde en az bir Suriyeli ve / veya yabancı uyruklu öğrenci temsilcisinin yer alması teşvik edilebilir. Yönetimde birlikte olmak ve faaliyetlere ilişkin birlikte karar almak her iki tarafı da birbirine yakınlaştıracaktır. Yönetimlerde yabancı uyruklu bir öğrencinin bulunması, üniversitedeki diğer yabancı uyruklu öğrencileri de motive edecek önemli bir unsur olabilir. Bu ve benzeri aktif katılımlar, aynı zamanda yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim gördükleri kurumlara olan aidiyet hissini de

güçlendirecektir. Ayrıca yabancı uyruklu öğrenciler, öğrenci kulüpleri yönetiminde üstlenecekleri görevler sayesinde kendilerine özgü sorunları üniversite yönetiminin her kademesine doğrudan iletme imkanına sahip olacaklardır.

Suriyeli mezunların (alumni) üniversiteleri ile bağlarının sürdürülmesinin sağlanması:

Suriyeli ve diğer yabancı uyruklu öğrencilerin başta öğrenci kulüpleri olmak üzere sosyal faaliyetlere entegre edilmeleri, bu öğrencilerin sadece eğitimleri sırasında değil, mezuniyet sonrasında da üniversiteleri ile olan duygusal bağlarının (emotional connection) oluşmasında belirleyici olacaktır. Bu durum aynı zamanda Türk öğrenciler için de geçerlidir. Günümüzde üniversitelerin en önemli kazanımlarından biri de mezunlarının toplumdaki konumlarıyla ulusal / uluslararası ortamda eğitim gördükleri kurumun algısına kattıkları değerdir.

Bu araştırma kapsamında ele alınan beş kamu üniversitesinin uluslararası nitelikleri göz önünde bulundurulursa, Suriyeli ve diğer yabancı uyruklu öğrencilerin de mezuniyetleri sonrasında üniversiteleri ile bağlarının korunması önemlidir. Bu bağlamda yabancı uyruklu mezunların gittikleri ülkelerde kendi mezun oldukları üniversiteleri tavsiye etmeleri, üniversitelerin uluslararası imajının yayılmasına da katkı sağlayacaktır.

Yabancı uyruklu mezunların aidiyet hislerinin güçlendirilmesi, bu mezunların aynı zamanda toplumdaki konumlarına paralel olarak üniversitelerinde halen eğitim gören öğrencilere çeşitli katkılar yapmalarını da sağlayacaktır. Bu katkılar burs vermek, kariyer günlerine katılarak mesleki bilgilendirmeler yapmak ve iş imkanları sunmak biçiminde olabilir. Bu mezunlar ayrıca üniversitenin ulusal ve uluslararası etkinliklerinde yer almak ve birikimlerini aktarmak suretiyle de yeni öğrenciler için rol model olabilirler. Bunun yanı sıra, mezunlar Ofisinin Türklerle beraber yabancı uyruklularla iletişim kurması üniversitelerin gücünü artıracaktır.

Sonuç olarak;

Suriyeli üniversite öğrencilerinin eğitimde gösterecekleri başarılar, mezun olduklarında öncelikle Türkiye'de işgücü piyasasının çeşitli alanlarında istihdam edilmeleri ve bunun sonucu olarak ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimine katkıda bulunmalarını sağlayacaktır. Bu durum, aynı zamanda medya üzerinden yayılan ve günümüzde toplumun genelinde hakim olan "Suriyeliler bizim için sadece bir yüktür" şeklindeki önyargıların yıkılmasını sağlayacaktır. Böylece Suriyeli

öğrencilerin de çoğunlukla yaşadıkları etnik mahallelerinden çıkmaları ve Türk toplumuyla sosyal ilişkilerini geliştirmeleri ve toplumla kaynaşmaları mümkün olabilecektir.

Suriyeli öğrencilere bir meslek sahibi olma imkanlarının sunulması, mezuniyetleri sonrasında üçüncü bir ülkeye gitme eğilimlerinin azalmasına ve Türkiye'de kalma olasılıklarının güçlenmesine neden olacaktır. Bu da, Türkiye'nin geleceği perspektifinden bakıldığında önemli bir insan kaynağı potansiyelinin oluşmasına yardımcı olacak ve toplumda barış içinde bir arada yaşamak için güçlü bir zemin oluşturacaktır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

KAYNAKÇA

Abdulkareem, T. A, Eidan, S. M. (2020). Online Learning for Higher Education Continuity (during COVID-19 Pandemic): The challenges, advantages, disadvantages and how to overcome. *International Journal of Youth Economy*, 4 (2), 125-134, doi: 10.18576/ijye/040206

Afşar, B. ve Büyükdoğan, B. (2020). Covid-19 pandemisi döneminde İİBF ve SBBF öğrencilerinin uzaktan eğitim hakkındaki değerlendirmeleri. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi,* (5), 161-182, https://dergipark.org.tr/tr/pub/karataysad/issue/57615/818536

Ager, A., A. Strang (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. *Journal of Refugee Studies*, *21* (2), 166-191, doi: 10.1093/jrs/fen016

Akbal, H. ve Akbal, H. İ. (2020). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uzaktan Eğitim İle İlgili Yaşanan Sorunların Öğrenci Bakış Açısına Göre AHP Yöntemi İle İncelenmesi. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *11* (22), 533-546, doi: https://doi.org/10.47129/bartiniibf.795863

Akbaşlı, S. ve Mavi, D. (2021). Conditions of Syrian asylum seeker students in a Turkish University. *International Journal of Inclusive Education, 25* (7), 763–778. doi: https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1572796

Altunbaş, A. (2020). Türkiye'de Yaşayan Göçmenlerin Üniversite Eğitiminden Memnuniyetinin Konya'daki Suriyeli Öğrenciler Örneği Üzerinden Değerlendirilmesi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, *3*(2), 64-74, doi: https://doi.org/10.32329/uad.772646

Arısan Eralp, N. (2016). *Challenges of the GermanLed Refugee Deal between Turkey and the EU*, CESifo Forum, 17 (2), TEPAV, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1471522099-0.Challenges_of_the_German_Led_Refugee_Deal_between_Turkey_and_the_EU.pdf

Arslanoğlu, B. S. , Demirci, Z. , Arıcı, A. & Bolat, G. B. (2021). Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Süreci Sorunları: Suriyeli Mülteci Öğrenciler Özelinde Nitel Bir İnceleme. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi, 21* (2), 290-316, doi: https://doi.org/10.54961/uobild.1038116

Attar, G.E, Küçükşen, D. (2019). Somehow familiar but still a stranger: Syrian students in Turkish higher education. *Journal of International Migration and Integration, 20*, 1041-1053, doi: https://doi.org/10.1007/s12134-018-00647-8

Castles, S., Korac, M., Vasta E., Vertovec, S. (2002). Integration: Mapping the Field. https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20110218135832/http://rds.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs2/rdsolr2803.doc

Cin, F.M.ve Doğan, N. (2021). Navigating University Spaces as Refugees: Syrian Students' pathways of Access to and through higher education in Turkey. *International Journal of Inclusive Education, 25* (2), 298-312, doi: https://doi.org/10.1080/13603116.2019.1707309

Çelik, S. & Kardaş İşler, N. (2020). Göç Mağduru Çocukların Covid-19 Salgını Sürecindeki Öğrenme Deneyimleri. *Milli Eğitim Dergisi*, Özel Sayı: Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim, 783-800, doi: https://doi.org/10.37669/milliegitim.783048

Çevik, H. (2020). Göç 'Nereye', 'Nasıl', 'Kim Tarafından' Yapılarak Hangi 'Sonuçları' Doğurur: Göç ve Entegrasyon Çalışmaları Bağlamında Kavramsal Bir Analiz. S. Buz ve H. Çevik (Der.), *Göç ve Entegrasyon: Uygulama Alanları, Politikalar ve Paydaşlar* (ss. 13-30). Ankara: Nika Yayınevi.

Çopur, A. ve Demirel, M. (2017). Suriyeli Mültecilerin Yükseköğrenim Sorunu: Göç Süreci ve Sonrası, Eğitim Bilimlerinde Yenilik ve Nitelik Arayışı. Ö. Demirel ve S. Dinçer (Der.), *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı* (2. Baskı, ss. 13-27), Ankara: Pegem Akademi.

Dalaman, Z. B. ve Demirtaş, M. (2022). Suriyeli Öğrencilerin Yüksek Öğrenime Erişimleri: Fırsatlar ve Zorluklar. K. Gökdağ, S. Karadeniz, N. Çiçek (Der.), *Göç, Kent ve Uyum: Yükseköğrenimde Göçmenler* (ss. 31-55), Konya, İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Demirbilek, N. (2020). "Uzaktan Öğretime İlişkin Bazı Görüşler: Muş Alparslan Üniversitesi Örneği", Uluslararası Pegem Eğitim Kongresi: Toplumsal Vicdanın Geliştirilmesinde Eğitimin Rolü, 16-19 Eylül

Entzinger, H. & Biezeveld, R. (2003). *Benchmarking in Immigrant Integration*. Report for the European Commission under contract No. DG JAI-A-2/2002/006, https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/benchmarking-in-immigrant-integration

Erdoğan, M. M. (2017). *Suriyeliler Barometresi SB-2017 "Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamanın Çerçevesi"*. Yönetici Özeti (Taslak), https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/suriyeliler-barometresi-yc3b6netici-c3b6zeti.pdf

Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi 2019: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamanın Çerçevesi.* Ankara: Orion Kitabevi

Erdoğan, M. M. (2022). *Suriyeliler Barometresi 2022: "Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi",* Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.

Erdoğan, M.M., Erdoğan, A. ve Yavcan, B. (2017). *Elite Dialogue - Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması*, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM) ve Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO), https://igamder.org/uploads/belgeler/ELITE-DIALOGUE-01102017-TR.pdf

Erdoğan, A. ve Erdoğan, M.M. (2018). Access, Qualifications and Social Dimension of Syrian Refugee Students in Turkish Higher Education. A. Curaj, L. Deca, R. Pricopie (Eds.), *European Higher Education Area: The Impact of Past and Future Policies* (pp. 259-276) Springer, Cham, 259-276.

Ertaş, M. F. (2022). Yükseköğrenimde Göçmen Gençler: Sağlık Alanındaki Öğrenim Süreçlerinde Yeterlilikler ve Sorunlar. K. Gökdağ, S. Karadeniz, N. Çiçek (Der.), *Göç, Kent ve Uyum: Yükseköğrenimde Göçmenler* (ss. 11-29) Konya, İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Esser, H. (2000). Integration and Ethnic Stratification (transl. Aline Freye), H. Esser, T. Jurado, I. Light, C. Petry, G. Pieri, *Towards Emerging Ethnic Classes in Europe? Vol. 1: Workshop proceedings, project conclusions, integration and ethnic stratification, ethnic economy and social exclusion* (pp. 49-84), Weinheim: Freudenberg Stiftung.

Esser, H. (2001). *Integration und ethnische Schichtung, Arbeitspapiere-Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung*, https://www.mzes.uni-mannheim.de/publications/wp/wp-40.pdf

European Commission (2003). *Communication From The Commission To The Council, The European Parliament, The European Economic and Social Committee and The Committee of The Regions on immigration, integration and employment*, https://eur-

lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52003DC0336&from=EN

European Commission (2015). *EU-Turkey joint action plan*. Memo, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_15_5860

European Commission (2016). *EU-Turkey Joint Action Plan: Implementation Report* https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2016-12/managing_the_refugee_crisis_-_eu-turkey_join_action_plan_implementation_report_20160210_en.pdf

European Council (2016). *EU-Turkey Statement, 18 March 2016*. Press Release, https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/

Genç, S. Z. , Engin, G. & Yardım, T. (2020). Pandemi (Covid-19) Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarina İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (41), 134-158, doi:10.33418/ataunikkefd.782142

Göç İdaresi Başkanlığı (2023). *Geçici Koruma İstatistikleri*. https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638

Gül, M. ve Şaşman-Kaylı, D. (2020). Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencilerinde Sosyal Dışlanma Algısı Üzerine Nitel Bir Araştırma: Uşak Üniversitesi Örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, *31* (3), 985-1007, doi: https://doi.org/10.33417/tsh.688774

Gülerce, H. , Kaçar, F. & Kablan, H. (2022). Suriyeli Sığınmacı Çocukların Covid-19 Pandemisi Sürecinde Eğitim Hayatında Yaşadığı Sorunlar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, *10* (31), 92-108, https://dergipark.org.tr/tr/pub/avrasyad/issue/70325/1134010

Gültekin, M. N., Yücebaş, M., Kaya, M., İncetahtacı, N. (2019). *Suriyeli Öğrencilerin Yüksek Öğretime Entegrasyonu, Gaziantep 2019*. Öğrencilerin Gözünden: Çalıştay Raporu, Gaziantep Üniversitesi Yayınları, http://goc.gantep.edu.tr/upload/files/2019-CBP-02%20University%20Report_TR_v18092020_Final-t%C3%BCrk%C3%A7e.pdf

Gürbüz, S., F. Şahin (2017). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe-Yöntem-Analiz* (4. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Güven, Z (2021). Küresel Salgın (Covid-19) Döneminde Uluslararası Öğrenciler ve Uzaktan Eğitim. E. Başaran ve R. C. Alın (der.), *Pandemi Sürecinde Dezavantajlı Gruplar* (ss. 307-349), Konya: NEÜ Yayınları.

Hans, S. (2016). Theorien der Integration von Migranten – Stand und Entwicklung. H. U. Brinkmann, M. Sauer (Hrsg.) *Einwanderungsgesellschaft Deutschland Entwicklung und Stand der Integration* (pp. 23-50), Wiesbaden: Springer VS.

Harunoğulları, M., Süzülmüş, S. & Polat, Y. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Üniversite Öğrencileri ile İlgili Bir Durum Tespiti: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21* (3), 816-837, doi: https://doi.org/10.32709/akusosbil.511181

Heckmann, F. (2015). *Integration von Migranten-Einwanderung und neue Nationenbildung*. Weisbaden: Springer VS

Hohberger, W. (2018). *Opportunities in Higher Education for Syrians in Turkey: The Perspective of Syrian University Students on the Educational Conditions, Needs and Possible Solutions for Improvement*. İstanbul Policy Center Sabancı University, Stiftung Mercator-Initiative, https://ipc.sabanciuniv.edu/Content/Images/Document/turkiyedeki-suriyeliler-icin-yuksekogretim-imkanlari-3980cb/turkiyedeki-suriyeliler-icin-yuksekogretim-imkanlari-3980cb.pdf

Hoffman-Nowotny, H. J. (1990). Integration, Assimilation und 'plurale Gesellschaft' C. Höhn, D. B. Rein (Hrsg.), *Konzeptuelle, theoretische und praktische Überlegungen. Ausländer in der Bundesrepublik Deutschland* (pp. 15-31), München: Herald Boldt Verlag.

International Organization for Migration (2015). *Irregular Migrant, Refugee Arrivals in Europe Top One Million in 2015: IOM*, News-Global, https://www.iom.int/news/irregular-migrant-refugee-arrivals-europe-top-one-million-2015-iom

International Organization for Migration (2019). *Glossary on Migration*. No. 34 Switzerland: IOM

İslamoğlu, A. H., Ü. Alnıaçık (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* (5. Baskı), İstanbul: Beta Yayınları.

Jusufbašıć, Š., & Kenan, S. (2022). Education for All: Teachers' and School Counselors' Experiences Educating Syrian Refugee Students in Turkish Public Schools. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 55 (55), 411-430 doi: https://doi.org/10.15285/maruaebd.1016766

Karadağ, N. (2016). Yükseköğretimde Uluslararasılaşma Bağlamında Türkiye'de Eğitim Gören Suriyeli Öğrenciler Üzerine Bir Araştırma. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 11*/19,477-490, https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=903f5332-2247-4384-a50e-930397cec08e%40redis

Karadağ, E. & Yücel, C. (2020). Yeni Tip Koronavirüs Pandemisi Döneminde Üniversitelerde Uzaktan Eğitim: Lisans Öğrencileri Kapsamında Bir Değerlendirme Çalışması. *Yükseköğretim Dergisi*, *10* (2), 181-192, doi: https://doi.org/10.2399/yod.20.730688

Karadeniz, S., Apak, H., Bütün, A. (2022). Uyum, Geri Dönüş ve Gelecek: Mardin Artuklu Üniversitesinde Suriyeli Öğrenciler. K. Gökdağ, S. Karadeniz, N. Çiçek (Der.), *Göç, Kent ve Uyum: Yükseköğrenimde Göçmenler* (ss. 100-128), Konya, İstanbul: Çizgi Kitabevi

Karasu, M. A., Koçal, A. V. (2021). Göçmenlerin Uyum Sorunu Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve. M. Karakaş ve D. Çak (Der.), *Göç ve Etkileri: Güvenlik, Toplum, Kadın, Çocuk, Ekonomi, Dış Politika* (ss. 3-19), Ankara: Pegem Akademi.

Kaya, Y. (2021). "If only they forgot that I was Syrian and an Arab, I am a human beings too." Syrian university students' experiences of being a foreigner: A phenomenological study. *International Journal of Intercultural Relations*, 83, 43–54, doi: https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2021.04.014

Kaya, Ö.S & Keklik, İ. (2021). Adjustment experiences of Syrian immigrant university students in Turkey. *Current Psychology, 41*, 7751-7761, doi: https://doi.org/10.1007/s12144-020-01233-x

Kaya, M. ve Şahin, H. (2021). Harran Üniversitesindeki Suriyeli Öğrencilerin Akademik Entegrasyon Süreçlerinin Analizi. *İnsan ve Toplum, 11* (3), 39-83, doi: dx.doi.org/10.12658/M0627

Keskin, M. & Özer Kaya, D. (2020). COVID-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geri Bildirimlerinin Değerlendirilmesi. *İzmir*

Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5 (2), 59-67, https://dergipark.org.tr/en/pub/ikcusbfd/issue/55773/754174

Kirmayer, L. J., Narasiah, L., Munoz, M., Rashid, M., … Pottie, K. (2011). Common mental health problems in immigrants and refugees: general approach in primary care. *CMAJ, 183*(12), E959-E967, doi: https://doi.org/10.1503/cmaj.090292

Likert, R. (1932). A Technique for the Measurement of Attitudes. *Archives of Psychology*. *22* (140), 5–55, https://legacy.voteview.com/pdf/Likert_1932.pdf

Minority Rights Group International (2011). *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples - Syria*, https://www.refworld.org/docid/4954ce5ac.html

Orçanlı, K. & Bekmezci, M. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Covid-19 Pandemisinde Uzaktan Eğitim Algısının Belirlenmesi ve Bazı Demografik Değişkenlerle İlişkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 6* (2), 88-1, doi: https://doi.org/10.29131/uiibd.836277

Özaslan, K. (2019). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Kent Tercihlerini Etkileyen Faktörler: İstanbul Örneği. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, 3* (2), 59-72, https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihssr/issue/45001/570369

Özçürümez, S. & A. İçduygu (2020). *Zorunlu Göç Deneyimi ve Toplumsal Bütünleşme – Kavramlar, Modeller ve Uygulamalar ile Türkiye*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Öztürk, H. (2007). *Wege zur Integration - Lebenswelten muslimischer Jugendlicher in Deutschland.* Bielefeld: transcript Verlag

Paksoy, H.M., Koçarslan, H. ve Kılınç, E. (2016). İç Savaştan Kaçarak Gelen Suriyeli Öğrencilerin Üniversite Eğitimlerinde Karşılaştıkları İletişim Sorunları Üzerine Bir Çalışma. H. M. Paksoy, E. Yıldırımcı, K. Sarıçoban, Ö. Özkan (Der.), *Ortadoğu'daki Çatışmalar Bağlamında Göç Sorunu* (ss. 87-100) Ankara: Efil Yayınevi.

Park, R. E. & Burgess, E. W. (1921). *Introduction to the Science of Sociology*, Chicago: University of Chicago Press

Pearson, K. (1900): X. On the criterion that a given system of deviations from the probable in the case of a correlated system of variables is such that it can be reasonably supposed to have arisen from random sampling. *Philosophical Magazine. 50* (302), 157–175, doi: https://doi.org/10.1080/14786440009463897

Penninx, R. (2005). Integration of Migrants: economic, social, cultural and political dimensions. *The new demographic regime: Population challenges and policy responses*, 5, 137-152.

Polatlı Duatepe Eğitim Kültür Sanat ve Gençlik Derneği (2021). *Pandemi Döneminde Polatlı'daki Mülteci Genç ve Çocuklar -Araştırma Raporu*. Polatlı.

Report News Agency (25 January 2023) "T. A. Ghebreyesus: WHO Secretary General 170,000 COVID-19 deaths recorded in eight weeks", https://report.az/en/health/who-170-000-covid-19-deaths-recorded-in-eight-weeks/

Sağır, A.& Aydın, E. (2019). Türkiye'deki Üniversitelerde Öğrenim Gören Suriyeli Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Profillerinin Analizi. *ADAM AKADEMİ Sosyal Bilimler Dergisi*, *10* (1),153-182, doi: https://doi.org/10.31679/adamakademi.598319

Seydi, A. R. (2014), Türkiye'nin Suriyeli Sığınmacıların Eğitim Sorununun Çözümüne Yönelik İzlediği Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *31*, 267-305, https://dergipark.org.tr/en/pub/sufesosbil/issue/11406/136183

Sezgin A. A. & Yolcu, T. (2016). Göç ile Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Toplumsal Kabul Süreci. *Humanitas, 4* (7), 417-436, doi: http://dx.doi.org/10.20304/husbd.14985

Şahin S.A. & Çelik Z. (2020). Dışlanma ve umut arasında: Suriyeli yükseköğretim öğrencilerinin deneyimleri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*,*10* (3), 494-503, doi: 10.5961/jhes.2020.409

Şahin, M. (2021). Opinions of university students on effects of distance learning in Turkey during covid-19 pandemics. *African Educational Research Journal,* 9 (2), 526-543, doi: 10.30918/AERJ.92.21.082

Şahin, M. ve Kaya, M. (2022). Harran Üniversitesi'ndeki Suriyeli Öğrencilerin Geri Dönüş Eğilimleri. K. Gökdağ, S. Karadeniz, N. Çiçek (Der.), *Göç, Kent ve Uyum: Yükseköğrenimde Göçmenler* (ss. 75-100), Konya, İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Şahin, Z., Abbak, Y., Taştan Aslaner, İ. ve Altunsaban Yerlikaya, C. (2022). Covid-19 Pandemisi Sürecinde Lisansüstü Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 55(55),131-154, https://doi.org/10.15285/maruaebd.1010258

Şen, H. (2020). *Türkiye'deki Suriyeliler: Entegrasyon Mümkün mü?*. İstanbul: Hiperyayın

Şirin, N. Aslı (2022). Suriyeliler'in Türkiye'ye Kitlesel Zorunlu Göçüne Kronolojik Bir Bakış, N. Aslı Şirin (der.), *Geçici Korumadan Kalıcılığa? Sosyo-Ekonomik, Siyasal ve Hukuki Boyutlarıyla Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu* (ss. 1-25), İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınevi.

Tarlan, K. V. (2020). Toplumsal eşitsizlik, mülteciler ve pandemi. *Birikim*, Sayı 372, https://birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-372-nisan-2020-372/10037/toplumsal-esitsizlik-multeciler-ve-pandemi/11721

Taşar, H. H. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Yükseköğretim Sorunları: Adıyaman Üniversitesi Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 31, 160-187, doi: https://doi.org/10.14520/adyusbd.491012

Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Topçu, E., Büyükbeşe, T. (2020). Göç Bağlamında Toplumsal Uyum Göstergeleri. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, *12* (1), 23-34, http://aksarayiibd.aksaray.edu.tr/tr/pub/issue/53774/662756

Tosun, N. (2021). Distance education practices at universities in Turkey: a case study during covid-19 pandemic. *International Journal of Curriculum and Instruction. 13* (1): Special Issue- Educational Researches During/ About COVID-19 Period, 313-333, https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1285543.pdf adresinden erişildi.

Treibel, A. (2011), *Migration in modernen Gesellschaften : soziale Folgen von Einwanderung, Gastarbeit und Flucht* (5. Auflage). München: Juventa

Tüzün, F. & Yörük-Toraman, N. (2021). Pandemi döneminde uzaktan eğitim memnuniyetini etkileyen faktörler. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilgiler Fakültesi Dergisi, 14* (3), 822–845, doi: 10.25287/ohuiibf.780189

UNHCR. (2022). *All Inclusive-The Campaign for Refugee Education*, https://www.unhcr.org/publications/education/631ef5a84/unhcr-education-report-2022-inclusive-campaign-refugee-education.html

Ünal, N., Şanlıer, N., Şengil, A. Z. (2021). Pandemi Döneminde Üniversite Öğrencilerinin Çevrimiçi Öğrenmeye Hazırbulunuşluklarının ve Uzaktan Eğitime İlişkin Deneyimlerinin Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Sağlık*

Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Dergisi, *9* (1), 89-104, doi: https://doi.org/10.33715/inonusaglik.812109

Wilkinson, L. (2002). Factors Influencing the Academic Success of Refugee Youth in Canada. *Journal of Youth Studies*, *5* (2), 173-193, doi: 10.1080/13676260220134430

Yaralı Akkaya, A., Azimli Çilingir, G. ve Tuğ Levent, G. (2018). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ndeki Suriyeli Öğrencilerin Akademik Sorunları Üzerine Bir Çalışma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, *40* (2), 413-448, doi: https://doi.org/10.21560/spcd.vi.447969

Yavcan, B. & El-Ghali E.A. (2017). *Higher Education and Syrian Refugee Students: The Case of Turkey Policies, Practices and Perspectives.* the UNESCO Regional Bureau for Education in the Arab States – Beirut and Issam Fares Institute for Public Policy and International Affairs, doi: 10.13140/RG.2.2.15731.22564

Yıldırım-Şahin, E. (2021). Pandemi Sürecinin Kadın Üniversite Öğrencileri Üzerindeki Etkileri ve Uygulanan Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşadıkları Sorunlar. *OPUS International Journal of Society Researches, 17* (Pandemi Özel Sayısı), 3245-3275, doi: https://doi.org/10.26466/opus.828394

Yılmaz Altuntaş, E. , Başaran, M. , Özeke, B. & Yılmaz, H. (2020). Covid – 19 Pandemisi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin Yükseköğretim Kurumlarının Uzaktan Eğitime Yönelik Stratejilerine ve Öğrenme Deneyimlerine İlişkin Algı Düzeyleri. *Uluslararası Halkla İlişkiler ve Reklam Çalışmaları Dergisi*, *3* (2), 8-23, https://dergipark.org.tr/tr/pub/hire/issue/57099/779651

Yükseköğretim Kurumu. (2022). "Uyruğa Göre Öğrenci Sayıları Raporu, 2021-2022", https://istatistik.yok.gov.tr/

Zavalsız, Y.S. & Gündağ, E. (2017). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sosyo-Kültürel Entegrasyonu (Karabük Üniversitesi Örneği). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, *6* (5), 3168-3192, https://dergipark.org.tr/tr/pub/itobiad/issue/31500/352212

EK

Anket Soruları

I. **DEMOGRAFİK BİLGİLER:**

1. **CİNSİYET:** ☐ ERKEK ☐ KADIN
2. **YAŞ :** ☐ 19-21 ☐ 22-24 ☐ 25-27 ☐ 28-30
3. **ÜNİVERSİTE:** ☐ MARMARA ☐ İSTANBUL ☐ İSTANBUL TEKNİK ☐ YILDIZ TEKNİK ☐ SAĞLIK BİLİMLERİ ☐ İSTANBUL CERRAHPAŞA
4. **SINIF:** ☐ HAZIRLIK LİSANS ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ve üstü ☐ LİSANS ÜSTÜ
5. **TÜRKİYE'YE GELİNEN YIL:** ☐ 2011-13 ☐ 2014-16 ☐ 2017-19 ☐ 2020 ve sonrası
6. **YAŞANAN ŞEHİR:** ☐ İSTANBUL ☐ İSTANBUL DIŞI
7. **TÜRKÇE DIŞINDA BİLDİĞİNİZ YABANCI DİLLER:** ☐ İNGİLİZCE ☐ FRANSIZCA ☐ DİĞER ☐ HİÇ

II. **SOSYO – EKONOMİK PROFİL:**

1. **YAŞANAN MEKÂN:** ☐ TEK BAŞINA ☐ AİLE YANI ☐ AKRABA YANI ☐ ARKADAŞ YANI
2. **YAŞANAN HANEDEKİ KİŞİ SAYISI :** ☐ 1-3 ☐ 4-5 ☐ 6-7 ☐ 8 ve üzeri
3. **ÇALIŞIYOR MUSUNUZ?** ☐ EVET ☐ HAYIR ☐ YARI ZAMANLI ☐ İŞ ARIYORUM.
4. **BURS/KREDİ ALIYOR MUSUNUZ?** ☐ EVET ☐ HAYIR ☐ BAŞVURDUM ☐ BAŞVURMADIM

III. BÖLÜMDEKİ TÜM SORULAR LİKERT ÖLÇEĞİNE GÖRE DÜZENLENMİŞTİR. SİZE UYGUN SEÇENEKLERDEN SADECE BİRİNİ İŞARETLEYİNİZ.

1 KESİNLİKLE KATILIYORUM 2 KATILIYORUM 3 KARARSIZIM
4 KATILMIYORUM 5 KESİNLİKLE KATILMIYORUM

III. KÜRESEL SALGIN DÖNEMİNDE YÜKSEK ÖĞRENİMDE UZAKTAN EĞİTİM

1. Uzaktan Eğitim için gereken Teknolojik ve İnternet olanaklarına sahibim.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

2. Yaşadığım ortam uzaktan eğitim için uygun değildir.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

3. Uzaktan eğitim dil yetersizliğim nedeniyle dersleri anlama konusundaki problemimi artırdı.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

4. Pandemi dönemiyle birlikte çevrimiçi Türkçe dil kursuna duyduğum ihtiyaç arttı.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

5. Türkçe dışında bildiğim yabancı dil o dilde verilen dersi takip etmek için yeterlidir.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

6. Öğretim elemanları Suriyeli öğrencileri de gözeterek çevrimiçi dersleri daha anlaşılır bir dille anlatıyorlar.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

7. Pandemi döneminde derslerle ilgili olarak Türk öğrencilerden yardım alabiliyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

8. Pandemi döneminde uzaktan eğitim derslerinde rahatça soru sorabiliyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

9. Uzaktan eğitim sürecinde kayıt edilen dersleri tekrar ederek derslerdeki eksikliklerimi kapatabiliyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

10. Pandemi döneminde öğretim üyeleriyle ders dışı iletişimde daha fazla sorun yaşıyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

11. Pandemi döneminde Türk arkadaşlarımla iletişimde daha fazla problem yaşıyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

12. Pandemi döneminde medyada çıkan haberler Türkiye'deki ilişkilerimi olumsuz etkiliyor.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

13. Pandemi döneminde ailemin aşı olmaması sosyal ilişkiler konusunda yaşadığım problemleri arttırdı.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

14. Pandemi döneminde sosyal ilişkilerim sadece Suriyeli arkadaşlarımla sınırlı olmuştur.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

15. Pandemi ve/veya öğrenim hayatım bitince Türkiye'de kalmak ve iş bulmak istiyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

16. Pandemi ve/veya öğrenim hayatım bitince Suriye'ye gidip ülkemin yeniden inşa edilmesine katkı vermek istiyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

17. Pandemi ve/veya öğrenim hayatım bitince imkânım olursa yurt dışına gitmek istiyorum.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

18. Pandemi sürecinde ailemin ve/veya kendi gelirimde ciddi bir düşme olmadı.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

19. Pandemi döneminde harcamalarımda ciddi bir düşme olmadı.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

20. Pandemi döneminde ihtiyaç olduğunda "tutorial" (özel dersler) verilmektedir.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

21. Pandemi döneminde sınavların test şeklinde yapılması uygundur.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

22. Pandemi döneminde sınavların yazılı yerine sözlü olmasını tercih ederim.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

23. Pandemi döneminde tedbirli ve mesafeli olarak kampüste yapılacak sosyal/kültürel ve spor etkinliklerine katılmak isterim.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

24. Pandemi döneminde öğrenci yemekhanesinin açık olmasını isterim.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

25. Pandemi döneminde sürekli evde kalarak eğitime devam etmek yerine eğitimin hybrid (karma) olmasını isterim.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

26. Üniversite içinde Suriyeli öğrencilerle ilgili sorunları çözmek için özel bir birim olması idari konularda işlerimi kolaylaştırır.

☐1 ☐2 ☐3 ☐4 ☐5

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ

YAZARLAR HAKKINDA

Muzaffer Dartan

Muzaffer Dartan lisans, yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Bremen Üniversitesi Ekonomi Bölümü'nde tamamladı. 1991'de Marmara Üniversitesi Avrupa Birliği'ne intisap etti. Prof. Dr. Dartan, hâlihazırda Enstitü Müdürlüğü ve AB İktisadı Anabilim Başkanlığı görevlerini sürdürmektedir. Muzaffer Dartan ayrıca, Enstitü bünyesine kurulan Türkiye-Almanya İlişkileri Araştırma ve Uygulama Merkezi Kurucu Müdürü olarak görev yapmaktadır. 2005-2010 döneminde AB İktisadı Jean Monnet Kürsüsü sahibi olan Prof. Dr. Dartan, Avrupa Çalışmaları Türk Akademisyenler Birliği (TUNAECS) Yönetim Kurulu Üyesidir. 2003 yılından bu yana Avrupa İktisadı Anabilim Dalı'nda Enstitünün yayınladığı Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi'nde (Marmara Journal of European Studies) baş editör, Türkiye-Almanya Araştırmaları Dergisi'nde (Zeitschrift für Deutsch-Türkische Studien) ise editör olarak görev almaktadır. Prof. Dr. Dartan'ın çalışma alanlarının başında AB İktisadı, Türkiye-AB ilişkileri, Avrupalı Türk Göçmenler konuları gelmektedir.

İmre S. Ersoy

Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü Avrupa İktisadı ve İşletme ABD'da Profesör olarak çalışmakta olan Dr. İmre S. Ersoy, Avrupa'da Siyasal İletişim ABD'nın Başkanı ve Avrupa Araştırmaları Enstitüsü'nün Müdür Yardımcısıdır. Akademik ilgi alanları Uluslararası İktisat, Uluslararası Finans, Ekonomik ve Parasal Birlik ve Bankacılık ve Finansal Piyasalardır. Ersoy, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi İktisat bölümünden lisans derecesini almıştır. College of Europe, Bruges, Belçika'da Avrupa Birliği Ekonomisi üzerine yüksek lisans yapmıştır ve Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü'nden AB İktisadı üzerine Doktora derecesi almıştır. 13 yıl bankacılık endüstrisinde Fransız ve Türk bankalarının Hazine departmanlarında çalışan Ersoy en son Genel Müdür Yardımcılığı görevinde bulunmuştur. 2006 yılında Avrupa Araştırmaları Enstitüsü akademik kadrosuna katılmadan önce beş yıl süreyle Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulunda akademisyenlik yapmıştır. Prof. Dr. Ersoy Marmara Avrupa Araştırmaları

Dergisinin yayın kurulu üyesidir. Turkish Economic Association(TEK), The International Network for Economic Research (INFER) ve Economic Research Associaition (EAD) üyesidir. Prof. Dr. Ersoy, AVRO üzerine kitap, çeşitli kitap bölümleri ve SSCI tarafından da endekslenmiş dergilerde pek çok akademik makale yayınlamıştır.

N. Aslı Şirin

N. Aslı Şirin, 1999 yılında Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden (İng.) mezun oldu. Yüksek lisans çalışmasını araştırma görevlisi olarak görev yaptığı İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde, doktora çalışmasını ise Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü'nde tamamladı. Kadrosu Marmara Üniversitesi AB Enstitüsü AB Siyaseti ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda bulunmak üzere, Aralık 2008'den Haziran 2012'ye kadar aynı üniversitenin Sosyoloji Bölümü'nde görev yapan N. Aslı Şirin, bu tarihten itibaren Avrupa Araştırmaları Enstitüsü'nde Güncel Avrupa siyaseti, Avrupa Kültürü ve Avrupa'da Göç, Vatandaşlık ve Kimlik konuları üzerine dersler vermektedir. *Geçici Korumadan Kalıcılığa?: Sosyo-Ekonomik, Hukuki ve Siyasal Boyutlarıyla Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu* (2022), *Uluslararası İlişkilerde Göç: Olgular, Aktörler ve Politikalar* (S. Gülfer Ihlamur-Öner ile birlikte) (2018), ve *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (S. Gülfer Ihlamur-Öner ile birlikte) (5. Baskı, 2021) isimli kitapların editörlüğünü üstlenen Doç. Dr. N. Aslı Şirin'in, uluslararası göç, Avrupa Birliği ve göç, Balkan Siyaseti, Avrupa Birliği'nin Balkanlar'a yönelik politikaları, AB'de vatandaşlık ve kimlik siyaseti üzerine çalışmaları ve Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'nin desteğiyle 2010-2013 yılları arasında gerçekleştirdiği "Göç ve Sonrası: Ahıska Türkleri ile Bulgaristan Türkleri'nin Türkiye'ye Göçü ve Uyum Süreçlerinin Karşılaştırılması" isimli bir araştırması bulunmaktadır.

Pınar Deniz

Doç. Dr. Pınar Deniz, 2008 yılında Marmara Üniversitesi İngilizce İktisat bölümü lisans programını birincilikle tamamlamış, 2010 ve 2014 yıllarında master ve doktora derecelerini aynı bölümden almıştır. 2014 yılından bu yana Kanada Guelph Üniversitesi'nde kısa dönem misafir araştırmacı olarak görev almaktadır. Hakemlik yaptığı dergiler arasında The Quarterly Review of

Economics and Finance, Empirical Economics, EconomiA bulunmaktadır. Makalelerinden bazıları Economics Letters, Panoeconomicus gibi dergilerde yayınlanmıştır. Uzmanlık alanları makroekonomi, para politikası ve uygulamalı iktisattır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

Mülteciler, bizimle aynı umutlara ve hırslara sahip anneler, babalar, kız kardeşler, erkek kardeşler ve çocuklardır; ancak kaderin bir cilvesi onların hayatlarını daha önce görülmemiş ölçekte bir küresel mülteci krizine bağlamıştır.
Khaled Hosseini (Yazar ve BMMYK İyi Niyet Elçisi)

Gıda krizi başta olmak üzere, savaş, insan hakları ihlalleri ve iklim değişikliği gibi başlıkların zorla yerinden edilmeleri daha da körükleyecektir. Ya uluslararası toplum bir araya gelerek bu insanlık trajedisine çözüm bulmak, çatışmaları çözmek ve kalıcı çözümler bulmak için harekete geçer ya da bu korkunç eğilim devam eder. Açıkça, bu sorun hızlı bir şekilde çözülmezse etkisi oldukça yıkıcı olacaktır.
Filippo Grandi (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri)

Göçmen entegrasyonu, karmaşık olduğu kadar zorluk ve sorunlarla dolu bir süreçtir ve doğal afet, salgın gibi olaylarla daha da zor hale gelmektedir. Bu zorlu süreçten fazlasıyla olumsuz etkilenen grupların başında ise çatışma nedeniyle ülkelerini terk ederek başka ülkelere sığınmak zorunda kalan çocuk ve gençler gelmektedir. 2020 yılından beri devam eden Covid-19 salgını bu duruma güncel bir örnek teşkil etmekte ve eğitim alanı başta olmak üzere zorunlu göçmen konumunda bulunan çocuk ve gençlerin ev sahibi toplumlara uyumlarını olumsuz etkilemektedir. Bu gruplardan biri de Türkiye'deki sayıları bir milyonun üzerinde olan Suriyeli çocuk ve gençlerdir. Bu kitapta, 2020 yılından beri devam eden Covid-19 salgını döneminde, eğitim başta olmak üzere, İstanbul'daki beş kamu üniversitesinde öğrenim gören Suriyeli gençlerin Türkiye'ye uyum sorunları incelenmekte ve salgın döneminde karşılaştıkları sorunların çözülmesine yönelik öneriler sunulmaktadır.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ